

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΣΤ'.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1953

ΑΡΙΘ. 135

Ε Π Ι Σ Τ Ρ Ο Φ Η

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες»

Ἄγαπητοί μου ἀδελφοί,

Ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς χαιρετίσω μὲ τὸ «ἀδελφοί». Μ' ὄλο πὸν δὲν σᾶς γνωρίζω προσωπικά, νιώθω ὅτι μᾶς ἐνώνει στὴν ἴδια ἐλεύθερη ἀδελφότητα κάποιος δυνατὸς οἰκογενειακὸς δεσμός, καὶ μᾶς προστατεύει, ὅπως μᾶς χαρίζει τὴ ζωὴ καὶ τὸ φῶς, ὁ ἴδιος πνευματικὸς πατέρας, ὁ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος. Καὶ εἶναι οἱ δεσμοὶ αὐτοὶ πρὸ ἰσχυροὶ ἀπὸ κάθε ἄλλο δεσμὸ πὸν ἔχουν ἀναμεταξύ τους οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ λόγους κληρονομικῶν, ιδεολογικῶν, συμφεροντολογικῶν. Γιατί εἶναι δεσμοὶ ἐλεύθεροι, πνευματικοί, ψυχικοί, τῆς καρδιάς. Εἶναι δεσμοὶ μὲ νόημα, μὲ ἀρχές, μὲ σκοποὺς ἀνώτερους, χωρὶς ἰδιοτέλεια, ὑποπιεσι βλέψεις, μίσση, προκαταλήψεις. Εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ πὸν ἀγαθοποιεῖ, πὸν δὲν φθονεῖ, δὲν ἀσχημονεῖ, δὲν διαλογίζεται κακὸ, δὲν χαιρεῖ στὴν ἀδικία, ἀλλὰ συγχαίρει στὴν ἀλήθεια. Ἡ ἀγάπη πὸν πάντα πιστεύει, ἐλπίζει, ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη πὸν ἐνώνει τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν φυλῶν, τῶν γλωσσῶν, τῶν χρωμάτων, τῶν τάξεων, τῶν ἐπαγγελμάτων. Ἔχομε τὸν ἴδιο πατέρα πὸν μᾶς γέννησε, τὸν Θεό, καὶ τὸν ἴδιο σωτήρα πὸν μᾶς ἀναγέννησε, τὸν Χριστό. Ἐμεῖς πὸν δώσαμε τὴν καρδιά μας σ' Αὐτὸν νιώθουμε τὸ πρᾶγμα βαθεῖα μέσ' στὴν ψυχὴ μας, καὶ τὸ ζοῦμε ἐλεύθερα, χωρὶς φανατισμοὺς καὶ ψυχολογικὸ ἐξαναγκασμό, μὰ μὲ κατανόησι, ἡρεμία καὶ σεβασμὸ σ' ὅλους, ἀκόμα καὶ στοὺς ἐχθροὺς μας.

Καὶ τώρα μπαίνω στὸ θέμα. Αἰσθάνομαι

ἰδιαίτερη χαρὰ γιατί ὕστερα ἀπὸ τόσους δισταγμοὺς μηνῶν καὶ χρόνων, ἀπεφάσισα νὰ σπάσω τὸν πάγο καὶ ν' ἀφίσω τὸ πνεῦμά μου νὰ ξεχειλίῃ ἐλεύθερα, ἐλευθερώνοντας καὶ μένα ἀπὸ πνευματικὰ βάσανα, τὰ βάσανα τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εὐθύνης, πὸν δὲν μ' ἐπέτρεπαν οὔτε μιὰ στιγμή νὰ ἡσυχάζω. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι μὲ τίς «Ἀκτίνες» γίνεται ἡ ἀρχή. Στὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ γράμματος ἐξηγιέται ὁ λόγος. Καὶ σὰν πρῶτο καθῆκον αἰσθάνομαι νὰ σᾶς συγχαρῶ γιατί μέσα στὶς πολιτικῆς, κοινωνικῆς καὶ ιδεολογικῆς καταιγίδες, πὸν συντάραξαν καὶ συνταράζουν τὴν οἰκουμένη καὶ ξέχωρα τὴν πατρίδα μας, δὲν κατεβάσατε, ἀλλὰ κρατᾶτε ψηλὰ τὴ σημαία τῆς ἀγάπης, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς πίστεως. Αὐτὸ φανερῶνει ὅτι ἀγαπᾶτε, ἐλπίζετε καὶ πιστεύετε. Καὶ μαζὺ μ' αὐτὰ διαθέτετε καὶ τὰ ἀνεκτίμητα κεφάλαια τῆς ὑπομονῆς, τοῦ θάρρους καὶ τῆς αὐτοθυσίας. Τὶ περισσότερο χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος γιὰ νὰ νικήσῃ;

Παρακολουθῶ μὲ συγκίνησι, θαυμασμὸ καὶ περηφάνεια τὸ κήρυγμα, τὸ κίνημα καὶ τὸ ἔργο σας. Μὲ συγκίνησι—γιατί νιώθω τὰ εὐγενικὰ ἐλατήρια πὸν βρίσκονται στὸ βάθος τῆς μεγάλης αὐτῆς προσπάθειάς. Μὲ θαυμασμό—γιατί βλέπω μὲ ποῖο ἡρωϊσμὸ, θέλησι καὶ πίστι παλεύετε καὶ χτυπᾶτε τὰ μανιασμένα κύματα τῆς ἐποχῆς, τὸ θωλὸ ρέμα τοῦ κόσμου, πὸν παρέσυρε ὅλους τοὺς «προοδευμένους» στὸν φαῦλο κύκλο τῆς πνευματικῆς τυφλώσεως καὶ τῆς ἠθικῆς διαστροφῆς. Μὲ περηφάνεια—γιατί καὶ ἡ Ἑλλάδα δὲν μένει πίσω στὴν κίνηση τῶν μεγάλων χριστιανικῶν λαῶν, γιὰ τὸν εὐαγγελισμό τοῦ κόσμου μὲ τὸ κήρυγμα

τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλήθειας ἐναντίον τοῦ μίσους, τῆς ψευτιάς καὶ τῆς πλάνης. Καὶ μὲ τὸ μήνυμα τῆς σωτηρίας γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ γιὰ κάθε ἀνθρώπο χωριστά. Θὰ τολμοῦσα μάλιστα νὰ πῶ ὅτι πρωτοστατεῖ.

Δὲν ἔχει σημασία ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουν τὴν προσπάθειά σας οἱ «ὀρθολογισόμενοι» διανοοῦμενοι, ἐνῶ οἱ «πρωτοπόροι» ἐξακολουθοῦν νὰ σᾶς βρίζουν, νὰ σᾶς εἰρωνεύονται καὶ νὰ σᾶς κρίνουν σὰν ἀξιολύπητους ἀπολογητὰς μιᾶς χαμένης ὑποθέσεως. Ἄλλο ζήτημα ὅτι δὲν τολμοῦν νὰ συζητοῦν μαζί σας, μὲ καλὴ θέλησι καὶ χωρὶς προκατάληψι, πάνω στὰ μεγάλα πνευματικὰ προβλήματα, πού συγκλονίζουν τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα. Ἄπλῶς ἀναμασσοῦν μηρυκάζοντας τίς ἴδιες βιομηχανοποιημένες θεωρίες, ἐξωτερικῆς πάντα προελεύσεως, πάντα ἔτοιμα, στερεότυπα, μὲ ἐτικέτες καὶ καλὰ ἀμπαλισμένα. Θὰ θυμοῦνται τὰ λόγια μου «κάποτε» ὅπως ἔκανα κι' ἐγὼ ὅταν ἦλθε γιὰ μένα αὐτό, τὸ ἀναλόφρευτο γιὰ ὅλους «κάποτε».

Ἔχω βαθειὰ συνείδηση τῆς σημασίας πού ἔχουν τὰ λόγια μου καὶ τῆς εὐθύνης πού δημιουργοῦν. Ἡ εὐθύνη αὐτὴ θὰ ἦταν μεγαλύτερη ἂν δὲν τάλεγα, ἂν σιωποῦσα, γιὰ τὴν θὰ ἤμουνα κι' ἐγὼ συνένοχος τῆς καταστροφῆς τους, ἐνῶ θὰ μπορούσα, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου, νὰ γίνω ὁδηγὸς γιὰ τὴν σωτηρία τους. Πέρασα κι' ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο, ἔζησα μέσα στὸν ἴδιο κόσμο, περισσότερο καὶ βαθύτερα, καὶ ὅταν ἦλθε ξαφνικὰ τὸ «κάποτε», πού δὲν εἶχα ὑποψία, εἶδα «κάτι», γνώρισα πολλὰ κι' ἔμαθα περισσότερα... Ὡ, ἂν ἤθελαν νὰ ἐπωφελοῦνται ἀπὸ τὴν πείρα μου! Καὶ ἂν ἤξεραν ὅτι δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι τοὺς μιλῶ, ὅπως δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἔζησα! Μία εἶναι ἡ εὐχή μου: νὰ ξυπνήσουν οἱ νομίζοντες τὸν ἑαυτό τους ξυπνημένο, ἂν εἶναι δυνατό, προτοῦ ἔλθῃ αὐτὸ τὸ «κάποτε», προτοῦ δοῦν μὲ τὰ ἴδια τὰ μάτια τους αὐτὸ τὸ «κάτι»...

Νά, γιὰ ἐκτιμῶ βαθειὰ τὴν προσπάθειά σας καὶ πιστεύω στὸν τελικὸ θρίαμβο τῆς δουλειᾶς σας. Θρίαμβο σύντομο—ἀρχισε κι' ὅλας νὰ χαράξῃ ἡ αὐγή!—πού θὰ εὐφραίνῃ τοὺς θλιμμένους, θὰ δικαιώνῃ τοὺς πιστοὺς, θὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ὀλιγόπι-

στους, θ' ἀποστομῶνῃ τοὺς μεμψίμοιρους, θὰ θαμβῶνῃ τοὺς ξυπνημένους προοδευτικούς ἀπίστους καὶ θ' ἀναστατώνῃ τοὺς παραλογισόμενους ὀρθολογιστὰς. Τὸ ἔργο σας δὲν εἶναι ἀνθρώπινο, ἀλλὰ εὐλογημένο ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ διὰ τὸν Κύριο, καὶ ὁ σπόρος πού ρίχνετε δὲν εἶναι δικός σας, ἀλλ' Αὐτοῦ. Δὲν ξεπετιῶνται τὰ βλαστάρια γρήγορα, ἀλλ' ὁ σπόρος ριζώνει βαθειά, γιὰ νὰ βρῆ τὸ παχὺ στρώμα τοῦ χώματος πού χρειάζεται καὶ νὰ δώσῃ στερεὸ κορμὸ, μεγάλα κλαδιὰ καὶ ἄφθονο γλυκὸ καρπὸ, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα.

Αὐτὴ εἶναι φύση τῶν πνευματικῶν σπόρων καὶ ὁ χαρακτήρας τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας. Ὅχι ἐπάνω στὸ ἄγονο ἔδαφος τῆς ἐπιφανείας, ἀλλὰ κάτω στὸ βάθος τῆς πνευματικῆς πραγματικότητος. Μέσα στὸ παχὺ χωράφι τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πού τὸ τροφοδοτεῖ τὸ πνεῦμα, πέφτει αὐτὸς ὁ σπόρος, γιὰ νὰ βλαστήσῃ καὶ καρποφορήσῃ, ὄχι τυχαῖα ἢ ντετερμινιστικά, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνέργεια «κάποιας» δυνάμεως πού καταχτᾷ καὶ μεταμορφώνει ψυχῆς καὶ καρδιᾶς. Ἡ ἱστορία καὶ ἡ πείρα διδάσκουν ὅτι, οἱ πνευματικὲς αὐτὲς ζυμώσεις καὶ καταχτήσεις ἀπλώνονται μὲ ταχύτερο ρυθμὸ κάτω ἀπὸ τίς βαρεῖες ἐξωτερικὲς ὑλικὲς συνθήκες, καὶ σὲ περιόδους πού τίς χαρακτηρίζει βαθειὰ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ κρίσις, παρὰ ὅταν ὅλα φαίνονται νὰ πάνε ὀμαλά. Ἡ ἐποχὴ μας ἐπικυρώνει τὸν ἱστορικὸ αὐτὸ νόμο μὲ ζωντανὰ, χειροπιαστὰ γεγονότα, κι' ὀμαδικὲς πνευματικὲς μεταστροφές, πού δὲν ἔχουν καμμιά ἀναλογία μὲ ψυχοπαθολογικὰ φαινόμενα δεισιδαιμονικῶν παρακρούσεων. Εἶναι ἓνα κίνημα πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ὑγιέστατο καὶ γονιμώτατο, μὲ βαθειὲς ρίζες στὸ πνεῦμα τῆς δημιουργίας, ἀπ' ὅπου πηγάζουν ὅλα τὰ θετικὰ, τὰ προοδευτικὰ, τὰ ἀναγεννητικὰ στοιχεῖα τῆς ζωῆς. Εἶναι ἀκριβῶς αὐτὸ πού χρειάζονται οἱ λαοὶ καὶ ὁ ἀνθρώπος καὶ πού ἔρχεται μὲ βιολογικὴ ἀναγκαιότητα, γιὰ νὰ ξαναβροῦν τὸν ἑαυτό τους, ν' ἀνανεώσουν τίς ὀργανικὲς σχέσεις τους μὲ τὴν ζωὴ, νὰ ξαναθεθοῦν μὲ τὸν Δημιουργό. Ἔτσι, καὶ μόνον ἔτσι, θὰ βγοῦν ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδο, θὰ ξεφύγουν τὴν ἀποσύνθεση, θὰ χτυπήσουν τὸν θάνατο. Μήπως δὲν ὁμολο-

γοῦν σήμερα ὅλοι ὅτι, ἡ ἀνθρωπότης βρίσκεται μπρὸς στὸν γκρεμὸ καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνη «κάτι» γιὰ νὰ σωθῆ; Αὐτὸ ὁμῶς τὸ «κάτι» δὲν εἶναι ἔργο τῆς ὕλης, οὔτε τῶν ἀσυνειδήτων αἰτιοκρατικῶν νόμων καὶ κινήσεων. Τὸ ἴδιο, δὲν ἐξαργάται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ποὺ ἀμήχανος, ἂν καὶ πολυμήχανος, παραδέρνει μέσα στὴν δίνη τῶν ἰδεολογικῶν του ἐγωϊσμῶν, τῆς πληθωριστικῆς πολυπραγμοσύνης, τῆς τρολλῆς ἀρχομανίας του, τῆς μακιαβελλικῆς ἰδιοσυγκρασίας του, τῆς ἠθικῆς διαστροφῆς του, τοῦ ἀχαλίνωτου ναρκισσομοῦ του, τῆς ἐνοστιμῶδους ἀρπακτικότητός του, καὶ τῶν ἀναριθμητῶν ἄλλων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν του ἀδυναμιῶν. Πῶς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος, μὲ τέτοια «ἠθικά» κεφάλαια, ποὺ τὸν ἔφεραν στὴν χρεωκοπία ν' ἀναλάβῃ τὸ ἐγγεῖρημα τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος; Καὶ ποιά ἀξία ἔχουν τὰ σοφὰ συστήματα τοῦ διεφθαρμένου αὐτοῦ ψευδοπροφήτου;

Νά, ποῦ πρέπει νὰ ζητεῖ κανεὶς τὰ αἷτια γιὰ τὸ ἀναγεννητικὸ κίνημα ποὺ ξετιλίγεται σήμερα σ' ὅλο τὸν κόσμο. Μπορεῖ νὰ διακρίνει κανεὶς σ' αὐτὸ, ἀναλύοντάς το μὲ τὸ φῶς τῶν ἴδιων τῶν γεγονότων, σημεῖα νοσηρότητας; Καὶ ἂν ἡ κοινὴ λογικὴ καθορίζει ἔτσι σωστὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ κινήματος, τί γίνεται ὅταν σ' αὐτὴ προστεθεῖ ἡ πευματικὴ ἐμπειρία τοῦ «ιδόντος καὶ παθόντος»; Ἐδῶ βρίσκεται τὸ μεγαλύτερο γεγονός καὶ τὸ ἰσχυρότερο ὄπλο ποὺ μιλεῖ καὶ βροντᾷ μόνο του, ὅπως ὁ τυφλὸς ποὺ ἀνάβλεψε μὲ τὸ θαῦμα. Θεώρησε περιττὸ νὰ δώσῃ ἐξηγήσεις περισσότερες ἀπὸ τοῦ νὰ δείξῃ τὰ μάτια του καὶ νὰ διακηρύξῃ «ἔμμουνα τυφλὸς καὶ τώρα βλέπω». Ἄς μοῦ συγχωρηθεῖ ἡ «περιττολογία» ὅτι ἐγὼ δὲν ἀρξέσθην μόνον ἀπὸ αὐτὸ ἀλλὰ προχώρησα περισσότερο. Ἐδῶσα ὅσες μοῦ ἐπέτρεπε τὸ γράμμα ἐξηγήσεις μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ βρῶ τρόπο νὰ περάσω τὶς γραμμὲς Μαζινῶ τοῦ ὀρθολογισμοῦ τῆς ἐποχῆς...

Ἄλλ' ἂν εἶχα αὐτὸ τὸν λόγο νὰ πῶ τόσα «περιττά», νομίζω ὅτι δὲν εἶναι καθόλου περιττὸ ν' ἀναφέρω «κάτι» ἀπὸ τὴν πευματικὴ ἐμπειρία μου, μὴ καὶ ἔχει σχέση μὲ τὶς «Ἀκτίνες» κ' ἀποκάλυπτει τὴν ἀξία τοῦ ἀθόρου ἀναγεννητικοῦ ἔργου τῆς «Χρι-

στιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων». Ἄν τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν εἶχε βαθεῖες πνευματικὲς ρίζες, καὶ δὲν εἶχε πάρει τὸν σωστὸ δρόμο του, ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔμπαινε, τὴν ἀποφασιστικὴ στιγμή, στὴ μέση γιὰ νὰ παίξῃ τὸν ρόλο του, καὶ δὲν θὰ νικούσε στὴ συγκρουσὴ του μὲ τὸ ἔργο ποὺ ἐκπροσωποῦσε ὁ ὑποφαινόμενος. Κι' ἐγὼ ἀντὶ νὰ ἔκανα τὶς γραπτὲς αὐτὲς ὁμολογίες τῆς πνευματικῆς μου ἥττας, θὰ εἶχα ἀναβεῖ στοὺς ἐξώστες νὰ διακηρύξω τὴν ἰδεολογικὴ νίκη μου... Ὅταν συγκροῦνται δυὸ «ιδεολογίες», δυὸ ἀντίθετοι πνευματικοὶ κόσμοι μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ὅπου κυρίως δίδεται ἡ μάχη, εἶναι φυσικὸ ὁ ἀδύνατος κόσμος νὰ πέσῃ, ὅσα μέσα κ' ἐπιχειρήματα κ' ἂν χρησιμοποιήσῃ, ὅσο ἰσχυρὴ συγγραφικὴ καὶ διαλεκτικὴ ἱκανότητα καὶ ἂν φανερώσῃ, ὅσο προπαγανδιστικὸ θόρυβο κ' ἂν δημιουργήσῃ, ὅσους διαφωτιστὰς κ' ἐπιστημονικοὺς ὀρισμοὺς κ' ἂν ἐπιστρατεύσῃ. Μ' ὄλες τὶς προσωρινὲς ἐπιτυχίες καὶ μ' ὄλες τὶς «προοδευτικὲς» ἀντιδράσεις, τὸ τέλος θὰ εἶναι ἡ κατάρρευση. Μέσα στὸν δικό μου ἐσωτερικὸ στίβο ἡ κατάρρευση αὐτὴ ἔγινε πολὺ γρήγορα καὶ πολὺ παταγώδεια, προτοῦ ἀρχίσω κ' ὄλας μὴ νὰ συγκεκριμένη μάχη μὲ τὸν ἀντίπαλο κόσμο στὸ πρόσωπο, αὐτὴ τὴ φορὰ, τῶν «Ἀκτίνων». Ἡ ἐπέμβαση ἔγινε, ὅπως ἀνεφερα, τὴν κατάλληλῃ ὥρᾳ καὶ μὲ συνταρακτικὸ τρόπο, κ' ἤλθε ἀπὸ κει ποὺ δὲν περίμενα, ἔτσι ὥστε νὰ καταθέσω τὰ ὄπλα ἀμαχητί. Τὴν ἴδια ὥρα κατάλαβα ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν ἦταν τυχαῖο.

Ὅταν τὸ 1946 ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» κυκλοφόρησε τὴν «Διακήρυξιν» τῆς μοῦ γεννήθηκε ἡ περιέργεια νὰ μάθω τί τάχατες θὰ εἶχαν νὰ πῶν οἱ ἐπιστήμονές μας γιὰ τὴν ἑσφυσμένη ὑπόθεση τῆς θρησκείας. Τὸ ζήτημα ἦταν ξεκαθαρισμένο γιὰ μένα, ὅμως ἤθελα νὰ μάθω καὶ τὴν ἀντίθετη πλευρὰ, ὄχι γιὰ νὰ βρῶ τὴν ἀλήθεια, ἀλλὰ γιὰ ν' ἀλιεύσω θεολογικὰ μαργαριτάρια μέσα στὸν ὠκεανὸ τῆς ἰδεαλιστικῆς συγχύσεως, προκειμένου νὰ ὀπλισθῶ μὲ δικά τους ὄπλα γιὰ τὴν μεγαλύτερη ἀσφάλεια τῆς μαρξιστικῆς μου πίστεως. Κάτι περισσότερο. Νόμισα ὅτι δὲν εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ κυττάζω μὲ ἀπά-

θεια μιὰ ὑπουλή προσπάθεια γιὰ τὴν παραπλάνηση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ! Εἶχα τὴν θέση τοῦ ὑπεύθυνου «Τύπου καὶ Διαφώτισης» τοῦ Ἀγροτικοῦ Κόμματος στὴν Μακεδονία καὶ Θράκη καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐφημερίδος «Ἀγροτικὸς Ἀγώνας» (Θεσσαλονίκη-1944-46) καὶ γι' αὐτὸ ἔπρεπε κάτι νὰ κάνω. Ἀγόρασα τὸ βιβλίο, γιὰ νὰ τὸ μελετήσω λέξη μὲ λέξη, καὶ ν' ἀπαντήσω ἀπὸ τὴν ἀγνή ματεριαλιστικὴ σκοπιά. Ἐλευθερὸς ἀπὸ θρησκευτικὲς προλήψεις, φωτισμένος καὶ καθαρὸς ἀπὸ τὸ ἀφιόνι, πίστευα ἡ ἰστορία ὅτι διακηρύξεις καὶ βιβλία, μὲ θεολογικὸ καὶ θρησκευτικὸ περιεχόμενο, δὲν ἀντέχουν στὸν στοιχειώδη ἔλεγχο τοῦ «ἐπιστημονικοῦ σοσιαλισμοῦ» οὔτε τῆς κοινῆς λογικῆς καὶ τῆς καθημερινῆς πείρας. Θὰ μπορούσα εὐκόλα νὰ ξετινάξω τὴν Διακήρυξη καὶ νὰ δρέψω, ἐγὼ ὁ αὐτοδίδακτος, δάφνες νίκης καὶ δόξας σὲ ἐλεύθερη συζήτηση μὲ τὶς κορυφές τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Εἶχα ἀρχίσει κ' ὄλας νὰ συνθέτω, μέσα στὸ φουσκωμένο μυαλό μου, τὸν σκελετό, καὶ νὰ τραβήξω τὶς γραμμὲς τῆς ἀπαντήσεως. Ἄλλ' ἡ ἐπέμβαση, ἀνύποπτη καὶ αἰφνιδιαστικὴ, ἐπέμβαση ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ, πνευματικὴ στὴ βάση μὲ φυσικὰ σύνδρομα, ἦλθε ν' ἀνατρέψει τοὺς ἰδεολογικοὺς καὶ πατριωτικοὺς μου λογαριασμούς. «Ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ὅταν κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἐπεμβάσεως αὐτῆς, ἢ μᾶλλον μέσα στὸ καμίνι τῆς (Μαΐου 1947), βρέθηκε, ἄθελά μου, τὸ βιβλίο στὰ χέρια μου, τ' ἄνοιξα μηχανικὰ κ' ἔρριξα, μᾶλλον μοῦρριξαν, λίγες πεταχτὲς ματιές μερικὲς σελίδες. Ἐνοιωσα νὰ μοῦ ξεσχίζει τὸ κορμὶ καὶ τὴ συνείδηση μαχαίρι δίκωπο. Οἱ γραμμὲς πὺν διάβαζα ἔδιναν ἀποκαλυπτικὸ νόημα καὶ ἐξαντλητικὴ ἐρμηνεία στὸ ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ δρᾶμα μου τῆς στιγμῆς ἐκείνης. Ἐβλεπα τώρα τὸν κόσμον μὲ τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ ξεσκεπασμένο, ἔβλεπα τὰ πράγματα στὴν ἀληθινὴ τους θέση, ὄρθια, κ' ὄχι ἀνάποδα, ὅπως τὰ ἤθελε ὁ Μαρξισμὸς, καὶ πιστεύουν ὄλοι οἱ κοκκαλιασμένοι ἐγκέφαλοι. Ἀμέσως θυμῆθηκα πῶς βρέθηκε τὸ βιβλίο στὰ χέρια μου καὶ γιατί τ' ἀγόρασα. Τ' ἀγόρασα γιὰ ν' ἀνασκευάσω τὸ περιεχόμε-

νό του, νὰ ξετινάξω τοὺς ὑποχθόνιους πολιτικοὺς σκοποὺς τῶν συντακτῶν του, καὶ μὲ μιὰ Ἀντιδιακήρυξη νὰ ἐκλαϊκεύσω τὶς ἀρχές τοῦ λαϊκοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος, ἀλληλένδετον μὲ τὸ λαϊκὸ ζῦπνημα. Τώρα ἔβλεπα νὰ γίνεται τὸ ἀντίθετο. Νὰ μοῦ ἀπαντᾷ αὐτό, νὰ ξετινάξει τὴν φωτισμένη λογικὴ καὶ πείρα μου, νὰ μὲ κουρελιάζει ἰδεολογικά. Ἡ ἐπιστῆμη κατέρρευσε. Ὁ Λόγος νίκησε. Οἱ ψευτιές, οἱ πλάνες κ' οἱ ἀπάτες ἔπесαν μπροστὰ στὴν ἀλήθεια καὶ στὸ φῶς τοῦ οὐρανοῦ. Μοῦ ὄρχοταν νὰ βγῶ στους ἐξώστες καὶ νὰ τὸ διακηρύξω τότε. Συγκρατήθηκα. Δὲν ἦταν μόνο αὐτό. Ἄν ἀρχίζα μιὰ φορὰ, δὲν θὰ τελείωνα ποτέ. Καὶ τὸ πρᾶγμα εἶχε συνέχεια. Μέσα στὸ σύνολο τῶν γεγονότων, τῶν τριτωνῶν καὶ τῶν κατοπινῶν, αὐτὸ ἦταν μιὰ σταγόνα στὸν ὠκεανό. Ἐπρεπε νὰ σιωπήσω. Δὲν εἶχε φθάσει ἀκόμη ἡ ὥρα. Μαζὺ μ' ὄλα τ' ἄλλα καὶ τὸ περιστατικὸ αὐτὸ ἄφησε βαθειὰ ἴχνη στὴν ψυχῆ μου. Ἀπὸ τότε ἀνεγνώρισα τὴν σημασία καὶ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου σας, κ' ἄς εἶχα μιὰ ἰδέα γιὰ τὴν ὑπαρξή σας ἀπὸ τότε πὺν ἀρχίσατε.

Ἐπρεπε, λοιπόν, νὰ περιμένω. Νὰ ὠριμάσουν οἱ καρποί, νὰ περάσει ἡ ἐσωτερικὴ πνευματικὴ ἐπανάσταση τοὺς προδιαγραμμένους σταθμούς τῆς, νὰ ολοκληρωθεῖ τὸ ἔργο τῆς, ν' ἀποκτήσει θεμέλια καὶ ρίζες, καὶ νὰ μὴ ἐκφυλισθεῖ καὶ πέσει, ὅπως ἔγινε κ' ἄλλες φορὲς μὲ τοὺς πρόωγους ἐνθουσιασμούς μου καὶ τὶς ἀνώριμες ἐκδηλώσεις τῆς. Τὰ κατοπιναὶ γεγονότα μ' ἐδικαίωσαν. Κι' εὐχαριστῶ τὸν Κύριο γιὰ τὸ ζήτημα τὸ χειρίσθηκε ὁ Ἰδιος, καὶ δὲν ἄφισε σὲ μένα παρὰ μόνο μιὰ ὑπεύθυνη ἀρμοδιότητα, τὴν ἐλευθερία μου. Τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία μου, τὴν ἀπόλυτη, ἄλλα καὶ τὴν διευθυνομένη ἀπὸ τὸν Ἰδιο, τὴν πειθαρχημένη, τὴν ἐλευθερία μὲ τὴν γνησιώτερη, τὴν θεϊκὴ τῆς ἔννοια.

Καὶ τώρα μιὰ τελευταία ὁμολογία. Στὴν σύγκρουσή μου μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ νικῆθηκα. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἦταν γιὰ μένα οὔτε ντροπὴ, οὔτε ζημία, οὔτε ἀφανισμὸς. Ἀντίθετα ἔγινε αἰτία γιὰ ἀνακούφιση καὶ χαρὰ, γιὰ ξεσκόλασμα ἀπὸ κάθε κοσμικὸ βᾶρος, γιὰ καύχημα, γιὰ κέρδος, γιὰ σωτηρία. Δὲν ὑπάρχει μεγα-

λύτερη χαρὰ καὶ εὐτυχία γιὰ ἄνθρωπο, ἀπ' αὐτὴ πού δοκιμάζει ὅταν νικιέται ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό. Δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν μεγαλύτερη κατάκτηση ἀπὸ τὴν ἡττα πού δέχεται ἀπὸ τὸν Χριστιανισμό-νικητὴ. Καὶ δὲν ὑπάρχει γι' αὐτὸν μεγαλύτερη ἀσφάλεια κ' ἐλευθερία ἀπὸ τοῦ νὰ ξεφύγει τὰ κάτεργα τῆς κοσμικῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ πῆσῃ ἡττημένος, αἰχμάλωτος τοῦ Χριστοῦ, νὰ δεχτῆ τὸν ζυγὸ του, καὶ νὰ σηκώσῃ τὸ φορτίο Του. Νὰ καὶ ἓνας νικητῆς πού χαρίζεῖ στοὺς ἡττημένους προνόμια, πού δὲν θὰ εἶχαν ἂν ἔβγαιναν νικητές. Τοὺς δίνει μεγαλύτερη καὶ στερεώτερη ἐλευθερία παρ' ὅση εἶχαν ἢ θὰ ἤθελαν νὰ ἔχουν. Καὶ τοὺς προσφέρει χαρὰ ἀφθαρτῆ καὶ δόξα ἀθάνατη, τὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας καὶ τὴν αἰώνια βασιλεία, ἀντὶ τῆς ἄλυσίδος τοῦ κόσμου, ἀντὶ τὴν κοιλὰδα τῶν δακρύων, τοῦ πόνου καὶ τῆς θλίψεως. Καὶ ὅλα αὐτὰ ὄχι μόνο «μετὰ θάνατον» ἀλλὰ κἀνόντας ἀρχὴ ἀπὸ τώρα, ἀπὸ τὸν πρόσκαιρο καὶ μάταιο κόσμον, πού ἀπότομα χάνει στὰ μάτια καὶ τὴν ψυχὴ μας τὴν ἐφημερότητά του, καὶ ἀποχτᾶ ἀξία, γίνεται ἡ προκαταβολή, ἡ ἀρχή, ἡ ἀφετηρία, τὸ δρομητήριο γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς αἰωνιότητος, τῆς ἀθανασίας. Μιᾶς ἀθανασίας πού ἄρχισε κ' ὅλας νὰ μᾶς συνεγείρει ψυχικά, νὰ μᾶς γλυκαίνει τὴν ζωὴ, νὰ μᾶς γεμίζει μὲ αἰσιοδοξία καὶ πίστη, καὶ μὲ τὸ ἀδιάσειστο συναίσθημα τοῦ θριάμβου μας ἀπέναντι στὴν ψευτιά τοῦ κόσμου, τὴν μοχθηρία καὶ τὸν θάνατο. Εἶναι τὰ προνόμια καὶ οἱ κατακτήσεις πού ἀπολαβαίνουμε ὡς τὸ μεδούλι ἑμεῖς, οἱ νικημένοι τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐνα δεῖγμα ἀπ' αὐτὴ τὴ χαρὰ καὶ τὸ συναίσθημα τῆς νίκης, ὠχρὴ ἔκφρασή τους, εἶναι ὠρισμένα σχεδιάσματα τῆς στιγμῆς μὲ μορφὴ στίχων καὶ στροφῶν. Ἦλθαν κάτω ἀπὸ θαυμαστὲς συνθήκες ἄθελά μου, αὐθόρμητα, μὲ δρμὴ πηγῆς πού κοχλάζει, ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς ἀγωγούς τοῦ πνεύματος, νὰ βάλουν μιὰ τάξη καὶ νὰ δώσουν κάποια μορφὴ στὰ συναισθήματα, στοὺς καρποὺς τῆς πνευματικῆς πείρας, στὸ ἀναγεννητικὸ βίωμα, στὸ νέο φῶς πού φώτισε ὅλο μου τὸ εἶναι, μοῦ ἀπεκάλυψε τὸ μυστήριον τῆς ἀγάπης, τῆς σοφίας καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ

μοῦ χάρισε τὸ κλειδί τῆς νίκης καὶ τῆς εὐτυχίας.

★

Ἄρχες Ἰουνίου 1952. Κλινικὴ Χ.— Θεσσαλονίκη. Εἶχε κλείσει ἡ τελευταία πράξις τῆς πολύχρονης δραματικῆς περιπετείας μου, καὶ ἔβγαινα, ὕστερα ἀπὸ τὴν θανάσιμη πάλη μου μὲ τὶς δυνάμεις τοῦ σκότους, στὴ σκηνὴ τῆς νέας ζωῆς, ὅταν δοκίμασα νὰ σκιρτοῦν μέσα μου τὰ θεϊκὰ συναισθήματα τῆς νίκης καὶ τῆς λυτρώσεως. Σὰν νὰ εἶχα ἀρματωθεῖ μὲ τὰ φτερὰ τῶν ἀγγέλων γιὰ νὰ φύγω ἀπὸ τὸν κόσμον τῆς φρίκης καὶ τῆς κατάρτας, νὰ πετάξω ψηλὰ στὰ ἐπουράνια, νὰ περάσω θριαμβευτικὰ τὴν ἀψίδα τῆς νίκης καὶ νὰ μῶ στὸν ἀληθινὸν κόσμον τῶν ὄνειρων τοῦ ἀνθρώπου. Κἀποτε μοῦ ἐρχόταν νὰ φοβοῦμαι μήπως ἦταν ὄνειρον μόνο. Ἔτσι ἔβαζα κάτω ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς χαρᾶς καὶ τὰ ἐπαθλα τῆς νίκης, ὅλους τοὺς καρποὺς τοῦ θερισμοῦ τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς γιγανθώσεως πίστεώς μου, τὰ ἐλεγχα, τὰ ταξινομοῦσα, τὰ περνοῦσα ἀπὸ τὸ κόσμινον τῆς κριτικῆς, ἀπὸ τὸ διῦλιστήριο τῆς συνειδήσεως, ἀπὸ τὸ ἐργαστήριον τῆς ἀναλύσεως καὶ τῆς πειραματικῆς ἐπαληθεύσεως, ἀπὸ τὴν βάσανον τῆς ἀξιολογήσεως. Ἐπεστράτευα ὅλα τὰ ἀνθρώπινα μέσα καὶ ὅλα τὰ κριτήρια τῆς πείρας, τοῦ λόγου καὶ τῆς πράξεως, γιὰ νὰ βρῶ τῶν γεγονότων, τῶν φαινομένων, τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν συναισθημάτων τὸ ἀληθινὸν νόημα. Νὰ πιστοποιήσω τὴν λογικὴ βάση, τὴν θεωρητικὴ θεμελίωση, τὴν ἀντικειμενικὴ ὑπόσταση, τὴν ἐσωτερικὴ οὐσία καὶ τὴν ἐξωτερικὴ ὑφή, τὴν σύνθεση, τὴν πλοκή, τὴν ἀλληλεξάρτηση, τὴν συνέχεια, τὴν συνέπεια, τὴν θεμελιακὴ ἐνότητα τῶν μερῶν γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ συνόλου—τοῦ λυτρωτικοῦ σχεδίου. Συμπέρασμα: Οὔτε ἴχνος διασπάσεως, ἀντιφάσεως, ἀσυνεπείας. Οὔτε σκιά αὐταπάτης, φαντασίας, νευρωτικῆς βιώσεως, ἰδεοληψίας, ἀφορισμοῦ. Ὅλα καθαρὰ, κρυστάλλινα, τετραγωνισμένα. Ὅλα συναρμολογημένα μὲ τέχνη καὶ ἐπιστήμη, σχεδιασμένα μὲ σοφία, ἀγάπη καὶ δικαιοσύνη, ἁρμονικὰ τοποθετημένα, ἀρχιτεκτονικὰ δουλεμένα, θεωρητικὰ στηριγμένα, πρακτικὰ ἐπικυρωμένα. Ἡ πραγμα-

τικότης τῆς νέας ζωῆς, με̄ ὄλες τις εὐλογίες τοῦ Θεοῦ, με̄ τὴν ἀπόλυτη ἔννοια καὶ τὴν ἀπόλυτη ἐρμηνεῖα. Νὰ χορτάζῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, νὰ κελαδεῖ ἡ ψυχὴ του, νὰ στερεώνεται ἡ πίστι του, νὰ λύεται τὸ πρόβλημά του ριζικά. Ὁρθολογισμὸς, ὄχι νοσηρὸς τοῦ ἀπιστοῦ ματεριαλιστῆ, ἀλλὰ ὑγιὴς τοῦ φωτισμένου πιστοῦ, ποῦ ξέρεῖ νὰ διακρίνει, με̄ τὴν διεισδυτικὴ δύναμη τοῦ Λόγου, ποῦ τὸν ὀδηγεῖ πέρα ἀπὸ τὰ φαινόμενα καὶ τ' ἀντικείμενα τῆς ὕλης, στὴν ἀληθινὴ οὐσία τῶν πραγμάτων, ὄλα με̄ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν σημασία τους, τις ἀπώτερες ἀρχές καὶ τὸ ἀπώτερο τέλος τους. Ἦταν ὀλοφάνερη ἡ κυριαρχικὴ κατευθυντήρια γραμμὴ τοῦ πολύπλοκου σχεδίου—τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Καὶ αὐτὸ ἦταν γιὰ μένα τὸ ἰσχυρότερο στοιχεῖο, τὸ ἀκλόνητο ἐπιχείρημα, ἡ πιὸ θετικὴ ἀπόδειξη γιὰ τὴν πραγματικότητά τοῦ παρόντος, κ' ἡ πιὸ ἰσχυρὴ ἐγγύθη γιὰ τὸ μέλλον. Τὸ ζήτημά μου—δηλαδὴ ἐγὼ ὁ ἴδιος—βρισκόταν σὲ γερά χέρια, στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Ποιὸς μπορούσε νὰ μοῦ ἀμφισβητήσει τὴ νίκη; Ἐβλεπα καλά, ἀλλὰ καὶ πιστέυνα τόσο δυνατά, ὥστε, ὀσες φορὲς ἡ χαρά μου, ἡ νίκη μου καὶ ἡ ὀμορφιά τῆς νέας ζωῆς ξεπερνοῦσαν τὰ ὀρια τῆς πραγματικότητος κ' ἔπαιρναν τὴν μορφὴ ὀνειροῦ, ἔλεγα μέσα μου ὀτι κ' ὀνειρο ἂν θὰ ἦταν, ὀ Κύριος εἶναι ἰκανὸς νὰ τὸ κάνῃ πραγματικότητά—ὀπως μέχρη τότε ἔκανε γιὰ τὀσες καὶ τὀσες ἀνάλογες περιπτώσεις. Πόσα πράγματα, φυσικῶς καὶ λογικῶς ἀδύνατα, ἔγιναν δυνατά.

Ἄλλ' ὀποσδήποτε αὐτὸ ποῦ εἶχα στὰ χέρια μου καὶ στὴ ψυχὴ μου ἐκεῖνη τὴ στιγμή, δὲν ἦταν ὀνειρο, ἔστω καὶ τέτοιας μορφῆς. Πολὺ λιγώτερο δὲν ἦταν παθολογικὸ φαινόμενο, κ' ἂς βρισκόμουν στὴν κλινική, ὀπου ἔπεσα ἀκριβῶς γιὰτὶ ἀπομακρύνθηκα ἀπὸ τὸν Χριστό, γιὰ νὰ σηκωθῶ μόνο ὀταν τὸν βρῆχα ἢ μἄλλον ὀταν με̄ βρῆκε. Ἄλλ' αὐτὸ ἐνίσχυε περισσότερο τὴ θέση μου καὶ τὴν πίστη μου γιὰ τὴν ἄριστη πνευματικὴ μου ὀγεία καὶ γιὰ τὴν αὐταπόδεικτη πραγματικότητά τῆς νέας ζωῆς μου. Ὁνειρο ἔγιναν τῶρα μόνο τὰ παληά, τὰ χρόνια τῆς ἀποστασίας καὶ τῆς κρίσεως, καὶ ἡ μεταβατικὴ δραματικὴ περίοδος ἀπὸ

τὴν ἡμέρα τῆς «ἐπιστροφῆς τοῦ ἀσώτου» μέχρη τῆς ἡμέρας τῆς συναντήσεώς του με̄ τὸν Πατέρα. Ὁλα διεγράφησαν ἀπὸ τὴ στιγμή ἐκεῖνη (25 Μαῖου νομίζω) καὶ ἀρχισαν νὰ ἀνοίγουν μπροστά μου οἱ λαμπροὶ ὀρίζοντες τοῦ μέλλοντος, με̄ τὴ θετικὴ βῆση μιᾶς ὀνειρώδους πραγματικότητος. Κ' ἐνῶ χαρούμενος ἀντίκρυζα τὴ νέα ζωὴ, ἐνα χείμαρο πνευματικῶν εὐλογιῶν ἔνωσα νὰ με̄ κατακλύζει ἀπ' ὀλα τὰ σημεῖα, μ' ὀλους τοὺς τρόπους καὶ μ' ὀλες τις μορφές (ἀρχές Ἰουνίου) τόσο, ὥστε δὲν προλάβαινα νὰ τις παρακολουθῶ στὸ φθάσιμο καὶ στὸ πέρασμά τους. Τὸ πρᾶγμα με̄ κρατοῦσε σὲ μιὰ συνεχῆ κατάσταση ἐκστάσεως, γιὰ ν' ἀπολαύσω ὀσο μπορούσα περισσότερες εὐλογίες, ἄφθονες καὶ πρωτόφανες στὴν πνευματικὴ ἀξία τους. Καὶ τις ἀπελάβαινα στὸ ἀνώτερο δυνατό ὀριο. Μέχρη κορεσμοῦ, θὰ ἔλεγα, ἂν οἱ εὐλογίες αὐτές δὲν εἶχαν τὴν ἰδιότητα νὰ μὴ χορταίνονται ποτέ, με̄ τὸ ὀτι ἦταν πάντα φρέσκες, πολυποικίλες, γλυκιές σὰν μέλι, κατάλληλες γιὰ κάθε ἀνάγκη, γιὰ κάθε ἀπαίτησι, γιὰ κάθε γοῦστο τῆς ψυχῆς.

Ὁπως ξετυλίγονταν, κ' ἔρχονταν ὀλα τὰ γεγονότα, φυσιολογικά κ' ἀβίαστα, παράλληλα ἔρχονταν, σὰν νὰ ἔβγαιναν ἀπὸ μιὰ καὶ τὴν αὐτὴ πηγῆ—αὐτὸ εἶναι σωστό—καὶ οἱ πνευματικὲς αὐτές εὐλογίες. Ὁλα στὴν ὄρα τους, στὸ λεπτό τους, στὸ δευτερόλεπτό τους. Ὁλα στὴ θέση τους, στὸ σχῆμα τους, στὸ χρῶμα τους, στὴ σειρά τους, στὴν κίνηση καὶ διαδικασία τους. Γιὰ νὰ ὀλοκληρώσουν στὸ σχέδιο—τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λυτρώσεώς μου—τὸ σχέδιο τοῦ ἐξαφανισμοῦ ἀπὸ τὴν συνείδησί μου καὶ τοῦ τελευταίου ἰχνους τῆς μαρξιστικῆς φιλοσοφίας—τὸ σχέδιο τῆς ἐδραιώσεως τῆς νέας, τῆς ἀναγεννηθεῖσης πίστεώς μου ὀτι, τὰ πάντα ρυθμίζονται ἀπὸ ἕνα σοφὸν Νοῦν κ' ἀπὸ μιὰ τὰ πάντα ἐλέγχουσα, τὰ πάντα κατευθύνουσα καὶ τὰ πάντα ὀποτάσσουσα παντοδύναμη Δύναμη. Λές κ' ἔγιναν ὀλα—φυσικά γεγονότα καὶ πνευματικά φαινόμενα—στὴ σύλληψη καὶ τὴν ἐκτέλεση με̄ παραγγελία, με̄ αὐστηρὴ πειθαρχία, με̄ λεπτόλογο εὐαισθησία καὶ εὐσυνειδησία, με̄ σχολαστικότητά καλλιτέχνου. Σ' αὐτὴ τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ με̄ τὸ ὀρητικὸ ρεῦμα,

ἦρθαν νὰ χύνωνται οἱ νέοι παραπόταμοι,
λέξ για νὰ συμπληρώσουν κάποιο κενό, νὰ
δώσουν νέα παραστατικότητα, ζωντάνια κι'
ὀμορφιά, στίς ὄλες πνευματικές εὐλογίες·
νέα μορφή στίς ἐμπνεύσεις, νέες γραμμές
καὶ πτυχές στὸ πνευματικὸ ἀριστούργημα,
ποὺ ἐθεμελίωσε ὁ Κύριος μὲ τὰ ἴδια τὰ χέ-
ρια του στὴν καρδιά καὶ στὴν ψυχὴ μου
πάνω στὸ βράχο τῶν αἰώνων. Οἱ παραπό-
ταμοι ἦταν οἱ στίχοι καὶ οἱ στροφές, ποὺ

σύνθεσαν «τὸ τραγοῦδι τῆς λευτεριάς τοῦ
ἁσώτου».

Τελειώνοντας ἐπιτρέψτε μου νὰ σφίξω
ἀδελφικά τὸ χέρι σας καὶ νὰ σᾶς εὐχηθῶ
προκοπὴ στὸ ἔργο σας καὶ τὴν προσωπικὴ
μὲ τὸ Χριστὸ εὐτυχία σας.

Μὲ ἐκτίμησι κι' ἀδελφικὴ ἀγάπη

Σ. Ι. ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ

ᾠσαννά ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις

Λιθανωτό, τὴν προσευχὴ μου ὑψώνω
στὸ ἔλεός σου, Κύριε, ἀφησμένος·
ὀλημερίς στὸ εἶναι μου ἀπλωμένος
ὁ ἥσκιος τοῦ θανάτου πέφτει μόνο.

Κουλουριασμένος, φίδι, στὴν καρδιά μου
φαρμάκι στὰ κατὰβασθὰ μου στάζει,
τῆς ζωῆς τὴν ὕδρια σιγοσπάζει,
καὶ σπρώχνει καθ' ἐλπίδα μου μακρὰ μου.

Τὴν προσευχὴ μου, Κύριε, πυρώνω
στῶν οἰκτιρμῶν σου τ' ἀστροφῶς νὰ σπεῖρω
καὶ μὲ τὸ νοῦ μου ὁ Σατανᾶς τὸ στεῖρο
στὴ χλεϋὴ τὴ σκορπιῶ πόνου στὸν πόνου!

Τοῦ δισταγμοῦ πολὺποδη ἡ ἀράχνη
τίς ἀσπιλες τῆς πίστες χρυσαλλίδες,
στὸ ζόφο τῶν ἐγκάτων ἡλιαχτίδες,
στὰ μολεμένα δίχτυα τῆς ἀδράχνης.

Θωμᾶς, στὸ κάθε βῆμα μου σκοντάβω,
μέσ' τὴν ἀχλὺ τὸ μονοπάτι χάνω·
τόσο τυφλός, Κύριε, τί νὰ κάνω;
τὸ τάλαντο τῆς Πίστες νᾶθρω σκάθω!

Στ' ἄρρωστα σωθικά μου ἀντάμα-ἀντάμα
καινούργια φύσηξε ζωὴ κι' ἀγάπη·
τὴν πίστην ἑνὸς κόκκου ἀπὸ σινάπι
μ' ἔνα σου, στὴν καρδιά μου, σπεῖρε θάμα.

Τῆς προσευχῆς μου, Κύριε, προσμένω
σάν πρῶτα τὰ ζεστά φτερά ν' ἀνοίξω
τῆς ἀμαρτίας μέσα μου σάν πνίξω
τὸ δῖγνωμο σκορπιῶ τὸν κολασμένο.

Δέομαι νά! στὰ πόδια τ' ἄχραντά σου...
τῆς ψυχῆς μου ξαστέρωσε τὰ μάτια,
δεῖξε τοῦ γυρισμοῦ τὰ μονοπάτια
κι' ὡς τὸν ἄσωτο δέξου με κοντὰ σου.

...Φέγγει ἡ ψυχὴ μου, Κύριε· δακρῶζω!
τὸν πάγο σπάζει ἡ θεϊκὴ σου χάρι
φυτρώνει ἡ ἀσθησι, ξανθὸ σιτάρι,
κι' ὅπως παιδί μὲ ἀγάπη σ' ἀντικρῶζω.

Ψηλά μὲ φέουνον τὰ φτερά τῆς πίστες
πρεσβείας τῆς γλυκειᾶς μας Παναγίας
φύτρεψε ἐντός μου τ' ἄνθος τῆς ὑγείας
Κύριε, ᾠσαννά ὁ ἐν τοῖς ὑψίστοις!...

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΤΟ VI ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ

Τὸν παρελθόντα Αὐγουστον ἔλαβε χώραν εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας τὸ ἕκτον διεθνὲς συνέδριον τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος. Αἱ ἐτήσια αὐταὶ συγκεντρώσεις γνωσταὶ ἦδη ἀπὸ ἑξαετίας εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν Ἀκτίνων, ὑπῆρξαν λίαν καρποφόροι δι' ἕκαστον τῶν συμμετεχόντων ἰατρῶν, διὰ τοὺς ἀρρώστους των καὶ διὰ τὸ διεθνὲς ἰατρικὸν σῶμα, ὥστε νὰ κριθῆ ἀπολύτως ἀναγκαῖα ἢ ἐκ νέου συνάντησις αὐτῶν πρὸς ἀνταλλαγὴν πείρας, ἐκ τῆς μέχρι σήμερον ἐφαρμογῆς τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος εἰς τὴν καθ' ἡμέραν πράξιν.

Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἀπέδειξε πλέον ὅτι ἡ ζωὴ του ἔχει ἰδιαίτερον σημασίαν, εἰς τρόπον ὥστε κάθε γεγονός τῆς ζωῆς αὐτῆς, κάθε φυσιολογικὴ ἀντίδρασις, αἱ νόσοι καὶ αἱ ἰάσεις, καὶ αὐτὸς ὁ θάνατος, νὰ μὴ θεωροῦνται πλέον ὡς ἀπλοὶ τυφλοὶ καὶ ἀδιάφοροι μηχανισμοί. Ἀπέδειξεν ἐπίσης ὅτι ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀσκεῖ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως ὄλων τῶν γεγονότων τῆς ζωῆς του τόσην ἐπίδρασιν, ὅσην καὶ οἱ φυσικοὶ, χημικοὶ καὶ ψυχολογικοὶ παράγοντες.

Βεβαίως ἡ νέα αὕτη ἀντιμετώπισις τοῦ ἀνθρώπου συνεπιφέρει εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ λειτουργήματος μίαν βαθεῖαν μεταμόρφωσιν τῆς ἐπισήμου ἰατρικῆς ἐπιστήμης, μίαν βαθεῖαν μεταβολὴν εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἰατροῦ, εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἰατρικῆς τεχνικῆς, εἰς τὰς σχέσεις μεταξὺ ἰατροῦ καὶ ἀρρώστου. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα μέχρι σήμερον θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀντιμετώπισεως τοῦ ἀρρώστου εἶναι τόσον σημαντικά, ὥστε νὰ ἐπιβάλλουν αὐτομάτως πλέον τὴν ἐξάπλωσιν καὶ διάδοσιν τῶν νέων αὐτῶν ἀντιλήψεων εἰς ἅπαν τὸ ἰατρικὸν σῶμα, τὸ ὁποῖον ὀφείλει πλέον νὰ τὰς θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν ἔαν πρά-

γματι, ὡς καὶ συμβαίνει, ἐπιθυμῆ νὰ βοηθήσῃ πραγματικῶς τοὺς ἀρρώστους του. Ταυτοχρόνως ὁμως ἐπιβάλλει καὶ εἰς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀπεδύθησαν μετὰ τόσου ζήλου εἰς τὸν μεγαλειώδη αὐτὸν ἀγῶνα, τῆς ἀναγεννήσεως τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, νὰ συνεχίσουν τὰς προσπάθειάς των διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μηνύματος, ἀπαραιτήτου πλέον διὰ τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα.

Πιστοὶ εἰς τὸ καθήκον, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβον, συνῆλθον οἱ τελευταῖοι καὶ ἐφέτος εἰς τὸ γνωστὸν μέγαρον τοῦ Bossey παρὰ τὴν Γενεύην.—Μεταξὺ αὐτῶν πολλοὶ παλαιοὶ καὶ ἀρχετοὶ νέοι, πλείστοι δὲ ὅσοι πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι.—Μεγίστης σημασίας τοῦτο, διότι ἦδη ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ἔδρας τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν πανεπιστημίων διδάσκονται πλέον αἱ νέαι κατευθύνσεις, ἡ νέα δὲ ἰατρικὴ γενεὰ καταρτίζεται καὶ διαμορφοῦται ἐπὶ τῇ βάσει τούτων.

Παραλείπομεν τὰς λεπτομερείας τῆς ἐφετεινῆς συναντήσεως. Τὸ γενικὸν πρόγραμμα ἦτο τὸ αὐτὸ ὡς καὶ κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη.

Τὸ βασικὸν ὁμως θέμα τοῦ συνεδρίου ἦτο τὸ νόημα τῆς νόσου, ἡ σκοπιμότης τῆς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Θέμα λεπτὸν καὶ πολύπλοκον, πλαισιωθὲν ὑπὸ δύο ἄλλων σπουδαιοτάτων εἰσηγήσεων, τὸ νόημα τῆς νόσου παραμένει ἀκόμη κεκοιμημένον διὰ τοὺς πολλοὺς εἰς ἀδιεπέραστον σκότος. Ἀλλὰ ἡ γνώσις αὕτη περὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς νόσου προβάλλεται αὐτομάτως, πρὸ τοῦ ἰατροῦ καὶ τοῦ ἀρρώστου, προκύπτουσα ἀπὸ αὐτὰς ταύτας τὰς προόδους τῆς συγχρόνου ἰατρικῆς ἐπιστήμης. Εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία δίδει ἀπάντησιν εἰς τὰ τόσα ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα κάθε ἀρρώστος καὶ κάθε ἰατρὸς θέτει εἰς τὸν ἑαυτόν του καὶ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον νὰ παρακαμφθοῦν ἄνευ ἀπαντήσεως.

Μὲ τὴν συνείδησιν τῶν ὁρίων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, μὲ τὸν σεβασμὸν τῶν μυστηρίων, εἰς τὸ βάθος τῶν ὁπίων δὲν δύναται αὐτὸ νὰ εἰσδύσῃ, ἀνεζητήθη ἀπὸ τοὺς ἰατροὺς ὁ καθορισμὸς τῆς γνώσεως αὐτῆς τοῦ νοήματος τῆς νόσου καὶ ἡ σημασία της, τόσον ἡ θεωρητικὴ ὅσον καὶ ἡ πρακτικὴ.

Ὁ καθηγητὴς Jores, τῆς β' παθολογικῆς κλινικῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ἀμβούργου ἀνέλαβε νὰ εἰσηγηθῆ τὸ σπουδαῖον αὐτὸ θέμα ἐνώπιον τῶν συνέδρων.

Ἄλλὰ διὰ τὴν προσωπικὴν σύνδεσιν τοῦ ἱατροῦ μὲ τὸν ἄρρωστον, διὰ τὴν βοήθειαν τὴν ὁποίαν ὀφείλει νὰ παράσῃ οὗτος εἰς αὐτόν, διὰ τὴν κάθοδον τοῦ ἄρρώστου εἰς τὸν ἐσωτερικόν του κόσμον πρὸς κατανόησιν τῆς σκοπιμότητος τῆς νόσου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν πηγὴν πάσης πνευματικῆς πείρας καὶ πάσης ἀνακαλύψεως, ἀπαιτεῖται χρόνος, ἐνίοτε πολὺς. Τὸ ζήτημα αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ὠθεῖ πολλοὺς πρακτικοὺς ἰατροὺς νὰ χαρακτηρίζουν τὴν ἰατρικὴν τῆς προσωπικότητος ὡς ἀριστοκρατικὴν ἰατρικὴν, τοὺς κάμνει νὰ σκέπτονται ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῆ ὑπ' αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι εἰδικευμένοι εἰς τὴν ψυχοθεραπείαν.

Βεβαίως τὸ ζήτημα, τὸ πρόβλημα τοῦ χρόνου τοῦ ἱατροῦ εἶναι δυσχερὲς πρὸς λύσιν—ἀγωνιώδες διὰ κάθε ἰατρόν. Εἰς δίκαιος καταμερισμὸς τοῦ χρόνου, μὲ ἓνα ἄρμονικὸν συμβιβασμὸν τῶν καθηκόντων του ἔναντι τῆς οἰκογενείας του, τῶν ἀσθενῶν, τοῦ ἑαυτοῦ του, τῆς διανοητικῆς καλλιέργειας του, τῆς ἀνθρωπίνης ὁλοκληρώσεώς του, τῆς ἐσωτερικῆς του ζωῆς, τῆς θρησκευτικῆς του ζωῆς, εἶναι ἀπαραίτητος. Ὅλα αὐτὰ ἐξητάσθησαν ἐπιμελῶς καὶ μὲ τὴν συναίσθησιν τῶν πρακτικῶν δυνατοτήτων. Καὶ ἡ εἰσήγησις τοῦ θέματος αὐτοῦ, τῆς ἀξίας καὶ τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ χρόνου, ἀνετέθη εἰς ἓνα διαπραετῆ πρακτικόν, τὸν ἰατρόν H. Mentha ἐκ Γενεύης, ὁ ὁποῖος παρουσίασε τοῦτο μετὰ σαφηνείας, ἀντιμετωπίσας ὅλας τὰς πλευρὰς καὶ τοῦ σοβαροῦ αὐτοῦ διὰ τὴν ἀσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ λειτουργήματος προβλήματος.

Ὅμως ὅσονδῆποτε σημαντικὸν καὶ ἀν

εἶναι τὸ πρόβλημα τοῦ χρόνου, δὲν εἶναι μόνον αὐτό, τὸ ὁποῖον βαρύνει τὸ περισσότερο τὸν ἰατρόν. Ἡ ἀνθρωπίνη ἐπικοινωνία, τὴν ὁποίαν ἀναζητοῦν οἱ ἄρρωστοι κοντὰ εἰς τὸν ἰατρόν των, ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἐπ' αὐτῶν ἐπίδρασις τοῦ ἱατροῦ, ἡ βοήθεια, τὴν ὁποίαν προσφέρει οὗτος διὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς προσωπικότητός των, ἐξαρτῶνται περισσότερο ἀκόμη ἀπὸ ἓνα ἀστάθητον παράγοντα, ὁ ὁποῖος δὲν μετράται μὲ τὸν χρόνον. Ἐξαρτῶνται ὀλιγότερον ἀπὸ ὅτι κάμνει ἢ λέγει ὁ ἰατρός, ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς στάσεώς του ἔναντι τῆς ζωῆς, τοῦ ἄρρώστου, τῶν πνευματικῶν ἀξιών.

Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ προσωπικότης τοῦ ἱατροῦ ἀποτελεῖ τὸ θεμελιῶδες θεραπευτικὸν ὄργανον, τὸ ἀπαραίτητον εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις, ἰατρικὰς, χειρουργικὰς ὅσον καὶ ψυχιατρικὰς, ἐκ παραλλήλου καὶ μὲ τὴν ἐνίσχυσιν ὅλων τῶν ἐφαρμοζομένων τεχνικῶν μεθόδων τῆς ἐπιστήμης. Ἡ συνειδητοποίησις ὅλων αὐτῶν, ἡ διάκρισις καὶ ἡ πραγματοποίησις ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὸν ἰατρόν, ἡ ἀφιέρωσις αὐτῆ τοῦ ἱατροῦ εἰς τὴν θεραπείαν τοῦ ἄρρώστου, ἡ κατάρτισις τῆς ἰδίας του προσωπικότητος, αὐτὸ ὑπῆρξεν τὸ ἀντικείμενον τῆς τελευταίας εἰσηγήσεως τῆς ἐβδομάδος, γενομένης ὑπὸ τοῦ διασήμεου ψυχιάτρου τῆς Ζυρίχης A. Maeder, ὁ ὁποῖος παρουσίασε τὰ πορίσματα τῆς μακρᾶς καὶ τόσον γονίμου ἰατρικῆς του σταδιοδρομίας.

Εἰς λογικὸς δεσμὸς συνέδεσε τὰ τρία αὐτὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὸ περιεχόμενον τῆς ἑκτῆς ἐβδομάδος πρὸς σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος, θέματα φαινομενικῶς τόσον διάφορα, οὐσιαστικῶς ὅμως τόσον συνδεδεμένα τὸ ἓν πρὸς τὸ ἄλλο.

Μεθ' ἐκείτην εἰσηγήσιν ἐπηρεολούθει συζήτησις καθ' ὁμάδας, εἰς τελικὴν δὲ γενικὴν συγκέντρωσιν ἐξετίθεντο τὰ τελικὰ συμπεράσματα τῶν συνέδρων ἐπὶ ἐκάστου θέματος, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν των εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ἀσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ λειτουργήματος.

Μὴ δυνάμενοι, ἑλλείπει χώρου, νὰ δημοσιεύσωμεν αὐτοουσίας τὰς ἀνωτέρω εἰση-

γήσεις, τῶν ὁποίων ἀνεφέρομεν τὰς γενικὰς γραμμὰς, θὰ παραθέσωμεν διὰ βραχέων τὰ κυριότερα σημεῖα τῶν καὶ τὰ τελικὰ ἐπ' αὐτῶν συμπεράσματα τῶν συνέδρων.

★

Ὁ καθηγητὴς Arthur Jores ὁμιλῶν ἐπὶ τοῦ νοήματος καὶ τῆς σκοπιμότητος τῆς νόσου εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἀφίνομεν μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἰατρικὴ ἐπιστὴμη κυριαρχουμένη ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἀπεμάκρυνε ἐξ ὁλοκλήρου τὸ ζήτημα τοῦ νοήματος τῆς νόσου, λόγῳ τῆς σκοπιμότητος, τὴν ὁποίαν προϋποθέτει. Ἀκόμη καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς ὑποκείμενον, ἐθεωρεῖτο ὡς νὰ ἦτο ἀντικείμενον. Οὐδεὶς παραγνωρίζει τὴν ἄπειρον σημασίαν τῶν προόδων, εἰς τὰς ὁποίας ὠδήγησεν ἡ μελέτη τῶν ὀργανικῶν φαινομένων, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τῆς νόσου. Τὸ λάθος συνίστατο εἰς τὸ ὅτι τὰ πράγματα ἀντεμετωπίζοντο μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς καὶ εἰς τὸ ὅτι ἐγενικεύοντο αἱ ἀπορρέουσαι ἐξ αὐτῶν γνώσεις. Σήμερον ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχουν πολὺλαι πλευραὶ τῆς νόσου καὶ λίαν οὐσιώδεις ἀπόψεις αὐτῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ διευκρινισθοῦν μὲ ἀφρητιανὴν τὴν ἀποκλειστικὴν ἀντίληψιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ νόσος δὲν διαδραματίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ὀργάνων, δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὰς ὀργανικὰς ἀλλοιώσεις, τὰς ὁποίας ὁ ἀνατομοπαθολόγος θὰ κατορθώσῃ εἰς τὸ τέλος νὰ ἀποκαλύψῃ. Ἡ νόσος ἀφορᾷ ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον. Αὐτὸ ἤδη ἀποτελεῖ μίαν σαφῆ ἀπόδειξιν ὅτι ἡ νόσος εἶναι μία ὑπόθεσις, εἰδικῶς ἀνθρωπίνῃ. Ἄς σκεφθῶμεν μόνον τὸν σπουδαῖον ρόλον, τὸν ὁποῖον διαδραματίζει ἡ νόσος εἰς τὴν κοινωνίαν, καθὼς ἐπίσης ἐπὶ τῆς ζωῆς ἐκάστου ἀτόμου.

Παρατηροῦνται ἐπίσης νόσοι καὶ εἰς τὰ ζῶα. Ἀλλὰ πολλοὶ νόσοι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἄγνωστοι διὰ τὸ ζῶον ὀφείλονται εἰς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἰδιάζον εἰς τὸν ἄνθρωπον. Αὐτὸ εἶναι ἓν σημεῖον ὅτι αἱ νόσοι αὐταὶ τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλονται νὰ ἔχουν κάποιαν σχέσιν μὲ τὴν ἰδίαν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸν διακρίνει ἀπὸ τὸ ζῶον. Τὰ οὐσιώδη

στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῆς φύσεως εἶναι ἡ ὑπεροχὴ παρ' αὐτῆ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐλευθέρως βουλήσεως, ὅσον δυσχερὲς καὶ ἂν εἶναι νὰ καθορίσῃ ἀκριβῶς καινὴς τὰ ὄρια τῆς. Ὡστε δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ ἐξαγάγῃ τις ἐξ αὐτοῦ, ὅτι ἡ νόσος ὀφείλει νὰ ἔχῃ κάποιον δεσμόν μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶναι ἰδιάζον εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν; Ὅσον ἀφορᾷ τὸ σῶμα, δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζῶου εἰμὴ μία ἐκπληκτικὴ ὁμοιότης. Τὸ ὅτι ἡ νόσος ἠδύνατο νὰ ἔχῃ καὶ ἄλλας σχέσεις, ἐκτὸς ἐκεῖνων εἰς τὰς ὁποίας ἐπίστευε ἡ ἐπιστημονικὴ ἀποκλειστικῶς ἰατρικὴ, ἤρχισε νὰ διαπιστοῦται ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Freud καὶ τῆς ἀνακάλυψος παρ' αὐτοῦ τοῦ μηχανισμοῦ τῆς παθογενείας τῶν νευρωτικῶν διαταραχῶν. Ἐξ αὐτοῦ συνήγετο ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀσθενήσῃ τις συνεπεία μιᾶς ἐνδοψυχικῆς συγκρούσεως.

Ἀλλὰ παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἀνακάλυψις αὐτῆς χρονολογεῖται ἀπὸ 50 περίπου ἐτῶν παρεγνωρίσθη ἡ δογματικὴ της σημασία, διότι εἰς τὰς ἄνω περιπτώσεις ἐπρόκειτο περὶ νόσων ἄνευ ἀνατομικῆς βάσεως καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν ἐνδιέφερον κατὰ βάθος τὴν ἐπιστημονικὴν ἰατρικὴν. Προσεπάθουν πάντοτε νὰ ἀνακαλύψουν μίαν ἀνατομικὴν βάσιν εἰς τὰς ψυχικὰς διαταραχὰς, τὰς πλέον σοβαρὰς, τὰς ψυχώσεις—ἀλλὰ τοῦτο ἄνευ ἐπιτυχίας. Ἡ ἀντίληψις αὐτῆ, ἡ καθαρῶς ἐπιστημονικὴ τῆς νόσου, ὑπέστη τὸν πρῶτον κλονισμόν ὅταν παρετηρήθη, ὅτι οἱ μηχανισμοὶ οἱ περιγραφέντες ἀπὸ τὸν Freud εἰς τὰς νευρώσεις, ἀνευρίσκοντο καὶ εἰς περιπτώσεις νόσων, θεωρουμένων ὡς ὀργανικῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης.

Ἐπρόκειτο εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν περὶ νόσων, παρατηρουμένων κυρίως εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς τὸ ἀσθμα, ἡ ὑπέρτασις, τὸ ἔλκος, ἡ παχυσαρκία, ὁ διαβήτης κ. ἄ. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι αἱ ἐξηγήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξηγῆθησαν ἐπὶ τῶν νόσων αὐτῶν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἰατρικῆς, δὲν ἦσαν βεβαίως πεπλανημένοι ἀλλ' ἀνεπαρκεῖς, ὅτι δὲν ἀπετέλουν εἰμὴ μίαν ὕψιν τῆς νόσου καὶ ὄχι τὴν πλέον σημαντικὴν καὶ οὐσιώδη αὐτῆς ἄποψιν.

Τὸ γεγονός ὅτι μέχρι σήμερον δὲν ἔχει

ἐδρεθῆ μία θεραπευτικὴ, πραγματικῶς αιτιολογικὴ τῶν νόσων αὐτῶν, ἐπιβεβαιωσὶ ἐπίσης τὰ ἀνωτέρω. Ἐξ ἄλλου εἰς παρομοί-
ας νόσους ἢ ψυχολογικὴ ἔρευνα ἀποκαλύπτει εἰς τὴν ἀφετηρίαν τῆς συμπτωματολογικῆς ἐξελίξεως, ἐνδοψυχικὰς συγκρούσεις, ἀκριβῶς ὁμοίας πρὸς τὰς ἀνευρισκομένης εἰς τὰς ψυχονευρώσεις. Τὸ σύμπτωμα, τὸ ὅποιον ἀνεπτύχθη, ἔχει συμβολικὸν χαρακτήρα, τὸν ὅποιον δὲν δυνάμεθα νὰ ἀντιληφθῶμεν εἰμὴ ὑπὸ τὴν νέαν ὄψιν τῶν πραγμάτων.

Ἡ θεραπεία ἢ βασιζομένη ἐπ' αὐτῆς τῆς συμβολικῆς γνώσεως ἀποδεικνύεται πλέον ἀποτελεσματικὴ παρὰ αἱ προηγουμένας θεραπείαι.

Τότε ὅμως ἀνευρίσκει τις εἰς τὴν νόσον ἕνα σκοπὸν καὶ μίαν βαθεῖαν σημασίαν αὐτῆς διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν. Μία δὲ ὀρθὴ ἐπέμβασις εἰς τὸν ἄρρωστον καθίσταται ἀδύνατος ἄνευ τῆς γνώσεως αὐτῆς τῆς ὄψεως τῶν πραγμάτων.

Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι τι τὸ αὐτόνομον. Ἀντιθέτως περιλαμβάνεται μέσα εἰς τὴν θεῖαν τάξιν. Μία ὀλοκληρωτικὴ ἀντίληψις περὶ ἀνθρώπου καθίσταται ἀδύνατος ἕαν κλείσωμεν τὸς ὀφθαλμούς μας ἐνώπιον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐξαρτήσεως. Τὸ ὅτι ἡ παραβίασις τῶν πνευματικῶν νόμων ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν νόσον, αὐτὸ ἀποτελεῖ μίαν ἐρριζωμένην πεποιθήσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἄξιζι τὸν κόπον νὰ συγκρίνωμεν αὐτὴν τὴν ἄποψιν μὲ τὴν νέαν ἀντίληψιν περὶ τῆς νόσου, τὴν ὁποῖαν ἐσχάτως ἀπεκτήσαμεν.

Ἐκ τούτου ὅμως συνάγεται ὅτι δύνатаί τις νὰ ἀσθενήσῃ ἕαν παρασυρθῆ μέσα εἰς μίαν σύγκρουσιν μεταξὺ τοῦ ὀφείλειν καὶ τοῦ δύνασθαι, ἕαν δὲν λάβῃ μία σαφῆ ἀπόφασιν σύμφωνα πρὸς τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς του, ἀλλ' ἀφίνει ἑαυτὸν νὰ ἰκανοποιῆται μὲ τεχνάσματα καὶ ἐπινοήσεις.

Αἱ λίαν ἀκριβεῖς ἔρευναι τῆς ψυχολογίας τοῦ βάθους μᾶς ἀποδεικνύουν καθημερινῶς ὅτι ἡ πεπλανημένη διαγωγή-συμπεριφορὰ, δὲν πρέπει νὰ καταλογίζεται μόνον εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν ἄρρωστον, ἀλλὰ εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀποδίδεται καὶ ἡ εὐθύνη εἰς

τοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι διότι δὲν τὸν ἠγάπησαν ἄρκετὰ ἢ τὸν ἠγάπησαν κακῶς, ἢ διότι ἢ ἔνωσας τὸν ἐκλονίσθη ἢ διελύθη ἢ λόγω διαφόρων ἄλλων πραγμάτων, εἶναι ὑπόλογοι μέρους τῶν σφαλμάτων του.

Οἱ νόμοι τοῦ κόσμου αὐτοῦ ἔχουν ρυθμισθῆ συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Βλέπομεν λοιπὸν ὅτι ἡ ἰδέα ἢ ἐρριζωμένη εἰς τὴν ἀνθρωπότητα εἶναι ἀληθής· ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀσθενήσῃ ἕαν αὐτὸς ἢ οἱ πρόγονοι του παρεβίασαν τὰς ἐντολάς αὐτάς.

Συχνάκις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, ἢ καθαρῶς ἐπιστημονικὴ ἰατρικὴ ἐπιστήμη ἰσχυρίσθη ὅτι ἦτο μία ἰατρικὴ ὀλοκληρῶν τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἦτο ὅμως ἰκανὴ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς προθέσεις της εἰς τὴν πράξιν.

Ὅταν λέγωμεν ἰατρικὴ τῆς προσωπικότητος ἐννοοῦμεν τὴν ἰατρικὴν, ἢ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν νόσον ἀπὸ ἀπόψεως σωματικῆς, πνευματικῆς καὶ ἀπόψεως τῶν σχέσεών του μὲ τὸν Θεόν. Ἡ συνέπεια ὅμως αὐτοῦ τοῦ νοήματος φανερώνει τὸ μέγα καθῆκον τοῦ ἱατροῦ, τὴν ἀληθῶς θεῖαν ἀποστολὴν του.

*

Μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ καθηγητοῦ Jores, ἐπηκολούθησε συζήτησις καθ' ὁμάδας, ἐξήχθησαν δὲ ἐξ αὐτῆς τὰ κάτωθι γενικὰ συμπεράσματα, παρουσιασθέντα εἰς τοὺς συνέδρους ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ συνεδρίου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σαραγόσσης κ. Rey-Ardid.

Ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ καθηγητοῦ Jores ἔχει τεραστίαν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν σημασίαν, κατευθύνουσα τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην πρὸς τὴν πλήρη μελέτην τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου, τοῦ ὁποίου τὰ προβλήματα δὲν εἶναι πλέον μόνον ἰατρικά, ἀλλὰ καὶ πνευματικά.

Τρία κυρίως σημεῖα τονίζονται ἰδιαιτέρως. Ἡ διαφορά μεταξὺ τῆς παθολογίας τοῦ ζώου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ σχέσις μεταξὺ τῆς νόσου καὶ τῆς παραβιάσεως τῶν πνευματικῶν νόμων καθὼς καὶ ἡ ἀλληλεξάρτησις μεταξὺ νόσου καὶ περιφρονησεως τῶν νόμων τούτων.

Τὸ νόημα τῆς νόσου ἀποδεικνύεται πλέ-

ον εὐρὸ βιολογικόν, ψυχολογικόν, πνευματικόν.

Ἡ νόσος δὲν ἀποτελεῖ μίαν τιμωρίαν. Παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπανεὐρη ὁ ἄνθρωπος τὸν μύχιον ἑαυτὸν του, νὰ ἀτενίσῃ πρὸς τὸν Δημιουργόν του καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀνανεωμένος μερικῶς ἢ γενικῶς ἐξ αὐτῆς. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, ὁ προσωπικὸς παράγων τοῦ ἱατροῦ δύναται νὰ βοηθήσῃ τὸν ἄρρωστον νὰ κατανοήσῃ τὴν σημασίαν τῆς νόσου. Πολλάκις μία λέξις, μία χειρονομία γεμάτη ἀγάπην εἶναι ἀρκετὰ πρὸς τοῦτο.

Μὲ αὐτὴν ὁμῶς τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῆς νόσου, τὴν βιολογικὴν, ψυχολογικὴν καὶ πνευματικὴν, ἐξελισσομένη ἢ ἱατρικὴ ἐπιστήμη, ἐλευθεροῦται ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴν καὶ μηχανιστικὴν μέχρι σήμερον κατεύθυνσίν της.

Ἄλλ' ἐὰν ἡ νόσος ἀποτελῇ μίαν κλήσιν τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἄρρωστον, ἀποτελεῖ καὶ μίαν κλήσιν τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν ἱατρόν, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἀγρυπνῇ πλησίον τοῦ ἀρρώστου, νὰ προετοιμάξῃ τὴν ὁδόν του, ἔτοιμος νὰ τὸν βοηθήσῃ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀντιλαμβάνεται ὅτι οὗτος ἀρχίζει νὰ κατανοῇ τὸ βαθύτερον νόημά της.

Ὁ ἄνθρωπος μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον στρέφεται πρὸς ἓνα νέον δρόμον, ἡ νόσος δὲ ἀποτελεῖ δι' αὐτὸν σημεῖον τῆς κλήσεως τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ αὐτὸν ἐξαρτᾶται νὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν αὐτῆν, ὧν ἐλεύθερος καὶ νὰ ἀκολουθήσῃ ἢ μὴ, τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν, τὸ ὁποῖον θὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν τελειότητα.

★

Μετὰ τὴν εἰσήγησιν τοῦ καθηγητοῦ Jores ὁ ἱατρός Mentha, ὡς ἀνεφέραμεν προηγουμένως, παρουσίασε τὴν ἐργασίαν του ἐπὶ τῆς χρησιμοποίησεως καὶ τῆς ἀξίας τοῦ χρόνου.

Ὁ ἱατρός, ὡς εἶπε, εἶναι αἰχμάλωτος τοῦ χρόνου. Ἡ ὀργάνωσις τοῦ χρόνου ἐπιβάλλεται διότι ἀποτελεῖ κατ' ἐξοχὴν πολῦτιμον δι' αὐτὸν πρᾶγμα.

Αἱ ἐπαγγελματικαὶ ἀνάγκαι, αἱ οἰκογενειακαὶ ἀπαιτήσεις, ἡ διανοητικὴ καλλιέργεια, αἱ ψυχολογικαὶ καὶ ὑγιεινὰ ἀνάγκαι διεκδικοῦν τὴν ἡμέραν τοῦ ἱατροῦ.

Ἡ καθημερινὴ ὁμῶς πείρα ἀποδεικνύει

ὅτι καὶ ἡ καλυτέρα ὀργάνωσις τοῦ χρόνου δὲν φέρει τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα ἐὰν δὲν καθορισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς ζωῆς ὀδηγουμένης ἀπὸ τὸν Θεόν. Μόνον ὅταν ὁ ἱατρός εὐρίσκειται εἰς κάθετον ἐξάρτησιν, δηλαδὴ ἀναζητεῖ εἰς τὴν ἐπαφὴν του μὲ τὸν Θεόν τὴν καλυτέραν χρησιμοποίησιν τοῦ χρόνου, τότε μόνον ὁ χρόνος του ἀποκτᾷ ποιότητα οὐσιαστικὴν καὶ γίνεται καρποφόρος εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς του.

★

Μετὰ τὸν ἱατρόν H. Mentha, ὁ διάσημος ψυχίατρος τῆς Ζυρίχης A. Maeder προτοῦ κάμῃ τὴν εἰσήγησίν του ἐπὶ τοῦ σπουδαιωτάτου θέματος, «ἡ προσωπικότης τοῦ ἱατροῦ, θεμελιῶδες θεραπευτικὸν ὄργανον», ὠμίλησε περὶ τῆς ζωῆς του καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς του μακρᾶς πείρας:

«Ἡρχισα, εἶπε, τὴν σταδιοδρομίαν μου ὡς θετικιστῆς καὶ ἀγνωστικιστῆς. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὑπέστην τὴν ἐπίδρασιν τοῦ διδασκάλου μου Freud μετὰ τοῦ ὁποίου ὑπῆρξα στενῶτατα συνδεδεμένος. Καθ' ὅλον ὅμως τὸ διάστημα αὐτό, ὅσον παρήρηχοτο ὁ χρόνος συνήντων ἀπείρους δυσχερείας εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀρρώστων μου, αἱ ὁποῖαι μὲ ἔπειθον ὅτι δὲν εὐρισκόμην εἰς τὸν ὀρθὸν ἱατρικὸν δρόμον. Ἐπὶ τέλους μετὰ πάλιν μακροχρόνιον, κατόπιν μιᾶς ὀξείας συζητήσεως μὲ τὸν Freud, ἀπεμακρύνθη ἀπ' αὐτοῦ. Τότε ἔλαβον μίαν ἐπιστολὴν διὰ τῆς ὁποίας μὲ ἀπεχαιρέτα, ἀλλὰ μὴ ἔλεγε ταυτοχρόνως ὅτι ἔλυπεῖτο διότι εἶχον παρασυρθῇ ἀπὸ τὸν μυστικισμόν, ὅπως ἐνόμιζε.

Ἐπὶ μακρὸν χρόνον διῆλθον ἀπὸ στάδιον μεταπτώσεων ἀλλὰ τὰ ζητήματα τῶν ἀρρώστων εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνάμην νὰ δώσω λύσεις, μὲ ὠδήγουν ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν ἀναζήτησιν τῶν πνευματικῶν προβλημάτων.

Προσωπικαὶ δυσχερεῖαι, αἱ ὁποῖαι παρουσιάσθησαν κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν ζωὴν μου, μὲ ἐβίασαν καὶ τότε ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ εὗρω κάποιον, ὁ ὁποῖος νὰ εἶχε πραγματικὴν πίστιν διὰ νὰ ὀμιλήσω μετ' αὐτοῦ. Ἡ εὐκαιρία αὕτη παρουσιάσθη καὶ μετὰ εἴκοσιν ὀλόκληρα ἔτη εἶδον τὴν πλήρη μεταμόρφωσιν τῶν ἰδεῶν

καὶ σκέψεών μου καὶ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἀντιλήψεων περὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς μου ἐργασίας.

Ἡ ἱατρικὴ μου κλήσις ἐγίνε πραγματικότης. Οἱ συνάδελφοί μου, οἱ ὁποῖοι ἄλλοτε ἐμειδίωον διὰ τὴν πορείαν μου εἰς τὴν ἱατρικὴν, δεικνύουσιν σήμερον σεβασμὸν εἰς τὰς ἀντιλήψεις μου. Εἶμαι εὐτυχῆς διότι σήμερον εὐρίσκομαι μεταξὺ σας συνεργαζόμενος διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ὑγιῶν ἱατρικῶν ἀντιλήψεων, μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος».

Μετὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ψυχιάτρου René Laforgue, πιστοῦ μαθητοῦ τοῦ Freud, τὴν ὁποίαν ἀνεγνώσαμεν εἰς τὸ τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ Νοεμβρίου, ἡ ἀφήγησις αὐτῆ ἐτέροῦ ἐκλεκτοῦ μαθητοῦ τοῦ Freud ἔρχεται νὰ ἀποδείξῃ διὰ μίαν φορὰν ἀκόμη τὸ πεπλανημένον τῶν ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι ἐκυβέρνων μέχρι πρό τινας τὴν ἐπιστημονικὴν σκέψιν, ἡ ὁποία σήμερον ἐλευθέρω βαδίζει διὰ τὴν δημιουργίαν τῶν βάσεων ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ θεμελιωθῇ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Μετὰ τὴν παρουσίαν του, ὁ ἱατρὸς Maeder ἐξέθεσε τὰς ἀντιλήψεις του ἐπὶ τῆς μεγάλης σημασίας τῆς προσωπικότητος τοῦ ἱατροῦ, ὡς θεμελιώδους θεραπευτικῶ ὄργανου διὰ τὸν ἄρρωστον.

Ἡ ψυχανάλυσις, εἶπε, προσέφερε μίαν συμβολὴν εἰς τὴν μελέτην τῶν σχέσεων μεταξὺ ἱατροῦ καὶ ἀρρώστου διερμηνεύουσα αὐτὰς ὡς τὴν ἀσυνείδητον προβολὴν τῶν δεσμῶν παιδικῆς προελεύσεως πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ψυχοθεραπευτοῦ. Ἡ ψυχολογία τοῦ βάθους παρουσίασε ἕν νέον ζήτημα—ποίαν σκοπιμότητα εἶχον αἱ σχέσεις αὐταί; Ἡ φιναιλιστικὴ ὁμως αὐτῆ ἀντίληψις συνετέλεσε εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τάσεως τοῦ ἀρρώστου νὰ ἀπαλλαγῇ ἐκ τῆς ἐξαρτήσεως τοῦ παρελθόντος του καὶ τῆς τάσεως τοῦ ἱατροῦ θὰ βοηθῆσῃ τὸν ἄρρωστον εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν του αὐτήν.

Ἐὰν ὁ ἱατρὸς κατορθώσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐπίδρασιν τῶν προβολῶν τοῦ ἀρρώστου, τότε θὰ κατορθώσῃ νὰ βοηθῆσῃ τὸν ἄρρωστον ὄχι μόνον νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ παρελθόντος του, ἀλλ' ἀκόμη νὰ πραγματοποιήσῃ μίαν ἀντικειμενικὴν σχέσιν μετὰ τὸν ἱατρὸν του καὶ ἔπειτα

μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὴν περίοδον τῆς καθάρσεως θὰ διαδεχθῇ ἄλλη περίοδος, ἡ τῆς ἐκ νέου ἐκπαιδεύσεώς του καὶ τῆς ἐκ νέου προσαρμογῆς του, διότι ὁ ἄρρωστος, ὀφείλει νὰ ἀνακτήσῃ τὴν πλήρη ψυχικὴν ἐξέλιξιν, τὴν ὁποίαν αἱ συναισθηματικαὶ προσηλώσεις εἶχον ἀναστείλει. Ὁ ἄρρωστος ἀναμένει ἀπὸ τὸν ἱατρὸν τὴν κατανόησιν, τὴν ἐνίσχυσιν, τὴν κατεύθυνσιν, ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα τοῦ ἔλειψαν κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν. Μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὁ ἄρρωστος ἀποκτᾷ μίαν νέαν σχέσιν μετὰ τὸν ἑαυτὸν του, μίαν ἐσωτερικὴν ἐπαφήν, ἐξ ὅ ἡ μεγάλη σημασία τοῦ ἰδανικοῦ ἰδεώδους. Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν αἱ προβολαὶ εἶναι προοδευτικαί, βαθμιαῖαι, εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐξελίξεως τῆς προσωπικότητος.

Ἡ ἔκφρασις «συναισθηματικὴ ἐπαφή» δὲν ὑπολογίζεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ σχέσις μεταξὺ ἱατροῦ καὶ ἀρρώστου κατανοεῖται κατὰ τὸν ἄνω τρόπον—ἡ λέξις εἶναι στατική, διότι ἐν τῇ πραγματικότητι πρόκειται περὶ μῆς σχέσεως ἀμοιβαίας, μᾶς ἀνταλλαγῆς προσώπων, μῆς δυναμικῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία περιβάλλει τὰς ἐνστικτώδεις καὶ διανοητικὰς ἐκδηλώσεις, τόσον τὰς βουλευτικὰς ὅσον καὶ τὰς συναισθηματικὰς. Θέλομεν νὰ ὑπογραμμίσωμεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, τὸν ἀμοιβαῖον αὐτὸν χαρακτήρα τῆς συναντήσεως αὐτῆς δύο ὄντων ἡνωμένων εἰς κοινὴν προσπάθειαν καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος τῶν δύο συντρόφων ἔχει καθωρισμένην ἐργασίαν.

Ἡ ψυχανάλυσις εἰσήγαγε τὴν ὑποκειμενικότητα εἰς τὴν ψυχοπαθολογίαν—δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ ψυχοθεραπεία τοῦ βάθους εἰσήγαγε εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην τὴν προσωπικότητα τοῦ ἱατροῦ, ὁ ὁποῖος ἔρχεται εἰς συνάντησιν τοῦ ἀρρώστου του. Ἐχομεν λοιπὸν ἀνάγκην μῆς ψυχολογίας τοῦ ἱατροῦ διὰ νὰ ὑπερνηκηθῇ ἡ ἐπίδρασις πρὸς ἀποπροσωποποίησιν, τὴν ὁποίαν ἡ μέθοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἀσχεῖ ἐπὶ τοῦ ἱατροῦ.

Ἐκτὸς τῆς ἀμοιβαιότητος τῆς σχέσεως αὐτῆς ἱατροῦ—ἀρρώστου, δέον νὰ ὑπογραμμίσωμεν τὸν χαρακτήρα τῆς συμπληρώσεως.

Ἡ ἐξασθένεισις τῶν ἐνεργειῶν τῆς συν-

θέσεως τῆς προσωπικότητος, ἡ μείωσις τοῦ διανοητικοῦ ἐπιπέδου, ὀφειλομένη εἰς τὴν διάσπασίν του, ἡ ὑπερτροφία τοῦ ἀπομονωμένου ἐγῶ καὶ ἡ ἀτροφία του ὀφειλομένη εἰς μίαν ἀνώμαλον ἐξάρτησιν τοῦ περιβάλλοντος, μὲ μίαν λέξιν, ἡ κατάστασις τῆς κρίσεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν νευρώσιν, ἐξεγείρει μίαν ἀντίδρασιν ἀμύνης, μίαν ἐνστικτώδη ἀνάγκην προστασίας, συγκρινομένην ἂν ὄχι ταυτοσίμως, μὲ τὴν ἐξόρμησιν τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν μητέρα, μέσα εἰς τὴν στενοχωρίαν του.

Ὁ ἰατρὸς εἶχε ἀνεκαθεν ἐν κοινωνικὸν λειτουργήμα, παρ' ὅλον ὅτι σήμερον αὐτὸ ἔχει λησμονηθῆ. Ἡ Φύσις προβλέπει δι' ὅλα καὶ ὅπως ὑπάρχει μητρικὸν ἐνστικτον, ἐξ ἴσου ὑπάρχει ἀκριβῶς καὶ ἰατρικὸν ἐνστικτον. Μέσα εἰς τὴν κλῆσιν τοῦ ἰατροῦ (ὄχι εἰς τὸ ἐπάγγελμα), ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ ὀδηγεῖ τὸν ἰατρὸν νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὴν κλῆσιν τοῦ ἄρρωστου καὶ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸν ἄρρωστον τὴν ἀπελευθερωτικὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς περιμένει ἀπὸ τὸν ἰατρὸν (νὰ τὴν μεταβιβάσῃ καὶ ὄχι νὰ τὴν δώσῃ, διότι καὶ ὁ ἴδιος δὲν τὴν κατέχει).

Διότι ἐὰν ὁ ἰατρὸς εἶναι πιστὸς εἰς τὴν κλῆσιν του ἀναλίσκεται ὀλόκληρος εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως. Δὲν εἶναι μόνον εἰδικὸς εἰς τὴν ψυχανάλυσιν ἢ εἰς τὴν θεραπευτικὴν τεχνικὴν, εἶναι ἐπίσης ἰατρὸς μὲ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ὄρου.

★

Ἐπηκολούθησε συζήτησις καθ' ὁμάδας καὶ εἶτα εἰς γενικὴν συγκέντρωσιν, ἐξετέθησαν τὰ γενικά συμπεράσματα τῶν συνόδων ἐπὶ τῆς εἰσηγήσεως τοῦ ἰατροῦ Maeder πρὸς ἐφαρμογὴν εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ἄσκησιν τοῦ ἰατρικοῦ λειτουργήματος.

Τὸ καθῆκον αὐτὸ δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν ἀναγραφὴν φαρμάκων καὶ παροχὴν ξηρῶν ἰατρικῶν συμβουλῶν. Συνίσταται κυρίως εἰς τὴν συνάντησιν καθ' ἀρχὴν δύο προσώπων, τὰ ὁποῖα ὁμιλοῦν τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο. Ὅταν γίνῃ κατανοητὴ πλήρως ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐπαφῆς αὐτῆς, πάντοτε ἐχούσης ὡς συνέπειαν θετικὰ διὰ τὸν ἄρρωστον ἀποτελέσματα, τότε δημιουργεῖται ἡ ἀμοιβαίότης καὶ ἡ ἀλληλο-

συμπλήρωσις τῶν δύο ἐταίρων, τοῦ ἰατροῦ καὶ τοῦ ἄρρωστου.

Ἄλλα δὲν ἀρκεῖ μόνον ὁ ἄριστος ἐπιστημονικὸς καταρτισμὸς, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπαραίτητος. Ἀπαιτεῖται ἐπίσης ἐκ μέρους τοῦ ἰατροῦ ἡ πίστις πρὸς τὴν κλῆσιν του, ὡς καλουμένου νὰ βοηθήσῃ τὸν συνάνθρωπόν του. Ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὸν ἰατρὸν τὸ ὑπερπροσωπικὸν στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναπτύσσεται διαρκῶς καθ' ὅλην τὴν ἐπιστημονικὴν του σταδιοδρομίαν ἀπὸ τῶν φοιτητικῶν του χρόνων ἀλλὰ καὶ θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν βαθμὸν τῆς ὀλοκληρωτικῆς ἀφιερώσεως τὴν ὁποίαν θὰ ἔχῃ ὡς θεράπων τοῦ ἄρρωστου. Θὰ ἐνεργῆ τότε ἐπὶ τοῦ ἄρρωστου θετικῶς ὄχι μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ λέγη, ἀλλὰ μὲ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος.

★

Μὲ τὴν γενικὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἐργασίας τοῦ ἰατροῦ Maeder ἔκλεισε καὶ ἡ ἔκτη ἑβδομάς διὰ τὴν μελέτην τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος.

Αἱ εἰσηγήσεις καὶ αἱ συζητήσεις τῆς ἑβδομάδος ἐπλαισιούντο, ὅπως κάθε χρόνον, μὲ τὴν συμπροσευχὴν καὶ τὴν συμμελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀκάματος ὁ ἰατρὸς Tourmier καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς 9-10 πρωῆς, παρουσίαζε τὰς συγχρόνους ἰατρικὰς κατευθύνσεις ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Βίβλου, διαπιστομένου συνεχῶς ὅτι αἱ σύγχρονοι ἰατρικαὶ περὶ ἀνθρώπου, υγείας, νόσου, ἀτιλήρεις, εὐρίσκουν τὴν προέκτασιν των εἰς τὰς αἰωνίους ἀληθείας, εἰς τοὺς αἰωνίους νόμους, ἐκ τῆς τηρήσεως ἢ παραβιάσεως τῶν ὁποίων, ἐξαρτᾶται ἡ υγεία, ἡ νόσος, ἡ ζωή, ἡ εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος.

Καὶ τὸ ἐσπέρας τοῦ Σαββάτου, μετὰ τὸν καθορισμὸν τῶν κυρίων σημείων διὰ τὴν ἐργασίαν τῶν συνέδρων εἰς τὰς χώρας των, ἀνεχώρησαν οὗτοι διὰ νὰ μεταφέρουν τὸ νέον μήνυμα καὶ νὰ ἐφαρμόσουν τὰς νέας κατευθύνσεις εἰς τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματος, οἱ δὲ πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι νὰ διδάξουν τὸ νέον πνεῦμα τῆς ἰατρικῆς τῆς προσωπικότητος εἰς τοὺς φοιτητάς των, διὰ νὰ κατορθωθῇ πλέον ἡ παροχὴ πραγματικῆς βοηθείας εἰς τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα.

ΔΗΜ. Ε. ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ

ΕΦΙΑΛΤΙΚΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ;

“Όταν τὸ παρελθὸν ἐνὸς ἀνθρώπου φθά-
νη στὸ σημεῖο νὰ γίνεταί ἐφιαλτικὸ στὸ
παρὸν του, αὐτὸ δείχνει, ὅτι αὐτὸ τὸ πα-
ρὸν δὲν στηρίζεται καλὰ καὶ ἐπομένως δὲν
μπορεῖ νὰ στηριχθῆ καὶ στὸ μέλλον.

“Ἄν σκεφθοῦμε τὴν ζωὴν ὡς μιὰ οἰκο-
δομὴ βλέπουμε ὅτι τὸ παρὸν στηρίζεται καὶ
στὸ παρελθὸν καὶ πάνω σ’ αὐτὰ γίνεται
ἡ προετοιμασία γιὰ τὴ νέα οἰκοδομή, τὸ
μέλλον.

“Υπάρχουν τύποι ἀνθρώπων πού κυτῶν
μόνο ἔμπρός, ἄλλοι ξαναμασοῦν καὶ ξανα-
ζοῦν μὲ μιὰ ἀρρωστημένη ἐπιμονὴ τὸ
παρελθὸν τους, καὶ ἄλλοι περιστρέφονται
στὴν λύσι τοῦ ἐφμερίου, τοῦ «τώρα».

“Ἄρα γε, διερωτᾶται κανεὶς, ποῖα εἶναι
ἡ σωστὴ ἀντιμετώπισις τῆς κινήτικῆς αὐ-
τῆς φορᾶς παρελθόντος-παρόντος-μέλλον-
τος; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ «σήμερον»
πού θ’ ἀντλή ἀπὸ τὸ «χθὲς» γιὰ μιὰ δη-
μιουργικὴ «αὔριος».

“Ἐνας ἀνθρώπος λοιπὸν πνίγεται ἀπὸ
τὸν βραχνᾶ τοῦ παρελθόντος, δημιουργεῖ
ἕναν λαβύρινθο καὶ βρίσκει καμμιά φορὰ
ὡς μόνη λύσι τὴ φυγὴ ἀπὸ τὴν ζωὴν.

“Ἡ πρώτη σχέσις γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ
κανεὶς εἶναι νὰ τὸν κατευθύνῃ ὅσο πιὸ θε-
τικά μπορεῖ στὸ μέλλον.

Καὶ αὐτὴ ἡ ὄθησις μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ
πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους.

“Ἀρχικῶς, μὲ μιὰ δημιουργικὴ ἐργασία
πού νὰ τὴν ἀγαπᾷ καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται δι’
αὐτὴν καὶ πού νὰ τὸν ἐξυψώσῃ ψυχικὰ καὶ
πνευματικὰ.

Μὲ μιὰ στροφὴ πρὸς τοὺς γύρω, πρὸς
τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ δῆ κανεὶς τὰ
προβλήματά τους, τὴν ἀγωνία τους, τὸ
δραῆμα τους. Κάθε ἀνθρώπος περνᾷ δύσκο-
λες ἐποχὲς στὴ ζωὴ του. Ἡ στροφὴ πρὸς
τοὺς ἄλλους κάνει τὸν ἀνθρώπο νὰ ξεφεύ-
γῃ ἀπὸ τὸν ἔμφυτο ἐγωκεντρισμὸ του καὶ
ἀπὸ τὰ ἀτομικά του προβλήματα πού ἐκ-
μηδενίζονται ἔμπρός στα προβλήματα τῶν
ἄλλων. Ἡ σύγκρισις τοῦ ἑαυτοῦ μας, μὲ

τοὺς ἄλλους μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ
τὸν τρόπο πού γίνεται—καταστροφικὴ ἢ
ἀφάνταστα δημιουργικὴ.

Μὲ τὸ ξαναφεροῦν γίσιμα τῆς ἐλπίδος,
τῆς πίστεως γιὰ τὴν ζωὴ. “Όλα δὲν τε-
λειώνουν μὲ τὸ «σήμερον». Ἡ ζωὴ εἶναι ἕ-
νας ἀνοιχτὸς δρόμος πού θὰ δώσῃ σὲ ὅλους
στιγμὲς εὐτυχισμένους φθάσει νὰ ξέρῃ κα-
νεὶς καὶ νὰ μπορῇ νὰ τὶς δεχθῆ.

*

Ἐναμισηθὲς θὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλ-
λοι τρόποι θετικοὶ πού θὰ μποροῦν νὰ στρέ-
φουν τὸν ἀνθρώπο πρὸς τὴν ζωὴν.

Αὐτοὶ ὅμως δὲν ἀποτελοῦν λύσεις γιὰ
ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀνεξαιρέτως. Πο-
λλὲς φορὲς τίθεται τὸ ἐξῆς ἐρώτημα. Πῶς
θὰ κτίσῃ κανεὶς τὸ μέλλον καὶ ἀκόμη τὸ
παρὸν μὲ ὅσα θετικὰ στοιχεῖα καὶ ἂν θέ-
λῃ νὰ τοῦ ἐμφυσηθῆ σὲ μιὰ βάσι παρελ-
θόντος ἀδύνατη;

Ἡ οἰκοδομὴ «χθὲς-σήμερον-αὔριος» δὲν
πρέπει νὰ εἶναι ἐλλιπὴς, πρέπει νὰ εἶναι
ὀλοκληρωμένη καὶ τότε θὰ πρέπῃ κανεὶς
ν’ ἀρχίσῃ τὸ κτίσιμο ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ κα-
κοῦ, γιατί ἄλλιῶς δὲν ὀδηγεῖ παρὰ σὲ μιὰ
φαινομενικὴ λύτρωσι.

Ν’ ἀρχίσῃ τότε κανεὶς ἀπὸ αὐτὸ καθε-
αὐτὸ τὸ παρελθὸν τοῦ ἀνθρώπου, στὸ ὁ-
ποῖο ἔχει προσκολληθῆ, νὰ τὸν κἀνῃ νὰ
τὸ ζῆσῃ ξανά μὲ τὶς ἀναμνήσεις του νὰ τὸ
συνειδητοποιήσῃ διαφορετικὰ καὶ σιγά-σιγά
νὰ ὀδηγηθῆ ἀπὸ αὐτὸ στὸ παρὸν καὶ ὑ-
στερα στὸ μέλλον.

Ἡ σημερινὴ ἀπελπιστικὴ κατάστασις ἐ-
νὸς ἀνθρώπου ἔχει τὴν ρίζα της ἀπὸ πο-
λὴ παλιὰ ἀπὸ προβλήματα πού συσσωρεύ-
τηκαν σιγά-σιγά χωρὶς νὰ λυθοῦν, ἀπὸ ἕ-
να σύνολο ἀλύτων συγκρούσεων.

Δὲν ξέρομε κατὰ πόσον εὐθύνεται τὸ ἄ-
τομο καὶ κατὰ πόσον οἱ ἐξωτερικὲς περι-
στάσεις πού ἐπέδρασαν ἦσαν δυσμενεῖς. Ὑ-
πάρχουν ἄτομα μὲ πηγαία ἐσωτερικὴ δύνα-
μι ἀνεξάντλητη πού βρίσκουν τὴν λύτρωσί
τους στὴν ἐσωτερικὴ τους ἐλευθερία. Ἄκο-

μα καὶ γιὰ κείνους πὸν ἡ ἐξωτερικὴ ὑποστήριξις εἶναι ἀναγκαία, ὡς λύσις πρέπει νὰ δοθῇ ἀπὸ τοὺς ἴδιους, ὡς βοήθεια μπορεῖ νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν ἔξω κόσμος. Μὲ τὸ νὰ ποῦμε νὰ κυττάξῃ μόνο στὸ μέλλον εἶναι μιὰ λύσις ἐξωτερικὴ πὸν προέρχεται ἀπὸ ἐμᾶς καὶ θὰ εἶναι φαινομενικὴ γιὰτὶ δὲν ἔχει πὸν νὰ τὴν στηρίξῃ.

Αὐτὸ πὸν μποροῦμε νὰ κάνουμε εἶναι νὰ τὸ ὀδηγήσωμε ξανὰ στὸ παρελθόν, αὐτὴ τὴν φορὰ ὅμως νὰ τὸ βοηθήσωμε νὰ κἀνῃ ξανὰ ἄλλον δρόμο ἀπὸ αὐτὸν τὸν στερεό-

τυπο, καὶ ἐφιαλτικὸ πὸν κάνει λόγω τῆς προσκολήσεως πὸν ἔχει πάθει.

Βλέποντας τὰ πράγματα μ' ἕνα ἄλλο φῶς, μ' ἕνα διαφορετικὸ χροῶμα, λύνει σιγά-σιγά τὰ ζητήματα τῆς ζωῆς του καὶ τὰ ξεκαθαρίζει. Καὶ ὕστερα ἀφοῦ ξανακτίσῃ τὸ παρελθόν του ἐπάνω σὲ πρότυπα, σὲ ἀληθινὰ ἰδανικὰ καὶ ἀφοῦ κἀνῃ μέσα στὴν ψυχὴ του τὶς ἐπανορθώσεις πὸν χρειάζεται θὰ μπορῇ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸν φωτεινὸ δρόμο τοῦ μέλλοντος.

ΕΛΕΝΗ Χ. ΟΛΙΒΙΕΡΗ

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

«Πόντω ἐκάλυψεν αὐτοῦς...».

Ῥοδὴ Α' . 5

Ῥταν μιὰ μέρα κατεβῆς στὴ θάλασσα
φέρε τὸ βῆμα σου διαβάτη
πίσ' ἀπ' τὸν κάβο τοῦ βοριᾶ
στὴν ἔρημη ἀκτὴ.

Ῥχι ν' ἀπλώσης τὸ βλέμμα στὸν ὀρίζοντα
πὸν δίχως τελειωμὸ ἐκτείνεται μπροστά σου,
μήτε νὰ δεχτῆς φιλήματα τῆς αὔρας.
Ν' ἀποθαυμάσης μόνο
μιᾶς ἱστορίας τὸν ἐπίλογο
πὸν ξεχάστηκε τόσο νωρὶς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους.
Σκαρφάλωσε στοὺς κακόξενους βράχους
π' ἀσίγαστο τοὺς ξεπλένει τὸ κύμα
καὶ σφῖξε τὴν καρδιά γι' ὅ,τι θὰ δῆς.
Ῥδῶ ἡ μεγάλη ἀρμάδα συντρίφτηκε
φορτωμένη σιδερόφραχτους ἰππότες
μ' ἀστράπτουσες στὸν ἥλιο πανοπλίες
τὰ ἱερά ποῦχαν κινήσει νὰ κουρσέψουν!

Δές!... Κυματόδαρτο σύντριμμα τώρα
τὸ μακάβριο μυστικὸ τόσων τάφων κρατᾶει
κι' ἀπανωθὲ τῆς ρυάζουν οἱ ἀνέμοι.
Αὐτὸ εἶναι τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας!

Διαβάτη...

Λυπήσου γι' αὐτοὺς πὸν χαθῆκαν
σκλάβοι στῆς ἁμαρτίας τὰ «κάτεργα»
καὶ προσευχήσου γιὰ τὴ σημερινὴ ἀνθρωπότητα!

ΠΑΥΛΟΣ ΣΠΥΡΑΛΗΣ

Η ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΑΦΝΙΟΥ

Γ'.

Η ΝΟΗΤΗ ΠΡΟΒΟΛΗ

Σύμβολον και θρησκευτική βυζαντινή εικὼν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ πρωτότυπον διάφορον τῆς σχέσεως τῆς προσωπογραφίας πρὸς τὸ πρωτότυπον.

Προσωπογραφία εἶναι ἀντίγραφον τῆς ὄψιας πρωτοτύπου ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου, ἐκ παραβολῆς ἐκτελεσθὲν πρὸς τὸ παρὸν πρωτότυπον.

Βυζαντινὴ εἰκὼν εἶναι μυστικὴ ὑλοποίησις διὰ τοῦ (ἀφανοῦς) καλλιτέχνου, ἐνεργούντος κατὰ τὸν «ὀρθὸν τρόπον», τῆς ἔννοιας τοῦ πρωτοτύπου.

Ἡ εἰκὼν διαφέρει τοῦ πρωτοτύπου «κατ' οὐσίαν», εἶναι ὅμως ταυτόσημος κατὰ τὴν ἔννοιαν.

Ἡ εἰκὼν δὲν ἔχει θρησκευτικὴν ὑπόστασιν καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς συνδέσεώς της πρὸς θεατὴν, καί, ταύτης ὑπαρχούσης, διὰ τοῦ μυστικοῦ συνδέσμου αὐτῆς (τῆς εἰκόνας) πρὸς τὸ πρωτότυπον.

Θρησκευτικὴ ὑπόστασις τῆς εἰκόνας ὑπάρχει, ἐὰν ἡ εἰκὼν ἐποιήθη κατὰ τὸν ὀρθὸν τρόπον, εὐρίσκεται μεταξὺ θεατοῦ καὶ πρωτοτύπου, ὑπάρχει μυστικὴ σύνδεσις αὐτῆς πρὸς τὸ πρωτότυπον καὶ τέλος ὁ θεατὴς εἶναι ἱκανὸς ν' ἀκολουθήσῃ τὸ νῆμα τῆς μυστικῆς συνδέσεως τῆς εἰκόνας πρὸς τὸ πρωτότυπον.

Τότε μόνον ὁ θεατὴς ἐκτελεῖ νοητὴν προβολὴν τοῦ συμβόλου πρὸς τὸ πρωτότυπον.

Τὸ συμβὰν δὲν διαφέρει τῆς κατανοήσεως μιᾶς παραβολῆς καὶ εἶναι ἕξ ἴσου ἐν αὐτῷ ἀληθές, ὡς ἡ τελετὴ τῆς θείας λειτουργίας εἶναι μετουσίωσις τῶν Παθῶν.

Ἡ κατανόησις παραβολῆς καὶ ἡ νοητὴ προβολὴ εἰκόνας εἶναι ἀνύπαρκτοι ἄνευ ἀκούοντος τὴν παραβολὴν καὶ ὁρόντος τὴν εἰκόνα. Εἶναι ἕξ ἴσου ἀνύπαρκτοι ἄνευ πρωτοτύπου. Ἐπίσης εἶναι ἀνύπαρκτοι ἄνευ τῆς κινήσεως τοῦ ἀκούοντος ἢ ὁ-

ρῶντος ἐντὸς τῆς νοητῆς σφαίρας πρὸς τὸ πρωτότυπον. Εἰκὼν δὲν εἶναι θρησκευτικὴ εἰκὼν κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἔννοιαν, ἄνευ συγκινήσεως τοῦ θεατοῦ ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ συνδέσμου πρὸς τὸ πρωτότυπον. Ἄλλως εἶναι εἰδῶλον.

Ἐνώπιον βυζαντινῆς εἰκόνας οὐδέποτε ἀκούεται ἡ ἐπιφώνησις ἢ ἀρμόζουσα εἰς καλὴν προσωπογραφίαν: «Πράγματι ὁμοιώτατον ἀπέδωκεν ὁ καλλιτέχνης τὸν εἰκονιζόμενον!».

Ἄλλὰ δὲν ἀκούεται καὶ ἡ ἐπιφώνησις: «Εἰς καταπληκτικὸν πράγματι ὕψος ἐξήρθη ὁ καλλιτέχνης κατὰ τὴν ὀπτασίαν τοῦ πρωτοτύπου!».

Ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν λοιπὸν δὲν προϋποθέτει ἢ ἐπιζητεῖ ἀπεικονιστέαν ὀπτασίαν τοῦ καλλιτέχνου, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ γίνῃ πύλη πρὸς τὴν ὀδὸν τῆς ἐξάρσεως τοῦ θεατοῦ.

Ἄνευ νοητῆς προβολῆς ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι ἀξία προσκυνήσεως καὶ δὲν προσκυνᾶται ὑπὸ τοῦ θεατοῦ. Ὁ θεατὴς προβάλλει καὶ προσκυνεῖ ἢ δὲν προβάλλει, ὁπότε καὶ δὲν προσκυνεῖ.

Ἡ προσκυνήσις τῶν εἰκόνων δικαιολογεῖται λόγῳ τῆς μυστικῆς συνδέσεως αὐτῶν πρὸς τὸ πρωτότυπον. Ἡ μυστικὴ σύνδεσις εἶναι αἰτία καὶ πραγματοποίησις τῆς νοητῆς προβολῆς.

Κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς νοητῆς προβολῆς καὶ μὴ «πιστὸς» θεατὴς δύναται—πρὸς στιγμὴν—νὰ εἶναι πιστός!

Ὁ θεατὴς ὁ γινόμενος πιστὸς πρὸ μιᾶς εἰκόνας, πραγματοποιεῖ λύτρωσιν τῆς εἰκόνας ἀπὸ τῆς καταστάσεως τοῦ εἰδῶλου, καὶ βαπτίζει ἐν πνεύματι αὐτήν, δι' ἑαυτόν, εἰς θρησκευτικὴν παράστασιν.

Νοητὴ προβολὴ εἶναι ἢ, ἐπὶ μυστικῆς συνδέσεως θρησκευτικῆς εἰκόνας πρὸς τὸ πρωτότυπον, διανοητικὴ πορεία τοῦ θεατοῦ ἀπὸ τοῦ συμβόλου πρὸς τὸ πρωτότυπον.

★

Ἡ εἰκὼν γίνεται πύλη πρὸς τὴν νοητὴν προβολήν, ἐὰν ἐξετελέσθῃ κατὰ τὸν «ὀρθὸν τρόπον».

Ἐν τῷ «ὀρθῷ τρόπῳ» περιέχει μυστικὴν προετοιμασίαν, τοῦ καλλιτέχνου, περιέχει κανόνα ὀρθῆς ἐκτελέσεως καὶ περιέχει προσαρμογὴν πρὸς τὸ δόγμα.

Ἡ μυστικὴ προετοιμασία τοῦ καλλιτέχνου εἶναι περίπλοκος δρόμος ἀπὸ τῆς καθημερινῆς ζωῆς μέχρι τῆς ὥρας τῆς ἐκ χάριτος πραγματοποιήσεως τῆς ἐμπνεύσεως.

Ἐν τῷ κανόνι ὀρθῆς ἐκτελέσεως περιλαμβάνεται τὴν ἀνάλογον τεχνικὴν, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ παραστάσεων προσωπογραφικῶν, τὴν προσπάθειαν ἐξυψώσεως τυπικῆς μορφῆς εἰς ἀνώτατον ἐπίπεδον.

Ἡ προσαρμογὴ πρὸς τὸ δόγμα σημαίνει τοποθέτησιν τῆς εἰκόνας μεταξὺ τοῦ περιγράφοντος τὰ θεῖα γραπτῶν λόγων καὶ τῆς περιγραφομένης ἐννοίας. Ἡ θέσις αὕτη εὐρίσκεται μεταξὺ δόγματος καὶ ἐννοίας εἰς ἀνάλογον θέσιν τῆς παραβολῆς. Ἐὰν ἡ ἐννοία εἶναι εὐρύτερα τοῦ δόγματος, ὡς τὰ θεῖα εἶναι εὐρύτερα τῶν ἀνθρώπων, ἡ εἰκὼν δύναται νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ παρεμβάλλεται (εἰς τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῇ θέσιν) καθ' ὅλον τὸ πλάτος. Ἡ θρησκευτικὴ τάξις ἀπαιτεῖ ὅπως ἡ εἰκὼν μὴ ἐξέρχεται τοῦ πλάτους τούτου, ἵνα ὁ πιστὸς δύναται νὰ ἐκκινήσῃ ἀπὸ τὸ δόγμα κατὰ τὴν νοητὴν προβολήν τῆς εἰκόνας πρὸς τὴν εἰκονιζομένην ἐννοίαν (τὸ πρωτότυπον) καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μὴ παραβιάζῃ τὴν θρησκευτικὴν τάξιν (τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας).

Τηρουμένης ὅμως τῆς θρησκευτικῆς τάξεως, δηλαδὴ παραμένοντος τοῦ καλλιτέχνου ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ δόγματος, ὡς σημείον ἐκκινήσεως, ὁ θεατὴς συλλαμβάνει τὴν ἐννοίαν τοῦ πρωτοτύπου κατὰ τὴν νοητὴν προβολήν εἰς διάφορον βᾶθος, ἀναλόγως διαθέσεως καὶ ἰκανότητος αὐτοῦ.

Ὅταν ὁ θεατὴς ἐκτελῇ «νοητὴν προβολήν» τῆς εἰκόνας πρὸς τὸ πρωτότυπον πράττει κάτι τὸ ἀνάλογον μὲ ἀκροατὴν, παρακολουθοῦντα διήγησιν παραβολῆς. Ἐδράζεται ἐπὶ γνωστῶν στοιχείων καὶ ἐπιχειρεῖ κατανοῆσιν ἀνωτέρας ἐννοίας. Προ-

βάλλει εἰκόνα πρὸς πνευματικὴν μορφήν ἢ ἐννοίαν τῇ βοηθείᾳ τῆς φαντασίας του.

Ἐὰν ἀναλόγως διανοητικῆς ἰκανότητος, ψυχικῆς συνδέσεως καὶ ἀκόμη σιγμιαίας διαθέσεως ἡ νοητὴ προβολὴ καταφθάνει πλησιέστερον ἢ ἀπώτερον ἐν τῷ κενῷ τὸ πρωτότυπον. Παρὰ τὴν ἐπιτυγχάνει μερικὴν ἢ πλήρη ἐξαύλωσιν τῆς εἰκόνας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ πρωτοτύπου, τῆς εἰκονιζομένης δηλαδὴ ἐννοίας.

Τὸ πρωτότυπον εἶναι συνεπῶς προσιτὸν εἰς τὸν ἐκάστοτε θεατὴν, διότι τὸ πρωτότυπον τῆς νοητῆς παραβολῆς δὲν εἶναι πλέον τὸ πρωτότυπον τῆς ὀπτασίας ἐνὸς καλλιτέχνου, ἀλλ' ἤδη εἶναι ὀραματικὴ σύλληψις τῆς ἐννοίας ὑπὸ τοῦ θεατοῦ καὶ μάλιστα ἀνάλογος πρὸς τὴν ψυχικὴν καταστάσιν τούτου.

Ἐν τῷ θεατῆς δημιουργεῖ, αὐτὸς πλέον, ἰδίαν ὀπτασίαν ἢ ὄραμα, ἰδίαν ἐννοίαν ἢ ἰδίαν πνευματικὴν μορφήν.

Τούτο εἶναι τὸ ἰδιάζον τῆς βυζαντινῆς, τῆς θρησκευτικῆς, εἰκόνας—τῆς εἰκόνας τῆς παρεχούσης δυνατότητα νοητῆς παραβολῆς.

★

Συμφώνως πρὸς τ' ἀνωτέρω καὶ τὸ περιλαμβανόμενον εἰς τὴν εἰκόνα δόγμα περιέχει τὴν δυνατότητα προσαρμογῆς εἰς τὰς ἰκανότητας τοῦ ἀτόμου χωρὶς νὰ χάνῃ τὴν ὑπόστασίν του.

Ὅπως δηλαδὴ ἡ εἰκὼν ὀπτικῶς παραβαλλομένη ὑπὸ τοῦ θεατοῦ μετακινεῖται εὐθυγράμμως ἐπὶ ἀκτίνος ἐκκινήσεως ἀπὸ τοῦ θεατοῦ πρὸς τὸ ἀπειρον χωρὶς νὰ παραμορφοῦται, οὕτω καὶ τὸ μορφῶσαν τὴν εἰκόνα δόγμα παραμένει ἀναλλοίωτον κατὰ τὴν νοητὴν προβολήν, ἀποκτᾷ ὅμως, ἀναλόγως τῆς διαφορῶν εἰς βᾶθος παραβολῆς, διάφορον πνευματικότητα καὶ δι' ἀνάλογον πρὸς τὴν πνευματικὴν δύναμιν ἢ διάθεσιν τοῦ θεατοῦ.

Οἰαδήποτε περὶ τὴν βασικὴν διαμόρφωσιν εἰκόνας διαμάχη (διὰ τὸν βυζαντινὸν διαμάχη δόγματος) καταλήγει εἰς τύπον εἰκόνας περιέχοντος τὰ παραδεδεγμένα τοῦ δόγματος στοιχεῖα ὑπὸ τὴν μορφήν παραβολῆς (ὄχι ἀξιώματος), εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι προσιτὰ εἰς τὰς δυνατότη-

τας οἰουδήποτε θεατοῦ πιστοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἀντιληπτά.

Χορηγεῖται ὡς ἐκ τούτου ὅλον τὸ περιθώριον πνευματικῆς ἐλευθερίας εἰς τὸν πιστόν, τὸ ὁποῖον δίδει καὶ ἡ παραβολή.

Εἰκλῶν παρέχουσα δυνατότητας νοητῆς προβολῆς δύναται λογικῶς νὰ δημιουργηθῇ μόνον ὑπὸ καλλιτέχνου ἐπιζητοῦντος νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς κατανόησιν θρησκευτικῆς ἐννοίας, σεβομένου δὲ τὴν πνευματικὴν ἐλευθερίαν τοῦ θεατοῦ κατὰ τούτο, ὅτι δὲν ἐπιβάλλει εἰς τὸν θεατὴν τὸ ὄραμά του.

★

Ἀντιθέτως ὑπάρχουν θρησκευτικαὶ παραστάσεις ἐκτελεσθεῖσαι ὄχι μὲ ἀπαραίτητον σκοπὸν τὴν δημιουργίαν δυνατότητος νοητῆς προβολῆς. Δημιουργοῦνται αὐταὶ ὡς ὀπτασία ἢ ὄραμα τοῦ καλλιτέχνου περὶ τὴν ἐννοίαν τοῦ πρωτοτύπου, τὸ ὁποῖον θέλει νὰ εἰκονίσῃ. Ἐκτελεῖται δὲ ἡ εἰκὼν ὡς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἰδανικευμένη προσωπογραφία τοῦ πρωτοτύπου, τὸ ὁποῖον ἔχει ἐν νῷ ὁ καλλιτέχνης.

Ὁ καλλιτέχνης οὗτος ἐκφράζει θεῖον αὐτοῦ ὄραμα, μεταδίδει αὐτὸ τοῦτο εἰς τὸν θεατὴν, γίνεται ἀξιωματικὸς καθοδηγῶν καὶ ὑπογράφει μὲ τὸ ὄνομά του τὴν εἰκόνα.

Ἀντιθέτως ὁ βυζαντινὸς καλλιτέχνης προσπαθεῖ ν' ἀνοίξῃ μίαν πύλιν διὰ τὸν θεατὴν, μεσιτεύει εἰς τὴν πραγματοποιήσιν ὄραματος τοῦ θεατοῦ, γίνεται ἱερεὺς συμπροσκυνῶν καὶ μένει ἀνώνυμος.

Διὰ τούτο εἶναι φυσικὸν διὰ τὸν βυζαντινὸν καλλιτέχνην νὰ ζητῇ νὰ δημιουργήσῃ τὸν τύπον παραστάσεως ἀνταποκρινόμενον εἰς ἐννοίαν θρησκευτικὴν. Διὰ τὸν «προσωπογράφον» καλλιτέχνην εἶναι φυσικὸν νὰ ἐπιδιώκῃ ν' ἀνεύρῃ ἐνσάρκωσιν τοῦ ὄραματος αὐτοῦ μετὰ τὴν γύρωθεν αὐτοῦ ζώοντων προσώπων, καὶ ν' ἀπεικονίσῃ ἐν τούτων, ἐξιδανικεύων τὴν προσωπογραφίαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον.

Ἡ ἀξία «προσωπογράφου» καλλιτέχνου, ἀσχολουμένου μὲ ἀγιογραφίας, ἔγκειται εἰς τὴν ἰκανότητα αὐτοῦ ἐξιδανικεύσεως ὀρισεμένης ἐνσάρκώσεως τῆς ἐννοίας, ἣν θέλει νὰ παραστήσῃ.

Τοῦ βυζαντινοῦ καλλιτέχνου ἡ ἀξία ἔγκειται εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ τύπου τῆς πρὸς παράστασιν ἐννοίας, ἀφ' ἐνὸς ἐπὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ὑψηλοτέρου ἐπιπέδου, ἀφ' ἑτέρου μὲ πλάτος νοητῆς προβολῆς μέγιστον. Πλάτος δὲ νοητῆς προβολῆς ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς προσιτότητας αὐτῆς εἰς τὰς ἰκανότητας τὸσον τοῦ πλέον ἀπλοῦκου, ὅσον καὶ τοῦ πλέον ἐξειλιγμένου θεατοῦ.

★

Ἡ νοητὴ προβολὴ εἶναι δι' ἕκαστον θεατὴν βυζαντινῆς εἰκόνης διάφορος. Δὲν καθοδηγεῖ ὁ καλλιτέχνης, ἀνοίγει θύραν.

Περιορίζεται νὰ μεταδώσῃ μίαν ἐννοίαν. Εἰς τὴν Σταύρωσιν π.χ. τοῦ Δαφνίου δίδει:

τὸ γεγονός τῆς σταυρώσεως,
τὸν πόνον τῆς παθούσης σαρκός,
τὸν μητρικὸν πόνον,
τὸν πόνον τοῦ συνανθρώπου καὶ μαθητοῦ.

Ἄνακινεῖ:

Τὸ θέμα τῆς θείας ἀναγνωρίσεως τοῦ γεγονότος,
τῆς κατανικήσεως τοῦ θανάτου,
τῆς βλαστήσεως ἐκ τοῦ τάφου.

Τὰ μέσα του εἶναι:

Ὁ Ἐσταυρωμένος.
Μήτηρ θρηνοῦσα.
Μαθητῆς θρηνῶν.
Ἡ χεὶρ ἐξ οὐρανοῦ.
Κρανίον.

Βλαστοὶ ἐκ τοῦ χόματος.

Διὰ τὸν θεατὴν τὸν γνωρίζοντα τὸ δόγμα: «Ἰησοῦς Χριστός, Τίος Θεοῦ, ἐνσαρκωθείς, ἐσταυρώθη πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, κατανικήσας τὸν θάνατον», ἀνοίγονται διὰ τῶν ὀλίγων αὐτῶν βοηθημάτων αἱ πύλαι τοῦ ὄραματος μέσῳ τῆς νοητῆς προβολῆς.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἡ τριλογία: «Σκέψαι περὶ τῆς διὰ ψηφιδωτῶν διακοσμήσεως τοῦ καθολικοῦ τοῦ Δαφνίου», «Ὁ Παντοκράτωρ τοῦ Δαφνίου» καὶ «Ἡ νοητὴ προβολή», ἐπιζητεῖ νὰ μεταφέρῃ τὸν θεατὴν τῶν εἰκόνων τοῦ Δαφνίου ἐκ τοῦ μεγάλου Μουσείου τῆς Δυ-

τικῆς καλλιτεχνίας—ὡς θαυμαστῆς τοῦ ὁποίου συνήθως εἰσέρχεται ὁ ἐπισκέπτης εἰς Βυζαντινὸν Ναόν—εἰς μίαν ἀτιμόσφαιραν σοφίας καὶ αὐτοπεριορισμοῦ, ἐξ ἧς ἐπήγα-
σεν ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησιαστικὴ τέχνη.

Ἡ τέχνη αὕτη γνωρίζει ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲν φθάνει τοὺς Οὐρανοὺς, δι' αὐτὸ δὲν ἀκολουθεῖ τὸ παράδειγμα τοῦ Πύργου τῆς Βαβυλώνας, ἀλλὰ σ υ μ β ο λ ί ζ ε ι διὰ τοῦ τρούλλου τοὺς Οὐρανοὺς.

Γνωρίζει ὅτι δὲν εἰκονίζεται ἡ Θεότης, δι' αὐτὸ προβάλλει σύμβολον πρὸς τὸ Ἄπειρον.

Γνωρίζει ὅτι λέξις καὶ δόγμα ἀδυνατοῦν νὰ περιγράψουν τὸ Ἀνέκφραστον, δι' αὐ-

τὸ στηρίζεται ἐπὶ παραστάσεων παραδε-
γμένης θρησκευτικῆς Τάξεως, τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁποίων πληροῦται ἡ νόησις δι' ἐννοιῶν ἀντιληπτῶν καὶ ὀδηγεῖται τὸ αἶσθημα πρὸς τὴν θεότητα.

Ἡ Βυζαντινὴ τέχνη γνωρίζει τοὺς περιορισμοὺς τῆς ἀντιλήψεως τοῦ θεατοῦ. Ἐκ τοῦ στερεοῦ οἰκοδομήματος παραδεγμένης τάξεως ἐπιτρέπει ἐλευθέρως τὴν ἔξοδον νοήσεως καὶ αἰσθήματος πρὸς ἀπεριορίστους ὄριζοντας, ὅταν ἀπαξ ἐννοήσῃ ὁ θεατὴς ὅτι θέλει αὕτη νὰ συμβολίσῃ, νὰ βοηθήσῃ, νὰ προβαδίσῃ, ἀλλὰ δὲν θέλει ν' ἀπεικονίσῃ.

ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΣ

ΕΥΤΥΧΙΑ ΚΑΛΥΒΑ

(Στὴν τρυφερῇ ὑπαρξῇ ποῦ τὴν ἄρπαξε τὸ παιδομάζωμα καὶ ξεψόχησε στὸ δρόμο...).

Ψυχούλα, πλάϊ ἐκεῖ στὴ βρύση,
πῶς ἄφησες τὴν πλάση αὐτὴ,
κι' οὔτε ἓνα δάκρυ νὰ κυλήσῃ
οὔτε ἓνα κλάμμα ν' ἀκουστῇ;...

Δὲν ἄντεξες σὲ τόσο δρόμο,
μέσα στὰ χιόνια, στὸ βοριά.
Γιὰ τὸ μικροῦλι σου τὸν ὄμο
ἦταν ἡ θλίψη αὐτὴ βαριά!....

Ἔπεσες ἄπνοη στὸ χιόνι,
ἄχ, δὲν μπορούσες ἄλλο πιά,
κι' ἦσουν ψυχούλα τόσο μόνη
δίχως τῆς μάνας συντροφιᾶ.

Σ' ἄρπαξαν ἀπ' τὴν ἀγκαλιά της
κι' ἦσουν τὸ μόνο της παιδί.
Ἄχ, πῶς ἐπέταξες μακρὰ της
χωρὶς ἐκεῖνη νὰ σὲ δῆ;...

Τώρα, στὰ δόλοεκα ντυμένη
μ' ἀγγέλους θάσαι συντροφιᾶ,
ψυχούλα πολυπονημένη,
δὲν θὰ πονέσῃς ἄλλο πιά.

Ὁ πόνος σου ἔθρεψε τὴν νίκη,
κι' ἄστραιψε τώρα χαρωπὴ
τὸ εὐχαριστῶ ποῦ σοῦ ἀνήκει
ποιὸς θὰ μπορέσῃ νὰ στὸ πῆ;

Ποιανοῦ τρανοῦ τεχνίτη ἡ σμίλη
θὰ σὲ θυμίξῃ ἀγνὴ ψυχῇ,
καὶ ποιῶν παιδιῶν τ' ἀθῶα τὰ χεῖλη
θὰ λέν γιὰ σένα προσευχή;

Μὰ ἂν τὰ ματάκια σου ἔχουν κλείσει,
λάμπεις, ψυχούλα, μὲς στὸ Φῶς,
κι' ἂν ὄλοι θὰ σ' εἶχαν λησμονήσει
δὲ σ' εἶχε λησμονήσει ὁ Χριστός!....

Φ. ΚΡΙΤΕΛΗΣ

ΔΙΑΘΗΚΑΙ – ΜΝΗΜΕΙΑ ΑΓΑΠΗΣ

Γ'.

1. «Μνημειώδης» χαρακτηρίζεται ή μακροκελεστάτη διαθήκη του Πάνου Ίερομνήμονος, Ίωαννίτου εμπόρου και αυτού ἔγκατεστημένου εἰς Βενετίαν και ἀνεπιου του ἄλλου εὐεργέτου Ήπιφανείου Ήγουμένου. Ἡ διαθήκη του Ίερομνήμονος ἐκτός τῆς μακρότητός της ἔχει και τοῦτο τὸ χαρακτηριστικόν: Εἶναι γραμμένη ἀπὸ τὸν ἴδιον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν Βενετίαν με ἡμερομηνίαν 18 Σεπτεμβρίου 1691(1). «Ὅπως γράφει ὁ ἴδιος «Χρεώστης εἶναι κάθε εὐσεβῆς Χριστιανὸς νὰ συλλογίζεται και νὰ προμελετᾶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του...» και δι' αὐτὸ «ὀποῦ χάριτι Χριστοῦ, ἔχω, ὑγειῇ τὸν νοῦν, τὰς αἰσθήσεις και τὴν διάνοιαν... ἀποφάσισα και με τὸ ἴδιόν μου χέρι γράφω τὴν παροῦσαν διαθήκην και ὑστερινὴν μου θέλησιν...».

Εἶναι πάρα πολλὰ και μεγάλα τὰ διάφορα χρηματικὰ ποσά, τὰ ὁποῖα ἀφίνει εἰς πλῆθος νοσοκομείων, ἐκκλησιῶν, ἱερεῖς, μοναστήρια ἢ νὰ διανεμηθοῦν ἀπ' εὐθείας εἰς πτωχὰς οἰκογενεῖας «ἵνα μνημονεύουσι και παρακαλοῦσι» διὰ τὴν ψυχικὴν του σωτηρίαν.

Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὁ Ίερομνήμων καινοτομεῖ και με κάτι ἄλλο ἀκόμη. Γράφει εἰς τὴν διαθήκην του: «...εὐθὺς πού μου συνέβη ὁ θάνατος πρὶν τῆς κηδείας μου ἔνας ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους μου, ἀντάμα με τὸν Πανιερώτατον Φιλαδελφείας και ἕναν ἐφημέριον, νὰ διαμοιράσουν εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον ἀπὸ τὸ ἔχη μου, εἰς πτωχοὺς ἄνδρας και γυναῖκας τοῦ ῥίτου μας (= τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος ἐννοεῖ) δουκάτα πεντακόσια, δίδοντες τῶν πτωχῶν ποῦ γε-

ρίζουν ζητούντας, ἀπὸ δουκάτο μισὸ τοῦ καθενός, τῶσων ἀνδρῶν ὅσον και γυναικῶν και τῶν παιδιῶν ἀπὸ λίτραν (= 1/6 τοῦ δουκ.) μίαν και τὰ λοιπὰ νὰ τὰ διαμοιράσουσι σὲ πτωχοτάτους φαμηλήταις ἄνδρας και γυναῖκας ὀποῦ δὲν συνηθίζουν νὰ πηγαίνουν δλόγυρα ζητώντας, τὸ περισσότερον ἀπὸ δουκάτα πέντε κάθε φαμελίτο... παραγγέλλοντας τῶν πτωχῶν νὰ παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν διὰ τὴν ψυχὴν μου και τῶν γονέων μου...». Ἄλλα δὲ 80 δουκ. θέλει νὰ δοθοῦν διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν μετὰ τὸν ἐνταφιασμόν του.

Διὰ τὴν εἰκονογράφειν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων ἀφίνει 400 δουκάτα. Εἰς τὸ «Νοσοκομεῖον τῆς Εὐσπλαγγίας» 2000 δουκάτα· εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τῶν Ἀνιάτων 200 δουκ. και ἀνὰ 50 εἰς τὸ τῶν Πτωχῶν και τὸ «μικρὸν νοσοκομεῖον».

Φροντίζει με στοργὴν διὰ τοὺς ὑπηρετας και τὴν «δουλεύτραν του». Τὸν κύριον Μῆχον Ίωάννου—γράφει—ποῦ τὸν ἐξηγόρασα με ἑδικὰ μου σολδία (= ἐνετικὰ χρήματα) διὰ νὰ εἶναι και νὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου θέλω και γροικῶ νὰ εἶναι ἐλευθερος και νὰ μὴν μπορέση κανένας ἀπὸ τοὺς κληρονόμους μου νὰ τοῦ ζητήσῃ τίποτε ἀπὸ τὰ σολδία τῆς ἐξαγορᾶς του μήτε διὰ τὰ ἔξοδα διὰ λόγου του ἔως νὰ φθάσῃ εἰς Βενετίαν, μήτε διὰ τὰ ἔξοδα ποῦ ἔγιναν και γίνονται εἰς αὐτόν, ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ νὰ σταθῇ εἰς ὑπηρεσίαν μου ἢτοι ἔξοδα φαγητοῦ και ἐνδυμασίας του, ἱατροῦς και ἱατρικά, ἀλλὰ μήτε διὰ τὰ ὅσα τοῦ ἔδωσα εἰς διαφόρους καιροὺς νὰ στείλῃ τῆς μητρὸς του, μήτε διὰ τὰ ὅσα τοῦ ἔδωσα μετρητὰ και πράγματα και τὰ ἔδωσα τοῦ κύριον Ἀλέξη ἀδελφοῦ του νὰ πραγματοποιήσῃ συντροφικῶς ἀνάμεσόν τους, ἀπὸ ὅλα αὐτὰ νὰ εἶναι ἐ-

(1) Εὐρίσκειται εἰς τὸ Κρατικὸν Ἀρχεῖον Βενετίας, φάκελλος ἀρ. 1051. Κ. Μέρτζιου, Τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑπειρωτικὸν Ἀρχεῖον, Ἑπειρωτικὰ Χρονικὰ τ. 11 (1936) σ. 111 ἔ.

λεύθερος και νὰ μὴν μποροῦν οἱ κληρονόμοι μου νὰ τοῦ ζητήσουν ἀπὸ αὐτὰ τίποτε και ἀκόμη παραγγέλω νὰ τοῦ δώσουν οἱ ἐπίτροποι μου ἀπὸ τὸ ἔχῃ μου Δουκάτα χίλια τριακόσια διὰ τὴν δούλευσίν του και διὰ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν διὰ τὴν ψυχὴν μου και διὰ νὰ ἔχῃ νὰ σταθῇ εἰς τὴν συνήθη ὑπηρεσίαν τοῦ σπητίου...»⁽²⁾.

Συγκινητικὴ ὁμολογουμένως μέριμνα ἐνὸς τόσο πλουσίου ἀνθρώπου δι' ἓνα ὑπηρέτην του. Καὶ μόνον αὐτὸ τὸ ἄρθρον τῆς διαθήκης του, τὸ ΚΖ', εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ δείξῃ «τὴν ἀγαπῶσαν καρδίαν» τοῦ μεγάλου εὐεργέτου. Τὸν ἔξαγοράζει ἀπὸ τὴν δουλείαν, κατοχυρώνει τὴν προσωπικὴν του ἐλευθερίαν ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς, τὸν προσλαμβάνει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σπιτιοῦ του και τὸν ἀποκαλεῖ και εἰς τὴν διαθήκην του κύριον. Φροντίζει, ὡς νὰ ἦτο παιδί του, μὲ στοργὴν διὰ τὴν υγείαν του, τὴν ἰατρικὴν του περίθαλψιν, τὴν ἀνάρρωσίν του. Καὶ ὅπως φαίνεται, θὰ ἦτο ἓνα πολὺ σεβαστὸν ποσόν, ὥστε νὰ φοβῆται μήπως κανεὶς ἐκ τῶν κληρονόμων του τὸ διεκδικήσῃ. Μεριμνᾷ διὰ τὴν μετέτρα τῶ ἀπελευθερωθέντος και τοῦ δίδει τὰ κεφάλαια «διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ συντροφικῶς μὲ τὸν ἀδελφόν του και τέλος μετὰ τὸν θάνατόν του τοῦ κληροδοτεῖ ἄλλα 1300 δουκάτα.

2. Ὁ Πᾶνος Ἱερομνήμων δὲν λησμονεῖ τὴν ἀποκατάστασιν πτωχῶν κοριτσιῶν. Εἰς τὸν Λεοντάρην Γλυκῆν «διὰ νὰ ἔχῃ πολλὰς θυγατέρας διὰ ὑπανδρείαν» ἀφίνει 1500 δουκάτα (ἄρθρον ΛΔ'). Εἰς ἄλλον δὲ ἄρθρον ὀρίζει ὅπως: «Κάθε χρόνον δὲ δίδονται δουκάτα 80 διὰ ὑπανδρείαν ἐνὸς κορασίου ἀπὸ τὰ εὐγενικώτερα ἔξεσμένα σπίτια τῆς πατρίδος μου Ἰωαννίνων».

Πολλὰ ἄλλα ποσὰ ἀφίνει εἰς τὰ «12 Μοναστήρια ποῦ εἶναι εἰς τὸ νησί τῶν Ἰωαννίνων» και ἄλλα πάλιν διὰ νὰ δοθοῦν «σὲ πτωχοὺς και φυλακισμένους Χριστιανούς» τῆς ἰδίας πόλεως. Δὲν λησμονεῖ κανένα ἐκ τῶν πτωχῶν συγγενῶν του, εἰς τὴν γενέτειράν του, τῶν ὁποίων μόνον ὁ κατάλογος τῶν ὀνομάτων εἶναι ἀρκετὰ μακρὸς. Δὲν

εἶναι ὀλίγοι ἐπίσης ἐκεῖνοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἀφίνει ἀρκετὰ ποσὰ εἴτε «εἰς φιλικὴν ἀγάπην» εἴτε δι' ἐκδουλεύσεις και ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας τοῦ προσέφερον, ἐνῶ εἰς ἄλλους χαρίζει τὰ πρὸς αὐτὸν χρεὴ των. «Εἰς τὸν Στεφανῆ Μπαμπουλάγιον (συμπατριώτην του)—γράφει χαρακτηριστικῶς... διὰ νὰ φαίνεται χρεώστης εἰς τὰ κατὰστικά μου... σὲ χαρτὰ δουκάτα ἑξακόσια πενήντα και λ. 18 ποῦ τὰ ἐδάνεσα... παραγγέλλω νὰ μὴν ἠμπορῇ τις ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους μου ἢ κληρονόμους νὰ τοῦ δόσῃ καμμίαν ἐνόχλησιν διὰ αὐτὰ, ἀλλὰ τὰ ἀφιερῶνῶ ὅλα τοῦ αὐθεντοῦ Θεοῦ και Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ ἐλεημοσύνην τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν του»⁽³⁾.

Ἄρα μόνον «ἀκροατής», ἀλλὰ κυρίως «ποιητής» τῶν ἐντολῶν τοῦ «αὐθεντοῦ Θεοῦ» ὁ Πᾶνος Ἱερομνήμων πιστεύει ἀκλόνητα εἰς ἐκεῖνον, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ὁ Κύριος διεβεβαίωσεν: «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε»⁽⁴⁾.

Γνωρίζει ὅτι ἡ κοινότης τῆς ἰδιατέρας του πατρίδος, τῶν Ἰωαννίνων, εἶναι χρωμένη και δι' αὐτὸ παραγγέλλει εἰς τοὺς ἐπιτρόπους του «διὰ τὸ χρέος ὅπου ἔχει τῆς πατρίδος του», ὅτι «ἂν ἴσως και σὲ κανένα καιρὸν ἤθελεν εὑρεθῆ τρόπος νὰ ξεχρεωθῇ ἡ κοινότης τῆς πατρίδος μου Ἰωαννίνων νὰ δίδουσι ἀπὸ τὸ ἔχῃ μου τζεκίνια⁽⁵⁾ σωστὰ 400 γροικιώντας νὰ τελειωθῇ τούτη ἡ βουλή μου».

Τέλος ὀρίζει ὅπως δίδονται 40 δουκάτα ἔτησίως εἰς τὸν διδάσκαλον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐκλέγεται σύμφωνα μετὰ τὴν διαθήκην τοῦ θεοῦ του Ἐπιφανείου Ἠγουμένου, διὰ «νὰ διαβάξῃ τῶν μαθητῶν εἰς τὰ Ἰωάννινα γραμματικὴν και ἐπιστήμας».

Και τελειώνει τὴν διαθήκην του μετὰ τὴν φράσιν: «ἐτοῦτο γρικῶ νὰ εἶναι τὸ τεσταμέντο μου (=Διαθήκη) και ἡσπερίμου θέλησις α λάουδε ε Γλόρια τοῦ Θεοῦ». Καὶ

(3) ἔ. ἀ. σ. 119.

(4) Ματθ. κε' 40.

(5) Τὸ γνωστὸν ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ ἐνετικὸν νόμισμα (Κ. Μ.).

πραγματικῶς «εἰς αἶνον καὶ δόξαν Θεοῦ» παραμένουν ἀνά τοὺς αἰῶνας τοιαῦτα διαθήκαι, εἰς τὰς ὁποίας ἡ διάθεσις ἐνὸς πλούτου ἀποκτηθέντος μὲ μύχθους καὶ στερησεις γίνεται ἐκ μέρους τοῦ διαθέτου μὲ τὴν συνείδησιν τοῦ ἀπλοῦ καὶ δικαίου διαχειριστοῦ ξένου θησαυροῦ.

3. Ὁ Πάνος Ἱερομνήμων ἀπέθανε τὴν 14ην Νοεμβρίου 1691, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν σχετικὴν ἐγγραφὴν εἰς τὸ Βιβλίον θανάτων τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Σεβέρου, εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν. Εἰς τὰ βιβλία τῆς κοινότητος τῆς Βενετίας, πολλὰς δεκαετίας μετὰ τὸν θάνατόν του, σώζονται πλήθος ἀποδείξεων τῶν ἐτησίων ἀπολήψεων ἐκ τῶν κληροδοτημάτων τοῦ Π. Ἱερομνήμονος, διὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ φυλακισμένους τῶν Ἱωαννίνων, διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ δι' ὑπανδρεῖαν πτωχῶν νεανίδων «ἀπὸ τὰ εὐγενικώτερα ξεπεσμένα σίτια». Κάποια «Χάιδω θυγατέρα Στάθη» τὸ 1737 καὶ κάποια «Ζώνιω τοῦ Πασχάλη Στράτη» τὸ 1741 καὶ κάποια... ἔλαβον ἀνά 80 δουκ. διὰ τὴν δημιουργίαν τῆς οἰκογενείας των.

Ὁ Πάνος Ἱερομνήμων δὲν ἐπερίμενε τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου του, διὰ νὰ φανερώσῃ τὰ φιλάνθρωπα αἰσθήματά του. Πολλὰ ἤδη ἔτη πρὶν συντάξῃ τὴν μνημειώδη διαθήκην του εἶχε δωρήσει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα τὸ 1672, 2000 δουκάτα, διὰ διαφόρους ἀγαθοεργοὺς σκοποὺς καὶ ἄλλας 3000 «διὰ τὴν ἀνακαινίσιν τοῦ Μοναστηρίου ὑπὲρ τῶν Ἑλληνίδων μοναχῶν», ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ σχετικὰ ἐγγραφα, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἰδιοχείρως κατέγραφεν εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος (6).

Ὅπισθεν τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων εἰς Βενετίαν σώζεται καὶ σήμερον ἡ ἐπιτύμβιος πλάξ τοῦ Πάνου Ἱερομνήμου μὲ τὴν ἐπιγραφὴν:

«Πάνω Ἱερομνήμονι, φιλοθεοπτώχῳ
ἐξ Ἱωαννίνων καὶ τοῖς συγγενέσιν,
ἔτει αχλβ'» (7).

Καὶ πραγματικῶς τὸ ἐπίθετον «φιλοθε-

πτώχος» περικλείει ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς ζωῆς του.

★

4. Ἀξία λόγου διὰ τὴν γενναιοδωρίαν της εἶναι καὶ ἡ διαθήκη τοῦ εὐγενοῦς Νικολάου Καραγιάννη τοῦ ποτε Λεονάρδου, καταγομένου ἐκ μιᾶς τῶν «παλαιῶν εὐγενῶν ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν τῶν Ἱωαννίνων» (8). Εἰς τὰς πρώτας παραγράφους τῆς διαθήκης του ἐξαιρετικῶς χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ εἰλικρινὴς μετάνοιά του δι' ἓνα νεανικὸν παράπτωμά του, τὸ ὁποῖον ὁμως ἐπρόλαβε καὶ ἐτακτοποιήσεν ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. Μὲ θαυμαστὴν παρηγοσίαν καὶ γενναιότητα ψυχῆς, χωρὶς μὲν νὰ τὸ κατονομάξῃ, τὸ ὁμολογῇ καὶ ἐκφράξῃ τὴν συντριβὴν του. Διατυπώνει τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ διαθέσῃ τὴν κληρονομίαν του «πρὶν τὸν καταλάβουν τὰ συμπτώματα τῆς ἀσθενείας... καὶ τοῦ θανάτου... καὶ οὕτω ἤμπορέσω—γράφει—ἐπωφελοῦμενος τῶν θείων εὐεργεσιῶν πὺ μὲ ἄφηναν νὰ ἐπιζήσω, νὰ ἐπικαλεσθῶ—μὲ τὸν νοῦν ἀπηλλαγμένον παντὸς ἀνθρωπίνου λογισμοῦ—τὸν Μέγαν Θεόν, εἰς τὸ ὑπολειπόμενον διάστημα τῆς ζωῆς μου... μέσον τῆς ἐθελουσίας μετανοίας μου, ἵνα μοῦ συγχωρήσῃ τὰ ἁμαρτήματά μου καὶ εἰς τὸ ἔσχατον, φοβερόν σημεῖον τοῦ περάσματός μου εἰς ἄλλην ζωὴν, ἐξαιτούμαι μὲ χριστιανικὴν συντριβὴν καρδίας, τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μου...». Καὶ ὀλίγον κατωτέρω: «γονυπετὴς ἱκετεύω καὶ ἐπικαλοῦμαι ταπεινῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων μου...».

Ἐπεταὶ κατόπιν ὁ κατάλογος τῶν ἀγαθοεργῶν ἰδρυμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα κληροδοτεῖ διάφορα ποσά. Εἰς τὸ «ἀγαθοεργὸν Νοσοκομεῖον τῶν πτωχῶν ψυχασταθῶν εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην καὶ Παῦλον» ἀφίνει δουκ. 20.000 μὲ τὴν παράκλησιν ὅπως: τὰ 1500 δουκ. ἐξ αὐτῶν κρατήσῃ τὸ ἴδιον διὰ τὰς ἀνάγκας του, τὰς ἄλλας δὲ 18500 δουκ. ἐπενδύσῃ πρὸς 4% καὶ τὸν ἐξ 740 δουκ. ἐτήσιον τόκον, διαθέσῃ εἰς διαφόρους ἄλλους σκοποὺς, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ὀρίζει: Διὰ τὴν «ὑπανδρεῖαν δύο πτωχῶν κορασίων εἰς τὰ Γιάννινα» 100 δουκ.,

(6) ἔ. ἀ. σ. 129.

(7) ἔ. ἀ. σ. 135.

(8) ἔ. ἀ. σ. 140 κ. ἔ.

εις τὸ «Ἱεροσπουδαστήριον τοῦ Ἐπιφανείου Ἡγουμένου εἰς τὰ Γιάννινα» 150 δουκ., 70 εἰς τὸν «κατὰ καιροὺς διδάσκαλον καὶ δουκ. 80 διὰ τὴν συντήρησιν τεσσάρων Ἱεροσπουδαστῶν, οἱ ὅποιοι θὰ σπουδάζουν εἰς τὸ σχολεῖον». 200 δουκ. «ἵνα τὰ χρησιμοποιοῦν διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἐν τῷ Νοσοκομείῳ ἀσθενῶν, εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τῶν Ἱεροσολύμων «τὸ ἰδρυθὲν παρὰ τοῦ ποτε Μακαριωτάτου Πατριάρχου Χρυσάνθου». 100 δουκ. εἰς τὸν ἅγιον Γεώργιον τῶν Ἑλλήνων, «ἵνα τὰ διανέμουν ὑπὲρ πτωχῶν ὁμοειδῶν κατὰ τὰ Χριστούγεννα καὶ Μ. Πάσχα». 50 δουκ. εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας ἐκκλησίας «καὶ τὰ ὑπόλοιπα δουκ. 140 δι' ἔξαγορὰν σκλάβων ὁμοειδῶν μου». Ὅριζει ἀκόμη ὅτι «πρὶν ἢ γίνῃ ἡ ταφή του» διανεμηθοῦν 300 δουκ. εἰς πτωχοὺς ὁμοειδῆς του' καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς τῆς συνοικίας του ἄλλα 150 δουκ., εἰς τὴν «ἀδελφότητα δὲ τῶν πτωχῶν» ἀφίνει 500 δουκ. Εἰς διάφορα μοναστήρια τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Βενετίας 300 δουκάτα.

Ἰδιαιτέραν μέριμναν λαμβάνει διὰ τοὺς ὑπαλλήλους καὶ ὑπηρέτας του, «ὅσοι θὰ εἶναι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του κατὰ τὸν θάνατόν του», εἰς τοὺς ὁποίους ἀφίνει 500 δουκάτα. Εἰς τοὺς «βαρκαδόρους του ἀνὰ 25 δουκ. εἰς ἕκαστον» καὶ εἰς ἕνα ἐπιστάτην του «ὡς βοήθημα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν θυγατέρων του δουκ. 50».

5. Ὅλα αὐτὰ τὰ κληροδοτήματα θὰ ἐδίδοντο ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατόν του. Δὲν σταματᾷ ὅμως ἕως ἐδῶ ἡ γενναιοδωρία του. Διατάσσει τοὺς ἀπογόνους του, ἐκ τῶν ὁποίων «νὰ μὴ δύναται τις ποτὲ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ κάμῃ ἀπαλλοτριώσιν τινα ἢ ἐκποίησην» ὄλων τῶν θησαυρῶν του «νὰ ἐξαγάγουν ἀπὸ τὰ κεφάλαιά του ἄλλα δουκ. 30.000 καὶ νὰ ἐπενδυθοῦν μὲ 4% καὶ ἀπὸ αὐτὰ «τῶν 29.000 δουκάτων νὰ διατεθοῦν τὸ διάφορον ὡς ἔπεται: κατ' ἔτος εἰς τὸ Μοναστήριον Ἱεροσολύμων ὡς ἄνω, ἕτερα δουκ. 200, εἰς τὸ Ἱεροσπουδαστήριον Ἐπιφανείου Ἡγουμένου εἰς τὰ Γιάννινα ἕτερα δουκ. 150 πρὸς διατήρησιν μαθητῶν κατ' ἔτος. Εἰς τοὺς ἐνταῦθα ὁμοειδῆς πτωχοὺς ἕτερα δουκ. 100 ἐτησίως. Εἰς τὸ νοσοκομεῖον ἀγ. Γεωργίου ἵνα δια-

τηροῦν ἀσθενεῖς ὁμοειδῆς ἕτερα δουκ. 100. Διὰ τὴν ἔξαγορὰν σκλάβων Ἑλλήνων ἄλλα 150 κατ' ἔτος. Δουκ. 60 εἰς τὸν διδάσκαλον ἐνταῦθα ἵνα διδάσκῃ πτωχοὺς μαθητάς. Ἄλλα 100 κατ' ἔτος δι' ὑπανδρείαν κορασιῶν εἰς τὰ Γιάννινα...». Τὰ ἐναπομένοντα 1000 δουκάτα ἐκ τοῦ κεφαλαίου τὰ ἀφίνει ἐλεύθερα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἀγ. Γεωργίου «διὰ νὰ ἀποδεχθῶν τὴν ἐπιτροπείαν» τῆς πλήρους διαθέσεως τῶν ὑπαρχόντων του, ὅταν θὰ ἐκλείψῃ ἡ διαδοχὴ «τῆς ἀρσενικῆς σειρᾶς καὶ τοῦ... πρωτεξαδέλφου του Πάνου Μιχαὴλ Καραγιάννη» μαζὺ μὲ τὸν «Σύλλογον τῶν Ἑλλήνων Βενετίας». Ὅριζει δὲ τὴν διάθεσιν ὡς ἑξῆς: « $\frac{1}{4}$ τῶν εισοδημάτων κατ' ἔτος εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον Ἱεροσολύμων διὰ τὸ ἐκεῖ Νοσοκομεῖον, $\frac{1}{4}$ εἰς τὰ Μοναστήρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἕξιςου εἰς ἄλλα τὰ Μοναστήρια. Ἀπὸ τὸ $\frac{1}{4}$ τὸ ἦμισον εἰς τὸ Μοναστήριον τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ τὸ ἄλλο ἦμισον ἵνα ἰδρῦσουν τόσα Ἱεροσπουδαστήρια εἰς τὰς πόλεις τῆς ἐγγύς Ἀνατολῆς, ὅπου θὰ ὑπάρξῃ ἀνάγκη καὶ τὸ τελευταῖον $\frac{1}{4}$ νὰ διανεμηθῶν εἰς τὰ Γιάννινα, τὸ ἦμισον ἵνα πληρῶνωνται τὰ «Χαράτσια» τῶν πτωχῶν ἵνα μὴ ἀπαρῶνται τὴν πίστιν καὶ τὸ ἄλλο ἦμισον εἰς τὰ περίξ τῆς πόλεως τῶν Γιαννίνων Μοναστήρια».

Ἡ διαθήκη αὐτὴ εἶναι γραμμῆν εἰς τὰς 20 Δεκεμβρίου 1732, ἐδημοσιεῦθη δὲ ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τὴν 28ην Ἰανουαρίου 1733/4.

Ἐπειτα ἀπὸ μίαν τοιαύτην διάθεσιν τῆς τεραστίας περιουσίας του δὲν φαίνονται ὑπερβολικὰ αὐτὰ, τὰ ὁποῖα γράφει ὁ «Παναϊδεσιμώτατος καὶ Ἐπιστημονικώτατος Κύριος Κύριος Παλάνος Βασιλόπουλος, ἀρχιεπρεσβύτερος καὶ διδάσκαλος Ἰωαννίνων», εἰς τὸν 19ον τόμον τοῦ ἔργου του περὶ «Ὀδοῦ Μαθηματικῆς» κάτωθεν ἑνὸς ὠραίου συμπλέγματος τῶν οἰκοσῆμων «τῶν εὐγενῶν οἰκῶν, Καραϊωάννη⁽⁹⁾ καὶ Μαρούτζης»:

(9) Τὸ οἰκόσημον τῆς εὐγενοῦς οἰκογενείας Καραγιάννην παρίστανε «λέοντα ὄρθιον κρατοῦντα διὰ τῶν ἐμπροσθῶν ποδῶν ἐν ῥόδον». Ὁ Vittorio Spreti εἰς τὴν Enciclopedia Storico Nobiliare, Μιλᾶνον 1929,

«Γῆθε Ἰωαννίνων μέγ' ἄεισμα, φραάντατε πεντάς, εὐχος τῆς πάτρης, σὼν τοκέων τε κλέος, ἀστράπτουσ' εὐποιῆ τε καὶ ἦθεσιν ἠγαθέοισιν, ὡς χρύσειον χαρίτων, πλήγμα ἰσοτεφάνων».

Ἔπεται ἡ ἀφιέρωσις: «Τοῖς ἐκλαμπροτάτοις, εὐγενεστάτοις, χρησιμωτάτοις καὶ χρηστοθηεστάτοις, τοῖς τῶν Καραϊωάννου καὶ Μαρούτζη ἀπογόνους. Τὴν προσήκουσαν ἐκάστω ἀπονέμω πρόσρησιν, δεόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐκτενῶς εἰς Κύριον»⁽¹⁰⁾.

★

6. Ἡ οἰκογένεια τοῦ Μαρούτζη, καταγομένη ἐκ Παραμυθίας τῆς Ἡπείρου ὑπῆρξε μία τῶν εὐγενεστέρων, λαμπροτέρων, ἐνδοξοτέρων καὶ πλουσιωτέρων ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν Βενετιαν, ἂν μὴ ἡ πλουσιωτέρα. Ὁ ἐνετὸς συγγραφεὺς Fran. Schroder ἀναφέρει ὅτι μέλη τῆς οἰκογενείας ἦδη ἀπὸ τὸ 1589 εἶχον τιμηθῆ μετ' ὅ τ' Ἱεροσολυμιτικὸν παράσημον. Ὁ τίτλος δὲ τοῦ Μαρκησίου, τὸν ὁποῖον ἔφερεν, καὶ ὁ ὁποῖος ἀνεγνωρίσθη μετ' Αὐτοκρατορικὴν ἀπόφασιν τὴν 30 Μαρτίου 1819, προήρχετο ἀπὸ παραχώρησιν γενομένην ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατείας Θηρεσίας μετ' δίπλωμα, τὴν 21 Ἰουνίου 1764⁽¹¹⁾. Ἐνας ἄλλος δὲ συγγραφεὺς, ὁ Tassini, ἀναφέρει ὅτι ἡ οἰκογένεια Μαρούτζη ἦτο τόσο πλουσία, ὥστε κηδυνήθη μίαν φορὰν νὰ συνδράμη τὸ ἔξηντλημένον Κρατικὸν Ταμεῖον τῆς Αὐτοκρατείας τῶν Ρωσσιῶν Αἰκατερίνης Β'»!!⁽¹²⁾.

Τὸν πατέρα τῶν δύο εὐεργετῶν Λάμπρου καὶ Σίμωνος Μαρούτζη συναντῶμεν ἐν Βενετία τὸ 1678 ἐγγεγραμμένον εἰς τὸ Μητρώον τῆς Ἀδελφότητος τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τὸ 1678 ὡς Γκοβερνατόρον⁽¹³⁾.

σ. 314, γράφει: «Καραγιάννης, Οἰκόσημα: Χρυσοὺς Λέων ἐντὸς κυανοῦ πλαισίου, κρατῶν ἐν κόκκον πολύφυλλον» ἔ. ἄ. σ. 140.

(10) Κ. Μέρτζιου, Κατάλογος τῶν ἐκδόσεων Ν. Γλυκῆς, εἰς Ἡπειρωτικά Χρονικά, τ. 10ος, (1935) σ. 137.

(11) Reperto Genealogico delle famiglie confermate nobili delle provincie del Veneto, Venezia 1831, Vol. I, σ. 504-505, εἰς Κ. Μέρτζιου, ἔ. ἄ. τ. 11, σ. 175.

(12) Curiosita Veneziane, σ. 447, ἔ. ἄ. σ. 177.

(13) ἔ. ἄ. σ. 179.

Ὁ μεγαλύτερος ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν εὐεργετῶν, ὁ Λάμπρος, εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διαθήκης του δίδει ἀρκετὰ βιογραφικὰ στοιχεία περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Σίμωνος, καθὼς καὶ περὶ τοῦ τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀπέκτησαν τὴν μεγάλην των περιουσίαν.

Ὁ Λάμπρος Μαρούτζης ἐξεκίνησεν ὡς ἀπλοῦς μαθητευόμενος εἰς τὸ ἐμπορικὸν κατὰστημα τῶν Γλυκῆ καὶ Στράτη, ἀλλὰ πολὺ συντόμως, μετ' ἐργατικότητα, τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν δραστηριότητα ποῦ τὸν ἐχαρακτήριζαν, κατώρθωσε «Κατὰ τὸ 1700 μόνος—ὅπως γράφει—ἄνευ καμμιᾶς ἀρχῆς τοῦ πατρικοῦ μου οἴκου», νὰ ἀνοίξη ἰδικὸν του ἐμπορικὸν κατὰστημα. Τὸ 1717 ἐκάλεσε καὶ τὸν ἀδελφόν του Σίμονα ὡς συνεταῖρον καὶ ἔκτοτε «τὸ κατὰστημα ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν Λάμπρου καὶ Σίμωνος, μετ' ἐυλογίαν τοῦ Θεοῦ, ὅστις μᾶς ἔδωκε τὴν χάριν νὰ αὐξήσωμεν καὶ νὰ μεγαλώσωμεν τὴν κατὰστασίν μας μόνοι μας». Διὰ «λόγους ἀγάπης καὶ εὐγενείας» παρητήθησαν ἐντελῶς τῆς πατρικῆς περιουσίας χάριν τῶν δύο ἄλλων ἀδελφῶν των καὶ «ἡμεῖς, γράφει εἰς τὴν διαθήκην του, ἠρκεσθήμεν εἰς τὴν ἐδῶ κτηθεῖσαν περιουσίαν μας ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ μετ' ἴν βιομηχανίαν μας...».

Πρῶτος ἀγαθοεργὸς σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον ὁ Λάμπρος Μαρούτζης ἐκφράζει τὴν θέλησίν του εἶναι ἡ μόρφωσις τῆς νεότητος εἰς τὴν ὑπόδουλον πατρίδα του:

«Ἐπιθυμῶν νὰ ἐξυψώσω τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιστημῶν εἰς τὸ Ἱεροσπουδαστήριον τῶν Γιαννίνων ἐγκαθιδρυθὲν παρὰ τοῦ μακαρίτου Μάνου Γκιόλια, ἀφίνω Δουκάτα 5.000.... Τὸ κεφάλαιον τοῦτον νὰ κατατεθῆ ἐπ' ὀνόματι τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Γραικῶν καὶ τὸ ἔσοδον νὰ εἰσπράττηται... πρὸς ὄφελος τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος ὑπὲρ ἐνὸς διδασκάλου διακεκριμένης καὶ ἐξαιρετικῆς μορφώσεως μετ' ὑποχρέωσιν τοῦ ἰδίου νὰ διδάσκη εἰς τὰ Γιάννινα τὰς ἐπιστήμας, ἧτοι λογικὴν, φυσικὴν, μεταφυσικὴν, θεολογίαν εἰς ὅποιον ἤθελε σπουδάσει, καὶ μαθηματικά, ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ, θεωρῶν ἀναγκαίαν τὴν σπουδὴν τῆς λατινικῆς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ὁμοεθνῶν ἡμῶν σπουδα-

στῶν, οἱ ὅποιοι μεγάλως ἐζημιώθησαν ἀπὸ τὴν μοιραίαν ἀπώλειαν τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, μὲ τὴν ὁποίαν ἀπωλέσθησαν αἱ κύρια βάσεις τῶν ἐπιστημονικῶν ἐγγράφων».

Εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς διαθήκης του ἐκφράζει τὴν διακαῆ ἐπιθυμίαν νὰ ἐκλείψῃ τὸ θλιβερόν φαινόμενον ρακενδύτων ἀνθρώπων, ἐπαιτούντων ἔξω τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν ὥραν τῆς θείας λειτουργίας. Ὁρίζει ὅπως 2500 δουκ. κατατεθοῦν «εἰς δημόσια ἰδρύματα» καὶ ὁ τόκος των δίδεται κάθε Κυριακὴν ἀπὸ τὸ δοχεῖον τῆς ὑπὲρ τῶν πτωχῶν ἐλεημοσύνης» εἰς Ἑλληνας μόνον πτωχοὺς «τοὺς συγχάζοντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν μας, καὶ διότι θέλω νὰ ἐκλείψῃ ἡ ἐνόχλησις τῶν ἐπαυτῶν—γράφει—οἱ ὅποιοι περιφέρονται εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ παρεμποδίζουν τὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα προσέχουν εἰς τὴν ἁγίαν θυσίαν τῆς λειτουργίας».

Γενικὸν κληρονόμον του ἀφίνει εἰς τὴν διαθήκην του, ἡ ὁποία εἶναι γραμμὴν τὴν 30 Ἀπριλίου 1734, τὸν ἀδελφόν του Σίμωνα. Ἡ διαθήκη αὐτὴ ἐδημοσιεύθη ἐπὶ τοῦ νεκροῦ καὶ μὲ τὸν πρόσθετον Κωδεῖκελλον, ὁ ὁποῖος φέρει ἡμερομηνίαν 25 Σεπτεμβρίου 1737. Μὲ αὐτὸν συμπληρῶνει τὴν διαθήκην του καὶ κυρίως τὸ φιλανθρωπικόν του ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο πτωχὸν ἐὰν περιορίζετο μόνον εἰς τὴν ἀρχικὴν διαθήκην.

Παρακαλεῖ τὸν ἀδελφόν του Σίμωνα νὰ ἐπενδύσῃ ἐκ τῆς περιουσίας του 3000 δουκ. «ἵνα τὸ εἰσόδημα τούτων διατεθῇ διὰ τὴν συντήρησιν ἑνὸς διδασκάλου εἰς τὸ Ἱεροσπουδαστήριον τῶν Σαλώνων, εἰς τὸν κόλπον τῆς Ναυπάκτου, τὸ ἰδρυθὲν παρὰ τοῦ οἴκου μας».

Εἰς τὸ «Νοσοκομεῖον τῶν ζητιάνων» ἀφίνει 2000 δουκ. καθὼς καὶ εἰς τρία ἀκόμη νοσοκομεῖα ἀνά 2000 δουκ. εἰς ἕκαστον. Ἰδιαιτέραν μέριμναν λαμβάνει διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ὑπηρετιῶν του καὶ τῶν θυγατέρων τῶν ὑπαλλήλων του, ἀμαξηλατῶν του, ὑπηρετῶν καὶ βαρκαδόρων του, καθὼς καὶ διὰ τοὺς ἰδίους, διὰ «τὸν μάγειρον καὶ τὴν μαγειρισάν του». Εἰς μίαν πτωχὴν «Κυρίαν τὴν Ἀγγελαν Μάρκη» ὀρίζει νὰ τῆς δίδονται ἐτησίως καὶ «ἐφ' ὄρου ζωῆς δι' ἐλεημοσύνην» «8 σάκκοι ἀλεύρου,

ἓνα βαρέλι κρασί... 100 κάρα ξύλα, ὡς ἐπίσης καὶ δουκ. 168 κατ' ἔτος ἦτοι 14 κατὰ μῆνα».

Ὁ Λάμπρος Μαρούτζης ἀπέθανε τὴν 31 Μαρτίου 1739 καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων.

7. Διὰ τὴν διαθήκην τοῦ ἀδελφοῦ του Σίμωνος Μαρούτζη⁽¹⁴⁾—εἶναι γραμμὴν ἐν Βενετία τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1744—δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ λεχθῇ ὅτι τὴν χαρακτηρίζει ἡ συγκαπητικὴ γενναιοδωρία τῶν προηγουμένων διαθετῶν. Ἀφίνει 400 δουκάτα, διὰ νὰ δοθοῦν μετὰ τὸν θάνατον του εἰς πτωχοὺς Ἑλληνας καὶ τῆς συνοικίας του, διάφορα ἄλλα ποσὰ εἰς ἱερεῖς καὶ δακόνους, διὰ νὰ μνημονεύουν τὸ ὄνομά του καὶ ἀνά 500 δουκ. εἰς τρία νοσοκομεῖα.

Ὁ Σίμων, ἀποθανὼν καὶ αὐτὸς ἄγαμος ὅπως καὶ ὁ Λάμπρος, ἀφίνει γενικούς κληρονόμους του τὸν ἀδελφόν του Χριστόδουλον καὶ ἓνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ ἀποθανόντος ἀδελφοῦ του Ἀναστασίου. Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν ἀφίνει τὴν ἐξῆς παραγγελίαν: «Ὅσον διὰ κληροδοτήματα ἐκτὸς τῆς πόλεως ταύτης, νὰ κάμουν οἱ κληρονόμοι μου ὅπως ἔκαμα ἐγὼ διὰ τὸν Λάμπρον», χωρὶς νὰ τὰ ὀρίξῃ.

Ὅπως φαίνεται ὁμοῦ ἀπὸ μίαν «Ἰκετευτικὴν αἴτησιν» τῶν ἀπογόνων καὶ κληρονόμων ἀνεψιῶν τῶν δύο ἀγῶμων εὐεργετῶν, καταχωρημένην⁽¹⁵⁾ εἰς τὸν 12ον τόμον τῶν Πρακτικῶν μετ' ἡμερομηνίαν 1ης Μαρτίου 1776, ὁ Σίμων Μαρούτζης ἐμερίμνησε πολὺ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας εἰς Ἰωάννινα. Ὁ ἀδελφός του ὤριζεν ὅπως φροντίσῃ καὶ «ἐπενδύσῃ» 5000 δουκ. καὶ μὲ τὸν τόκον πληρῶνεται ἓνας διδασκαλος εἰς τὸ Ἱεροσπουδαστήριον τὸ ἰδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Μάνου Γκιόλια. Ἡ ἐν λόγῳ αἴτησις γράφει: «Ὁ μακαρίτης Σίμων Μαρούτζης δὲν ἐπραγματοποίησε, ζῶν ἔτι, τὴν εἰρημένην ἐπένδυσιν ἀλλὰ δὲν παρέλειψε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν θέλησιν τοῦ διαθέτου καὶ δι' ἡμετέρας, ἐρειδόμενος εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τοῦ ἀφῆκε ὡς πρὸς τοὺς τρόπους καὶ ὄρους καὶ ἀποδομῆσε δι'

(14) ἔ. ἀ. σ. 170 κ. ἔ.

(15) ἔ. ἀ. σ. 184 κ. ἔ.

ιδίων ἐξόδων ἐν νέον Ἱεροσπολυδαστήριον ἐν Ἰωαννίνοις μὲ κατάλληλον κατοικίαν διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ μαθητὰς καὶ μὲ ὅλας τὰς σχετικὰς ὑπηρεσίας καὶ προσέβλεψε διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ διδασκάλου καὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ του, ἕως ὅτου ἀπέθανε, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σίμωνος ἐξηκολούθησαν οἱ κληρονόμοι του νὰ συντηροῦν τὸν διδάσκαλον δι' ὀλίγα ἔτη, ἕως οὗ ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκείνην ὁ αἰδεσιμώτατος Εὐγένιος Βούλγαρις ἀνὴρ μεγάλως φήμης κ.λ.π.».

Ζητοῦν δὲ οἱ κληρονόμοι των διὰ τῆς αἰτήσεως αὐτῆς νὰ «ἐπενδύσουν» αὐτοὶ τὸ κεφάλαιον τῶν 5000 δουκ. διὰ νὰ συνεχισθῇ ἡ πληρωμὴ τοῦ διδασκάλου.

Ἡ Μαρούτσιος Σχολῆ⁽¹⁶⁾—ἔχουσα τὸ μέγα εὐτύχημα νὰ ἔχη ὡς πρῶτον διδάσκαλόν της τὸν περιφημον Εὐγένιον Βουλγαριν—ἀνεδειχθῆ μία τῶν λαμπροτέρων εἰς τὰ Ἰωάννινα κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. Ὁ Βούλγαρις ἐδίδαξεν εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἔτος τῆς ἰδρύσεώς της, κατὰ τὸ 1742, ἐν συνεχείᾳ καὶ ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σίμωνος Μαρούτση, ἐπισυμβάντος τὴν 23 Ἰουλίου 1747, ὅπως φανερταὶ ἀπὸ τὴν μνημνευθεῖσαν αἴτησιν.

Αἱ διαθήκαι τῶν ἀδελφῶν Μαρούτση, ἀπὸ φιλανθρωπικῆς γενναιοδωρίας, δὲν ἤμποροῦν φυσικὰ νὰ συγκριθοῦν μὲ τὰς προηγουμένας καὶ πολὺ δλιγώτερον μὲ τὴν τοῦ Ἐπιφανείου Ἠγουμένου, ὁ ὁποῖος διέθεσε ἐξ ὀλοκλήρου τὴν περιουσίαν του διὰ τὰ ἔργα τῆς αγάπης. Ἐὰν ληφθῇ μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὁ τεράστιος πλοῦτος τῶν Μαρούτση, ἐλάχιστον μόνον μέρος διετέθη δι' ἀγαθοεργῶν σκοποῦς. Ἡ ἰδρυσις ὅμως τῆς ὁμωνύμου σχολῆς εἰς Ἰωάννινα καὶ ἡ σοφὴ ἐκλογὴ ὡς διευθυντοῦ της τοῦ Βουλγαρέως, δικαίως κατατάσσον καὶ τὰ δνόματα τῶν Λάμπρου καὶ Σίμωνος Μαρούτση μεταξὺ τῶν μεγάλων Ἰωαννιτῶν εὐεργετῶν.

★

8. Ἀπὸ τὰς ὑπολοίπους δημοσιευομένας διαθήκας⁽¹⁷⁾ ἀναφέρεται μικρὸν ἀπόσπα-

σμα ἀπὸ τὴν διαθήκην τοῦ ἐκ Δελβίνου Σπυριδῶνος Ρίζου,⁽¹⁸⁾ συντεταγμένην τὴν 9/20 Μαρτίου 1749. Ἀφοῦ ἀφήσῃ διάφορα ποσὰ διὰ μονὰς καὶ ἐκκλησίας τῶν Ἰωαννίνων ἐκφράζει ἰδιαιτέραν ἐπιθυμίαν διὰ τὴν ἰδρυσιν σχολείου εἰς τὴν γενέτειράν του Δέλβινον:

«Θέλω νὰ γίνῃ σχολεῖον εἰς τὴν πατρίδα μου Δέλβινον καὶ ὡς ἐπιτρόπους διορίζω τὸν κατὰ καιροὺς Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον... κ.λ.π. καὶ τοὺς παρακαλῶ νὰ βάλουν ὅλον τὸν ἔξῃλον νὰ γίνῃ ὡς διατάζω... Λοιπὸν αὐτοὶ νὰ ἐκλέγουν διδάσκαλον νὰ εἶναι ἕνας ἐπιστήμων καλὸς καὶ καλῶν ἡθῶν, ἀξίος νὰ δείχνῃ γραμματικὴν, ρητορικὴν, τὰ φιλοσοφικά, τὰ θεολογικά, καὶ ἂν εἶναι βολετὸν καὶ τὰ μαθηματικά... Εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον νὰ εἶναι ἕξ μαθηταὶ μὲ σιτηρέσιον, παιδιὰ πτωχὰ ἀπὸ 20 Δ. στὸ καθέν, τὸ ὅλον 120 δουκάτα... Ἔπι πάντες οἱ ἐπίτροποι νὰ ἐξοδεύουν Δουκ. 200 διὰ βιβλία ὅσα γράφει ὁ διδάσκαλος...». Καὶ διὰ τὴν ἀγορὰν τῶν βιβλίων ἀκόμη ἐφρόντισεν ὁ εὐεργέτης αὐτός.

★

9. Δὲν τελειώνει ἐδῶ «ἡ χρυσὴ ἄλυσις» τῶν Ἠπειρωτῶν εὐεργετῶν ὄχι μόνον τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκολουθεῖ ἡ ἐκλεκτὴ χορεία τῶν Καπλάνων καὶ τῶν Ζωσιμαδῶν, Ριζάρων καὶ τῶν Ζαππῶν καὶ τῶν Ἀβέρωφ καὶ τόσων ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ αἰῶνας ἀνεκούφιζον καὶ εὐεργέτουσαν τὸ ταλαίπωρον, ὑπόδουλον ἑλληνικὸν Γένος.

Τὰ δημοσιευθέντα ὁμῶς ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Ἀρχείου, προέρχονται ἀπὸ τὰς διαθήκας τῶν πρώτων εὐεργετῶν, αὐτῶν οἱ ὁποῖοι, συνεχίζοντες τὴν «χρυσὴν παράδοσιν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Βυζαντίου», ἦνοιξαν μὲ κόπους, μόχθους καὶ στερήσεις εἰς τοὺς ἐπιγενεστέρους των, τὸν δρόμον τῆς αγάπης κατὰ τὰ σκληρὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, τοὺς ἐνέπνευσαν μὲ τὸ παράδειγμά των καὶ τοὺς ἐδίδαξαν

(16) Ἴδτε περὶ αὐτῆς, «Ἀκτίνες», Ἰαν. 1952, σ. 24, ἔ.

(17) Ὑπὸ Κ. Μέρτζιου, εἰς Ἠπειρωτ. Χρονικά, τ. 11ος (1936).

(18) Εὐρίσκειται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Βενετίας ἀρχεῖον 218 Βιβλίον Διαθηκῶν. Εἶναι συντεταγμένη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. ἔ. ἀ. σ. 188.

τὴν καλὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου. Τοὺς ἐδί-
δαξαν τὴν «ἐπωφελεστέραν» καὶ «ἀποδοτι-
κωτέραν» «ἐπένδυσιν» τῶν κεφαλαίων εἰς
τὴν τράπεζαν τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ζητιάν-
ων, τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀπροστατευτῶν
κοριτσιῶν, τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν φυλα-
κισμένων. Κάτι ἀκόμη περισσότερον: τὴν
«ἐπένδυσιν» εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυ-
χὴν τῶν χιλιάδων σκλάβων Ἑλληνοπαί-
δων, οἱ ὅποιοι ἐφοίτησαν εἰς τὰς Σχολάς,
τὰς ὁποίας ἴδρυσεν ἡ Ἀγάπη, ἐμόρφωσαν
τὸ πνεῦμα των καὶ διασπαρέντες «πᾶσαν
τὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων οὐ-

σαν Εὐρώπην καταβαρβαρωθεῖσαν πως»
ἐξεπολίτισαν, ἐξεπαίδευσαν, ἐμόρφωσαν
καὶ τὴν προητοίμασαν διὰ τὴν ἡρωϊκὴν
χειρονομίαν τῆς συντριβῆς τῶν δεσμῶν.

Αἱ τράπεζαι αὐταὶ ὄχι μόνον δὲν διατρέ-
χουν ποτὲ τὸν κίνδυνον τῆς πτωχεύσεως,
ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ τόκοι καὶ τὰ ἐπιτόκια μα-
ζῆ μὲ τὰ κεφάλαια θὰ ἀποδοθοῦν κάποιαν
ἡμέραν αὐτούσια εἰς τοὺς δωρητὰς ὑπὸ τοῦ
«αὐθεντοῦ Θεοῦ», εἰς τὸν ὁποῖον τὰ ἀφιέ-
ρωσαν, ὅπως γράφει καὶ ὁ συντάκτης μι-
ᾶς «μνημειώδους» διαθήκης, ὁ Πᾶνος Ἰ-
ερομνήμων.

ΑΓΓΕΛΙΝΑ ΛΕΚΑΠΗΝΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΗ ΘΥΕΛΛΑ

Πέρασε,... πάει τῆς δοκιμασίας ἡ μέρα,
Κι' οὔτε τὰ στήθια δὲ βαραίνουν καταχνιές,
τὸ ἄστρο τῆς ἁμαρτίας πέρα
γκρεμίστηκε σὲ θάλασσες μαβιές.

Πέρασε πάει τῆς δοκιμασίας ἡ μέρα,
καὶ δὲ μᾶς λύγισε τοῦ πόνου ἡ ὀρμή,
καὶ τὸ καρὰβι πέρασ' ἀπ' τὴν ξέρα
μακρὰ... στὴ φωτεινὴ γραμμὴ!!

Πέρασ' ὁ φόβος τοῦ θανάτου... πάει
καὶ δὲν ξανοίγεται σκοτάδι πουθενά,
καὶ γαληνέψαν τ' ἄγρια πελάη,
—Σᾶν τὴ μορφὴ αὐτοῦ, πού κυβερνᾶ—

Ἐκείνου πού κυβέρνησε τὸ σκάφος...
—Τὸν εἶδατε πῶς στάθηκ' ὀδηγός;—
Ἦ πίστη μας σ' αὐτὸν δὲν ἦταν λάθος.....
Νάμας... Κανεῖς δὲ βγῆκε ναυαγός.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΜΙΑΗΣΕ ΚΙ' Ο ΚΑΜΠΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Μαγιάτικο άπομεσήμερο. Τό φώς, χρυσαφί, μουρμούριζε στά φύλλα τά χαρούμενα μουσικά του. "Εμπαινε κι' άπ' τό παράθυρο του γκριζού σπιτιού κι' άγγιζε τά βιβλία γύρω στους τοίχους. Παιχνίδιζε μέ τά λουλούδια του βάζου, ξφτανε ώς τό τραπέζι τής γωνιάς κι' έκει σταματούσε.

Μαζεμένη στήν καρέκλα τής ή Μάρθα κοίταζε άφηρημένα τά στολίδια του χαρτοκόπτη πού γυάλιζαν στόν ήλιο... Πότε θά περνούσαν πάλι αυτές οι ώρες, οι ώρες οι φοβερές! "Εξω νάναι χαρά Θεού κι' εκείνη νά κρυώνη, νά νιώθη πώς τήν κυνηγούν, πώς τή διώχνουν άπό παντού. Σήκωσε τά μάτια στά βιβλία τής. Πόση άγάπη και φιλία έκει στ' άπρόσωπα ράφια. Μά σήμερα τίποτα δέν μπορούσε νά διώξη τήν παγωνιά, οι παλιές, γνωστές Ιστορίες ήταν άνημπορες. Κι' έκει μέσα τής βαθεία κάτι σαν φωνή, σαν παράπονο...

"Ετρεξε νά κλείση τό τζάμι και χαμογέλασε μέ τήν παιδιάστικη άμυνά τής. Λές κι' έρχονταν άπ' έξω τό κρύο... Άκούμπησε τό κεφάλι στόν τοίχο...

"Αχ, ό πατέρας! Σάν τέλειωνε τό βράδυ μέ τους άρρώστους έκει κάτω, στ' ώραιό σπίτι τής μεγάλης πολιτείας, έρχονταν στήν τραπέζια και τή σήκωνε ψηλά-ψηλά, ώς τό ταβάνι. Νά φτάση ώς τό φώς ή κορούλα ή άγαπημένη!

—Πού είχαμε πάει σήμερα; Στή θάλασσα; στόν κήπο; Κι' ή δασκάλα τί μάς έβαλε στήν άντιγραφή; Μηδενικό, Ξ! "Οχι μηδενικό; Γιά φαντάσου! Δέκα, λέει, άριστα! Και τί θά τήν κάνη ό μπαμπάς τής Μαρθούλα όταν μεγαλώση; Γιατρό, βέβαια, γιατρό σαν εκείνον, νά κάνη καλά τά παιδάκια πού πονούσαν. (Τά λυπόταν ή Μάρθα, πόσο τά λυπόταν τά άρρωστα παιδάκια!). Και θάχη τό Ιατρείο τής έδω στό ίδιο σπίτι, τό γραφείο του μπαμπά, τά βιβλία...

"Η μητέρα άκουγε τά σχέδια και χαμογελούσε άπ' τή γωνιά μέ τό κέντημα στά χέρια.

Τό καλοκαίρι στό νησί... Πώς άστραφτε ή θάλασσα τίς φεγγαροβραδυές! "Η βάρκα κυλούσε γοργά στό μικρό λιμάνι κι' ή Μάρθα βουτούσε τά χέρια στό νερό μαγεμένη. "Υστερα, κουλουριασμένη στού πατέρα τής τήν άγκαλιά άκουγε τήν Ιστορία

πού άγαπούσε πιό πολύ: τήν Ιστορία του "Ιησού πού μιά τέτοια, όμοια βραδυά είχε περπατήσει στά κόμματα γιά νά συναντήσει τους Μαθητές Του.

Τό μεγάλο όμως πανηγύρι ήταν τό ψάρεμα. "Ο πατέρας κάθιζε σοβαρά-σοβαρά τή Μαρθούλα δίπλα του και τίς έβαζε τό καλάμι στά χέρια. "Όταν τσιμπούσε, ό πατέρας γύριζε και... χόπι! Έβγαζαν τό ψάρι μαζί.

—"Ετσι κι' όταν θά πρωταρχίσης τή γιατρική σου. Θά δουλέψωμε μαζί, ό πατέρας θά σε βοηθήη παντού. "Όσπου νά γίνης κυρα-γιατρίνα άνεξάρτητη και νά μη μ' έχης άνάγκη!

Μά ό πατέρας δέν τής τάδωσε όλα τουτα τά θάματα τής κορούλας. "Εφυγε κάποιο πρωί και πάει και πάει στό γαλάζιο τόν άγέρα...

Κι' ή Μάρθα, μαζεμένη στό κρεβάτι τής, μέ τά δάκρυα έτοιμα νά στάξουν άπ' τήν άκρη των ματιών μέ τά χείλια γεμάτα παράπονο γιά τό πατρικό φιλι πού δέν έρχόταν νά τής ευχήθι «καληνύχτα», πήρε τήν πρώτη τής μεγάλη άπόφασι: θά γινόταν όπωσδήποτε γιατρός, θά τά κατάφερνε και μόνη τής! Νά ιδι ή ό πατέρας άπό έκει ψηλά και νά χαμογελάση, σαν τότε πού τήν άνέβασε κοντά στό φώς...

"Υστερα ήρθε ό ξένος. "Η Μάρθα δέν ήξερε φόβο στή ζωή τής; μά άπό κείνη τήν ώρα ένοιωσε χίλιους δυό άκαθόριστους έχθρους νά παραμονεύουν γύρω τής και κατάλαβε πώς πρέπει νά φυλαχτή. Βέβαια, γιά νά μη στενοχωρήση τή μητέρα άποφάσισε νά μη ξαναφανάξη «κύριο» τόν ξένο και νά μη κατσουφιάζη σαν τόν έβλεπε καθισμένο στή θέση του πατέρα στο τραπέζι. Μά ή ψυχή τής πήρε άπό τότε ένα μοναχικό, δικό τής μονοπάτι...

Μιά μέρα ό ξένος βρήκε πώς τό σπίτι τής γαλάζιας πολιτείας παραήταν μεγάλο γιά τρεις άνθρώπους. Θάταν συμφερότερο νά τό πουλήσουν και νά πάνε νά μείνουν στό πατρικό του—πέρα, μακριά, σε μιά πόλη στό μεγάλο κάμπο. Κι' έκει θά γινόταν γιατρός ή Μάρθα, άρρωστοι δά παντού ύπάρχουν!

.....
Κάμπος, άπέραντος, άχρωμος. Τό τραί-

νο έτρεχε κι' ό ήχος του μάζεψε κοντά στο δρόμο κακομοίρικα χωριατόπουλα, που φύλαγαν τά βόδια τους στ' άποθερισμένα χωράφια... Πού και πού ένα δέντρο περνούσε βιαστικά άπ' τώ τζάμι του βαγονιού, σάν γιά νά τονίση πού πολύ τή μελαγχολική άπλωσιά τής γής.

Πώς φάνταζαν τά έπιπλα στό σταχτί τώ σπίτι! Σάν ξένα, σάν ξεριζωμένα. Κι' ή σκόνη πλημμύριζε τούς δρόμους και τά τούρκικα σοκάκια, έκανε τά δέντρα νά φαίνονται σά γερασμένα, τρύπωνε παντού. Τρύπωνε και στίς ψυχές κι' έκανε τούς καμπάσιους έτούτους ανθρώπους μικρούς, κουτούς, σάν τά καφαλισμένα λουλούδια πού φτάναν στίς αυλές τους.

Ή Μάρθα διάβαζε πολύ. "Ότι και νά συνέβαινε, εκείνη θά γινόταν γιατρός. Κι' ούτε πού θά ξαναγύριζε σ' έτούτη τή μικρόψυχη πολιτεία. Θά ξαναγόραζε τώ σπίτι τώ παλιό, τώ σπίτι πού κλεινε μέσα τόν άπέραντο κόσμο τού πατέρα και θά δούλευε, θά δούλευε άσταμάτητα κάτω άπ' τώ γαλανό ουρανό τών παιδικών της χρόνων.

Τής είχαν δώσει μιά άπ' τίς κάμαρες τού σπιτιού κι' εκεί μάζεψε τήν άκριβή της συντροφιά: τά βιβλία, τή μεγάλη βυσινιαία πολυθρόνα—στό πλατύ της χέρι σκαρφάλωνε κάποτε γιά ν' άκούση τίς ιστορίες τού πατέρα—δυό-τρια καντράκια, τώ βάζο τώ παλιό...

Και μέσα εκεί, μέσα στήν ψυχή της μεγάλωνε σιγά-σιγά ένας κόσμος. Στίχοι, φράσεις μουσικές, παλιές ανθρώπινες ιστορίες, λουλούδια και γραμμές. Γιατί κι' ό πατέρας πού ήταν γιατρός δέν ήξερε μόνο τή δουλειά του. Ήξερε και πολλά άλλα πράγματα, κι' ήταν τά μάτια του τρυφερά και φωτεινά και τά χείλη του διηγούνταν γλυκά...

Στό σχολείο ή Μάρθα δέν είχε φίλες. "Έκανε βέβαια παρέες στό διαλείμματα, κουβέντιαζε γιά τά μαθήματα, γιά τά μικροζητήματα τά καθημερινά. Φίλες όμως δέν είχε. Ήταν κι' αυτές όπως όλοι έδώ στή λασπερή πολιτεία. Μικρές, άπνοες, χωρίς φιλοδοξίες, μέ μόνο τους όνειρο νά πάρουν τώ χαρτί και νά βγούν στόν «κόσμο».

Ήρες-ώρες ή Μάρθα ένοιωσε μιά βαθείά περιφρόνηση γιά όλο τούτο τώ μικρόκοσμο. Μά τί τήν ένοιαζε; Αυτή είχε τά όνειρά της, είχε τά βιβλία της και τίς τόσες όμορφίες πού άνακάλυπτε κάθε μέρα και τίς έκρυβε μέσα της.

Ή κάμαρά της ήταν ζεστό καταφύγιο τίς άτέλειωτες ώρες τού χειμώνα, όταν άρχιζε ή φιλή εκείνη βροχή, ή σιγανή, πού τρύπωνε μέ τήν γκρίζα της ύγρασία σέ κάθε γωνιά. Τότε πού γίνονταν ένα μέ τώ χώμα ή μικρή πολιτεία τού κάμπου...

Κόντευε νά τελειώση τώ Γυμνάσιο. Ή ώρα πού θ' άρχιζε τώ όνειρο νά γίνεται άλήθεια πλησίαζε κι' ή λαχτάρα μεγάλωνε. Ή άνοιξη είχε φτάσει. Τά κάτασπρα κλαριά άπλωναν τήν άπαλή τους τήν ποδιά στό φώς, γεμάτα χάρι. Είχε όμορφώνει κι' αυτή άκόμα ή φτωχή πολιτεία!

Ή Μάρθα γύριζε ένα μεσημέρι ζωηρή στό σπίτι. Άπ' τώ δρόμο συλλογιζόταν μέ χαρά τήν ώρα πού θά ξεκινούσε γιά τόν καθημερινό της περίπατο. Θά καμάρωνε τά στάχυα, πού κυμάτιζαν καταπράσινα και θά θυμόταν πάλι τόν πατέρα μέ τά μάτια καρφωμένα εκεί κάτω, ανάμεσα ουρανού και γής...

Στό σπίτι κόσμος μαζεμένος, αναστάτωση. Τί συνέβαινε; Ή Μάρθα πήδηξε βιαστικά τά σκαλιά. Και τότε... Ή μητέρα χαμένη μέ μάτια άκίνητα, άδειανά. Στόν καναπέ ό ξένος, χλωμός κι' άγνώριστος μέ μιά γραμμίτσα αίμα δίπλα στό χέλινα.

Άπ' τίς φωνές και τά χίλια λόγια, τώ ζαλισμένο μυαλό τής Μάρθας κράτησε μονάχα σκόρπιες λέξεις, πτώχευσι... αυτοκτονία... "Όσο κι' άν προσπάθησε άργότερα νά θυμηθί δέν μπόρεσε ποτέ της νά ιδί καθαρά όλη εκείνη τή φρικτή ιστορία. Τώ μόνο πού θυμόταν καλά ήταν ένας περιεργος βαθύς φόβος, ποθε καθίσει στήν ψυχή της και προμηνούσε χαλάσματα...

Πώς νά τόν ξεστομίση τώ φοβερό τώ λόγο ή μητέρα; Πού νά τώ βρή τώ κουράγιο έτσι πού ήταν μοναχή στή μεγάλη της συμφορά;

—Ξέρεις, Μαρθούλα μου, δέν τ'όθελα, μά δέν γίνεται άλλοιώς. Δέν έχωμε πιά χρήματα... Ξέρεις... τά χάσαμε όλα και.. χρέη και... Ή σπουδή είναι μακριά και δύσκολη. Δέν μπορώ, δέν μπορούμε πιά... "Αν ήθελες ίσως νά πäs έδώ στήν Παιδαγωγική... "Όμως νά φύγης, άδύνατο. Συγχώρα με, παιδί μου, θά λυπηθής, τώ ξέρω. Κι' έγώ πονώ, αλλά...

Σήκωσε τά μάτια της στήν κόρη. Σπαρταρούσαν τά μάτια τά μητρικά, σάν σπουργίτης μέ σπασμένη φτερούγα σέ χιονισμένο παραθύρι. "Αχ, νάνοιγε τώ παραθύρι! Ή κόρη κοιτούσε σά νά μη καταλάβαινε. Πώς χάνονταν έτσι ό κόσμος ένα γύρο! "Εφευγε μακριά, έσθινε, άδειο... "Ό σπουργίτης ζάρωσε. Τώ τζάμι ήταν καλά κλεισμένο....

★

Κι' έγινε δασκάλα ή Μάρθα. Πήγαινε κι' έρχόταν κάθε μέρα, κάθε μέρα, στό σχολείο, στό σπίτι, στό σχολείο, στό σπίτι. Ανάγνωση, άριθμητική, γεωγραφία και πάλι από τήν άρχή...

Πώς περνούσαν έτσι τά χρόνια της τά θυσιασμένα άγωνα και στείρα! Τί νά κάνει σέ τούτα τά παιδιά μέ τώ κουτό ύφος,

Ἡ δική της ἢ δουλειὰ ἦταν ἄλλου· ἔκει πού με τίς πρώτες λιακάδες ἄπλωναν οἱ γλυσίνιες τὴν εὐωδιασθή τους τὴ χαρὰ κι' ἔσκυβαν μὲ τὸν πατέρα ἀπ' τὸ μπαλκόνι οἱ δυὸ τους, νὰ μετρήσουν τὰ καινούργια μπουκέτα κάθε πρωί.

Ἡ μητέρα εἶχε πιάσει πιά νὰ περιμένη. Πόσες φορές, ἀκούγοντας τὸ βῆμα τῆς Μάρθας στὸ πεζοδρόμιο, δὲν ἔνοιωθε κάτι σάν προσδοκία ν' ἀναδύεται στὴν καρδιά της! Ἴσως ὑψώνοντας τὰ μάτια γιὰ νὰ δεχτῆ τὴν καλῆμέρα τῆς κόρης, νάβλεπε πιά ἐκεῖνο τὸ «δὲν πηράζει, μητέρα» πού τόσο λαχταροῦσε, ἴσως νὰ τᾶκουγε στὸν ἦχο τῆς φωνῆς της.

Ὅμως ὄχι· ὅλα γίνονταν κάθε φορά ἴδια κι' ἀπαράλλαχτα. Ἡ Μάρθα ἐμπαινε ἤρεμη, δυνατὴ, ἀδιάφορη σχεδόν. Κι' ὁ τυπικός χαιρετισμὸς ἦταν ἓνα ἄπλο κομμάτι ἀπὸ τὴ λιγοστὴ κίνηση τοῦ σπιτιοῦ. Ἀπ' τὴν ὥρα πού ἡ πόρτα τοῦ δωματίου τῆς Μάρθας ἔκλεινε πίσω της, τὸ σπίτι ἀπόμεινε βουδὸ καὶ λυπημένο...

Τὸ ἴδιο ἐκεῖνο μαγιάτικο δειλινό, ἡ μητέρα καθισμένη σὲ μιὰ γωνιά τῆς αὐλῆς ξαναθυμόταν τὰ χρόνια ποῦχαν περάσει, τὴν ἀκατανόητη ζωὴ της. Ξαφνικά ἡ Μάρθα στάθηκε μπροστά της:

—Θὰ βγῶ, μητέρα. Ἴσως ν' ἀργήσω.

Σὲ λίγο περπατοῦσε στὸ μεγάλο δρόμο. Περπατοῦσε συλλογισμένα κι' ἀκανόνιστα. Νὰ τώρα πού τὴν ἔδιωχνε καὶ ἡ ἴδια της ἡ κάμαρα! Γιατί ὅλα τούτα; Τί ἤθελε πιά ἀπὸ κείνη ἢ ζωὴ; Δὲν τῆς τᾶχε πάρεي ὅλα;

Ἄφησε πίσω της τὴν πόλι. Δεξιὰ κι' ἀριστερὰ χρυσοπράσινα πὰ σπαρτὰ κυμάτιζαν βαθεῖα σὰ νὰ τῆς ἄνοιγαν τὴν ἀγκαλιά τους. Προχώρησε ὡς τὴ συνηθισμένη της γωνιά: Πῆρε τὸ μονοπάτι ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ χωράφια καὶ νὰ, τὸ κυπαρίσσι, τὸ πηγᾶδι, παρακάτω ὁ φράχτης τοῦ μεγάλου περιβολιοῦ, χαμένος στὰ μπουμπουκία.

Ἀκούμπησε τὸ κεφάλι της στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου. Μιὰ κούρασι ἀνείπωτη, βαθεῖα, τὴν ἔκανε νὰ νοιώθῃ τσακισμένη κομματάκια-κομματάκια... Τί ἦταν ἐτούτα τὰ παράξενα μηνύματα; Αὐτὴ εἶχε τόσο παλέψει γιὰ τὴν ἡσυχία της! Τί τῆς ἀπόμεινε πιά νὰ κάνῃ; Γιατί νὰ αἰσθάνεται μόνη; Δὲν εἶχε τάχα τὴ θύμησι τοῦ πατέρα, τὸ χαμογέλιο του, τὸν ἴσκιό του στὴ θυσιασμένη της ζωὴ;

Ὁ μπαρμπα-Θανάσης ὁ περβολάρης δὲ φάνηκε σήμερα στὸ φράχτη. Εἶχανε φίλιες μ' αὐτόν. Ἀπὸ τότε πού τὴν εἶχε ἰδῆ νὰ μαζεῖν ἀγριολοῦδα-φαντάσου, κοτζάμου δασκὰ καὶ νὰ προτιμᾷ τὰ βοτάνια ἀπ' τὰ τριαντάφυλλα!—μιὰ παράξενη στοργὴ στέριωσε μέσα του γι' αὐτήν. Καὶ κάθε φορά πού τὴν ἔβλεπε νᾶρχεται καὶ νὰ κάθεται στὴ ρίζα τοῦ κυπαρισιοῦ τῆς μά-

ζεψε λουλούδια καὶ τῆς τὰ πήγαινε.

Κουβέντιαζαν κι' ὁ μπαρμπα-Θανάσης τῆς ἔλεγε τὰ δικά του:

—Ἄν δὲ βρέξῃ σὲ μιὰ βδομάδα, κυρα-Δασκάλια, οἱ ντομάτες μου θὰ ξεραθοῦν χωρὶς νὰ κοκκινίσουν. Κι' ἦταν τόσο καλὴ ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἢ σοδειά... Ὅλα μᾶς πολεμᾶνε. Τί νὰ γίνῃ, ἔχει ὁ Θεός. Θὰ περάσουμε λίγο φτωχικώτερα φέτος. Εἶναι καὶ χειρότερα...

—Ἡ ἀδερφή μου ἡ Ἀγγελικὴ δυσκολεύεται ἢ κακομοῖρα. Σκέψου τώρα, ἐννιά παιδιὰ τὸνα πίσω ἀπ' τ' ἄλλο. Κι' ἔχασε, πάει τώρα ἓνας χρόνος, τὸ πρῶτο της παιδί. Ἔτσι γιὰ νὰ μὴ ξανασάνῃ μιὰ στιγμή. Τί νὰ πῆς, παλιόκοσμος. Ἐ, δὲ θὰ χαθῆ κι' αὐτὴ, δὲ θὰ τὴν ἀφήσῃ ὁ Θεός...

Καμμιά φορά ὁ μπαρμπα-Θανάσης τῆς ἔστειλε τὰ λουλούδια μὲ τὴν κόρη του τὴν Ἄννα. Δὲν πήγαινε στὸ σχολεῖο ἡ Ἄννούλα, εἶχε πεθάνει τῆς καμμένης ἢ μητέρα κι' εἶχε καὶ μικρότερα ἀδελφία στὸ σπίτι.

—Εἶναι ὁμορφὴ ἡ δουλειὰ στὸ περιβόλι μὲ τὸν πατέρα μαζί. Κεντᾶω κίχλας σάν ἔχω καιρό. Βέβαια καὶ τὸ σχολεῖο, δὲ λέω...

Τὸ κορίτσι δὲν ἀπόσωνε τὴ φράσι του. Κοίταζε στὰ μάτια τῆ «δεσποινὶς Μάρθα» κ' ἔφευγε γοργά, ὅπως εἶχε ἔλθει.

Ἡ «δεσποινὶς Μάρθα». Τί τὰ θυμόταν τώρα ὅλα αὐτὰ; Δὲν ἦταν τρόπος νὰ ξεφύγῃ. Κομματάκια-κομματάκια ὅλα μέσα της, δὲν μπορούσαν νὰ βροῦν τὸ παλιὸ τους τὸ σχῆμα, τὴ χαμένη τους ἐνότητα. Ρίγησε κι' ἔσφιξε τὰ χέρια στὸ στήθος. Ἡ φλούδα τοῦ δέντρου κάτω ἀπὸ τὸ κεφάλι της ἦταν ἀκόμα χλιαρὴ. Κούρασι, κούρασι κι' ἔπρεπε νὰ γυρίσῃ καὶ στὸ σπίτι... στὸ σπίτι... στὸ σχολεῖο...

Τὸ βράδυ ἔπεφτε σιγά-σιγά κι' ἡ γαλήνη του εἶχε κάτι σάν ὑπνου πνοή. Κι' ἦταν ἡ ζεστασιά τοῦ δέντρου καὶ τῆς γῆς καὶ τῆς πέτρας ἔκει κοντὰ πού ἀκούμπησε τὸ χέρι της ἀφηρημένα ἢ Μάρθα. Ἡ ζεστασιά, ἡ γαλήνη, τὰ λουλούδια τοῦ μπαρμπα-Θανάση...

Κοιμήθηκαν τὰ κλειστὰ μάτια; Ἴσως ναί, ἴσως ὄχι. Ὁνειρεύτηκαν μήπως, φαντάστηκαν; Ἴσως. Μὰ ἄκουσαν. Ἐνα τραγοῦδι πρωτάκουστο, βαθύ, πού ἀνέβαινε μὲ τὸν κυματισμὸ τοῦ σταριοῦ ἀπ' ὄλη τὴν ἔκτασι ἓνα γύρω:

«Καλῶς μᾶς ἤρθε βράδυ ἀπαλό! Πῶς θὰ σὲ καρτερῶ τὶς μέρες τὶς ἀτέλειωτες πού ἔρχονται! Τότε πού οἱ ρίζες μου βαθεῖα θὰ ψάχνουν γιὰ νὰ βροῦν τὶς νερομένες πού στερεῖουν. Εἶναι πικρὸς ὁ ἥλιος τοῦ μεσημεριοῦ... Ὡ, νᾶμουνα ἐκεῖ ψηλὰ μὲ τ' ἀστεράκια σου! Ἰδέστα πῶς παίζουν δροσερὰ καὶ χαρωπὰ! Κι' εἶναι χρυσὰ καὶ φωτερὰ χωρὶς νὰ ζῶνε μὲ τὴ ζέστα πού πληγώνει.

“Ω, νάμουνα ένα άσπεράκι εκεί ψηλά! “Ομως κι' εδώ είναι καλά! Τά χειμωνιάτικα τά βράδυα στο χωριό, δένονται τά χέρια γύρω στο τραπέζι, τριγύρω στην ξανθή μου τή χαρά. Καί νά, πετούν οι προσευχές για τά ψηλά κι' άστέρια γίνονται τά εύχριστώ για μένα. Νάχα κι' έγώ φτερά για νά τραβήξω μαζί τους στα ψηλά! Μά πώς ν' αφήσω μοναχή τήν άνεμώννα, τήν παπαρούνα και τή βιολέττα τήν καλή, που μου κρατούν συντροφιά στην κάψα του μεσημεριού; “Οχι, κι' εδώ είναι καλά. Κι' αν δέν τά βλέπω τά φτερά, όμως τά έχω. Τά έχω μέσα στην μικρή μου τήν καρδιά».

Και τό κυπαρίσσι πήρε τότε τό τραγούδι, κι' είπαν τά φύλλα του τή δική τους ιστορία:

«Πόσες φορές πεθύμησα νάμουν κι' έγώ εκεί στο νοτιά, στο τέρμα του μεγάλου δρόμου! “Εβλεπα τ' άδέρφια μου νά περνούν φορτωμένα στα καμιόνια κι' έγώ ξμένα καρφωμένο στον άχαρο κάμπο. Τά ρωτούσα με λαχτάρα που πηγαίνουν:

—Πάμε στίς μεγάλες πολιτείες του νοτιά. “Εκει θα μάς βάλουν στους κήπους και θάρχωνται κοντά μας νά παίξουν παιδάκια με μπουκλες... Λευκοντυμένες κοπέλλες θα κάνουν τον περίπατό τους και τ' άεράκι θα μάς φέρνη τά χαιρετίσματα τής θάλασσας.

—Τής θάλασσας; τί είναι πάλι αυτό;

—“Η θάλασσα... Πολύ νερό γαλάζιο και χρυσό εκεί κάτω στο νοτιά, στο τέρμα του μεγάλου δρόμου. “Εμένα κανένας δέν θα μούφερνε τά χαιρετίσματα τής θάλασσας. “Εβλεπα μονάχα τους χωριάτες σκυμμένους όλη τήν ώρα πάνω στο χώμα, σπορά, θέρος, άλώνια, σπορά... Κι' όμως ζούνε κι' εδώ κοπέλλες, μά δε φορούνε φουστάνια λευκά. “Ερχονται κι' άκουμπούνε στη ρίζα μου και σηκώνονται νά ξανατιάσουν δουλειά με δύναμι καινούργια και καινούργιο φώς στα μάτια. Καί σαν τις βλέπω κάθε φορά νοιώθω πώς ένα κομμάτι απ' τή χαρά τους είναι δικό μου, πώς βγήκε από μέσα μου, απ' τά φύλλα μου. “Ετσι δέν τά νοσταλγώ πιά τά φουστάνια τά λευκά και τά χαιρετίσματα τής θάλασσας. Περνάνε καμμιά φορά τά καμιόνια με τά μικρότερα τ' άδέρφια και τους εύχομαι τό καλό ταξίδι... Σαν θάρθουν νά

ξαποστάσουν κοντά μου, ή Λένη, ή Πηνελόπη, ή Μαριγώ, ό κόσμος θα όμορφήνη με τήν αγάπη και τό μόχθο τους...».

Και τό τραγούδι έγινε πολύχρωμη συμφωνία. Τό πήραν όλα γύρω τ' άνθάκια και τά βοτάνια, τά ζουδια και τά σκαθάρια, ή γή κι' ό ούρανος...

.....

“Η Μάρθα πετάχτηκε. “Ιδές, είχε αποκοιμηθή στο κυπαρίσσι κοντά! Μά τό τραγούδι... Τί παράξενο όνειρο! “Ονειρο; Γιατί όχι κι' άλήθεια. “Ισως κι' άλλες φορές νά μάς λήη ή γή τις μικρές της ιστορίες μά έμεις δέν τήν άκούμε έτσι βιαστικοί κι' άδιάφοροι πούμαστε πάντα...

Πόσος πόνος... “Η Μάρθα αισθάνθηκε κάτι σαν ντροπή ν' άνεβαίνη και νά τής άνάβη τά μάγουλα. “Ηταν δασκάλα τόσα χρόνια. “Απ' τά χέρια της περνούσε ή ζωή πλούσια και ζεστή. Κι' έκεινή τήν άφινη νά τής φεύγη άβοήθητη, άσημάτιστη, μοναχή για τό μεγάλο ταξίδι.

Είχε κλείσει τήν ψυχή της στους τέσσερες τοίχους του παλιού δωματίου. Τί άλλη έξήγησι ζητούσε για τή μοναξιά και για τους φόβους της; Δέν γεμίζει ή καρδιά με διαβασμένες μονάχα θυσίες. Δοσμένη στο ξεφτισμένο της όνειρο, γαντζωμένη στην άναιμική εικόνα τής γαλάζιας πολιτείας, έκλεινε πεισματικά τά μάτια μπροστά στην πολύμορφη ζωή που κυλούσε όλόγυρα και ζητούσε λίγη συντροφιά. “Η μητέρα, ό μπαρμπα-Θανάσης, ή “Αννούλα, ναί είχαν κάνει κι' αὐτοί τά δικά τους τά όνειρα... Και πώς θάνιωθε ό πατέρας εκεί ψηλά, αὐτός που ήξερε μονάχα νά δίνη...

Σηκώθηκε νά φύγη. Ρίγησε έλαφρά. Μά τώρα ήταν μονάχα ή βραδυή ψυχρούλα. Πήρε σιγά-σιγά τό μονοπάτι. “Οταν βγήκε στο μεγάλο δρόμο, ένωισε γύρω της τά σπαρτά ν' ανοίγουν μέσα στο σκοτάδι τις βαθιές τους άγκαλιές. Σαν «καληνύχτα» έφτασαν στ' αυτιά της, άπόμακρα, τά τελευταία λόγια του ταπεινού τους τραγουδιού:

«Κι' αν δέν τά βλέπω τά φτερά όμως τά έχω. Τά έχω μέσα στην μικρή μου τήν καρδιά».

ΘΕΩΝΗ ΔΑΛΕΖΗ

ΑΠΟΨΕΙΣ

Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

Με την πεντακοσιοστήν επέτειον ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀρχίζει πάλιν νὰ γίνε-ται λόγος, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, νὰ ἐκδηλώνεται νοσταλγία, διὰ τὴν «Μεγάλην Ἰδέαν» τοῦ Γένους. Καὶ διατυπώνεται καὶ ἕνα παράπονον διὰ τὸ κενὸν ποῦ ἀφίνει μέσα μας ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Ἰδέας αὐ-τῆς, ποῦ ἐθυσίασθη εἰς τὴν πολιτικὴν σκο-πιμότητα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀντικατασταθῇ ἀπὸ τίποτε.

Θὰ μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ κενὸν αὐτὸ δὲν ὑπάρχει πάντως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὑπάρχει μάλ-λον εἰς ἐκεῖνο ποῦ λέγεται ἡγέτις τάξις. Πράγματι μὲ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 ἐτελείωσε, ἔοβυσε ἂν θέλετε, τὸ ὄνειρον ὅτι θὰ πάρομεν πίσω τὴν Κωνσταντινού-πολιν. Ἄλλ' ἡ Μεγάλη Ἰδέα καθ' ἑαυτὴν, ἡ συναίσθησις δηλαδὴ τοῦ ὅτι εἴμεθα λαὸς μὲ ἀποστολὴν μεγάλην, δὲν ἐξεφριζώ-θη καθόλου ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν. Τὸ τέρας μᾶς ἐπιδιώξαις ἦτο ἀφετηρία νέας ἐξοριήσεως. Καὶ δὲν εἶναι τυχαῖον ὅτι ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ 1922 καὶ πέραν ἐκ-δηλώνεται ὀλονὲν καὶ περισσότερον συνει-δητὸς ὁ πνευματικὸς προσανατολισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὰς μεγάλας καὶ αἰωνίους ἀληθείας. Μέσα εἰς τὴν ἑλληνι-κὴν ψυχὴν διαμορφώνεται ἔκτοτε, ὅλο καὶ περισσότερον, ἡ συναίσθησις τῆς εὐ-θύνης τὴν ὁποίαν ἔχομεν ὅλοι μας, νὰ ἀξιοποιήσωμεν τὴν ἱεράν παρακαταθήκην τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ τῆς πα-ρακαταθήκης αὐτῆς τὴν διαφύλαξιν καὶ ἀξιοποίησιν συνδέονται ἄλλως τε ὅχι μόνον οἱ μέχρι τῆς ἀλώσεως ἄγῳνες, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔπος τῆς νικηφόρου ἀντιστάσεως τοῦ πνεύματος κατὰ τῆς ὤμης βίας.

ΗΓΕΤΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Δὲν εἶναι ὅμως μόνον αὐτό. Ὁ ἑλληνι-κὸς λαὸς γνωρίζει ἀκόμη, καὶ κάθε ἡμέ-ραν τὸ βλέπει περισσότερον, πόσον μεγα-

λὴν δυνατότητα ἀλλὰ καὶ εὐθύνην ἔχει νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν δυτικὸν κόσμον ὡς πνευματικὸς καθοδηγητής. Αἰσθάνεται, ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῆς δυνατότητος αὐτῆς δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν, ἢ μάλλον ἔχει ἀντίστροφον λόγον, μὲ τὴν γεωγραφικὴν καὶ ὕλικὴν καθόλου μικρότητά μας ἔναντι τοῦ συνόλου τῶν ἐθνῶν ποῦ ἀπαρτίζουν τὸν δυτικὸν πολιτισμὸν. Καὶ συνεχῶς ἐρ-χονται νέα καὶ εὐγλωττα δείγματα πόσον ἔτοιμος εἶναι ὁ λαὸς αὐτὸς διὰ τοιαύτην ἀποστολὴν.

Ἄλλὰ τὸ ἐκπληκτικὸν καὶ ἐξόχως ἐν-θαρρυντικὸν εἶναι, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις ἐρ-χεται καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους, κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Σήμερον ὁ κό-σμος διψᾷ διὰ τὰς χριστιανικὰς ἀξίας, τῶν ὁποίων κατ' ἐξοχὴν προοσιπστής ὑπῆρξε τὸ ἀγωνιζόμενον ἑλληνικὸν ἔθνος. Καὶ ἡ Ἑλλάς κάθε ποῦ δείχνει ὅτι ἔχει μέσα της ζωντανὴν τὴν συναίσθησιν τῆς ἱστορικῆς τῆς ἀποστολῆς γίνεται σεβαστὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἰσχυ-ροὺς. Κάθε ποῦ ὁ Ἕλλην ἐμφανισθῇ ὡς συνειδητὸς φορεὺς τοῦ χριστιανικοῦ πνεύ-ματος γίνεται δεκτὸς παντοῦ μὲ σεβασμὸν ὡς ἐκπρόσωπος ἐνὸς ἔθνους, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποστολὴ εἶναι ἡγετική. Ἡ ἀξιοποίησις αὐτῆς τῆς ἡγετικῆς ἀποστολῆς εἶναι ἡ Μεγάλη Ἰδέα, τῆς ὁποίας μία ἐκφανσις ἦτο καὶ ἡ ἀφορῶσα τὴν Κωνσταντινούπο-λιν. Αὐτὴ ἡ εἰδικὴ ἐκφανσις ἡμπορεῖ νὰ ἐτάφη. Ἡ βῆσις ὅμως εἶναι αἰωνία.

Καὶ μένει πάντοτε τὸ πρόβλημα. Θὰ καταλάβῃ ἐπὶ τέλους, ὅχι ὁ λαὸς, ἀλλὰ ἡ «ἡγέτις τάξις» του, τὴν ἀξίαν ἔχει ἡ ἰδέα αὐτή; Θὰ ἀποτελέσῃ ἀρὰ γε ἡ ἐπέτειος τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐκαιρίαν νὰ συνειδητοποιηθῇ μία τοιαύ-τη ἀξία ὅχι εἰς τὸν λαὸν ἀλλὰ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι λόγῳ μορφώσεως καὶ συναφῶν προσόντων προβάλλουν ὡς ἡγέται του;

Ἄς τὸ εὐχρηθῶμεν! Θὰ εἶναι πράγματι μεγάλο ἀπόκτημα μία τοιαύτη στροφή ἂν ὀλοκληρωθῇ. Ἄλλὰ καὶ ὀλίγα βήματα, καὶ κάθε βῆμα πρὸς αὐτὴν τὴν κατεύθυνσιν

ἀξίζεις ἀσυγκρίτως περισσότερο ἀπὸ τὴν ἄρ-
νησιν καὶ τὴν θανατηφόρον παγωνιά της.

Καὶ ὅτι κάποια βήματα θὰ γίνουν καὶ
κατὰ τὸ ἔτος αὐτό, περὶ τούτου δὲν ἐπι-
τρέπεται ἀμφβολία.

ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΑΦΗ

Ἄλλ' ἢ συναίσθησις τῶν αἰώνιων αὐ-
τῶν ἀξίων ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν διὰ τὴν
ἐπιτυχίαν εὐγενῶν σχεδίων ἀφορώντων
καὶ εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν. Τὴν
ἀλήθειαν αὐτὴν δὲν ἔχουν, νομίζομεν,
ἐπαρκῶς ὑπ' ὄψιν, ὅσοι παραπονοῦνται
διότι ὠραῖα καὶ ἐπαινετὰ ἔγχειρήματα
δὲν φέρουν τὰ ἀποτελέσματα πού ἔπρεπε
νὰ περιμένωμεν. Λείπει ἡ πνευματικὴ θε-
μελίωσις.

Αὕτῃ ἡ διαπίστωσις ἔστω ὡς ἀπάντη-
σις εἰς παράπονα, τὰ ὁποῖα ἐνίοτε ἐκ-
φορᾶζονται ἀπὸ τῆς πλευρᾶς Ἀμερικανῶν
φίλων καὶ συμμάχων, ὅτι δὲν εὐρίσκουν
εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως καὶ γενικῶς εἰς
τὴν Εὐρώπην, τὴν συμπάθειαν καὶ εὐ-
γνωμοσύνην ἢ ὁποῖα θὰ ἦτο φυσικὴ καὶ
αὐτονόητος ἐν ὄψει τῆς τεραστίας πράγ-
ματι βοηθείας τὴν ὁποῖαν προσέφερον
καὶ προσφέρουν συνεχῶς, ὅχι πάντοτε ἐκ
τοῦ περισσούματος ἀλλὰ πολλάκις ἐκ τοῦ
ὑστερήματός των.

Λοιπόν, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι οἱ Ἀμερικανοί
φίλοι πού διατυπώνουν τοιαῦτα παρά-
πονα παρακολουθοῦν τὴν στήλην αὐτὴν,
ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ τοὺς εἰποῦμε κάτι:
Ἐκεῖνο πού λείπει δὲν εἶναι ἡ συμπάθεια,
εἶναι ἡ ἐπαφή. Ἡ πνευματικὴ ἐπαφή μὲ
τὸν ἑλληνικὸν λαόν, αὐτὸ εἶναι πού λείπει.

Ἐχομεν πολλάκις καὶ μὲ χαρὰν διαπι-
στῶσαι ὅτι ἡ ἔλλειψις αὐτὴ δὲν εἶναι ἀνε-
ξίτητος. Καὶ γνωρίζομεν ὅτι καὶ σήμε-
ρον εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπάρχουν Ἀμερικανοί
φίλοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἔρχωνται
εἰς ἐπικοινωνίαν ψυχικὴν μὲ τὸν ἑλληνι-
κὸν λαόν καὶ χρησιμοποιοῦν κάθε τοιαύ-
την εὐκαιρίαν. Ἐν τῷ συνόλω ὅμως καὶ
εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Εὐ-
ρώπην γεγονός εἶναι, ὅτι ἔλειπεν ἡ καλ-
λιέργεια ἐκείνη τῆς ψυχικῆς ἐπαφῆς, ἡ
ὁποῖα θὰ ἔδιδε τὸ ἀπαραίτητον πνευμα-
τικὸν θεμέλιον διὰ τὸ ὅλον σχέδιον Μάρ-
σαλ. Ἔτσι, ἀπὸ ἀπόψεως πνευματικῆς,

παρ' ὅλην τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ ἰδεολογι-
κὸν μεγαλεῖον πού περιέχει εἰς τὴν σὺλ-
ληψίν του, εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τὸ σχέδιον
Μάρσαλ ὑπενθυμίζει τοὺς λόγους τοῦ Κυ-
ρίου, περὶ τῆς οἰκίας ἢ ὁποῖα ἐκτίσθη
ἐπάνω εἰς τὴν ἄμμον. Καὶ ἡ σημερινὴ ἔλ-
λειψις ἐπαρκoῦς ψυχικῆς ἀνταποκρίσεως,
ἀντιστοιχεῖ ἀπολύτως εἰς τὴν ἔλλειψιν τῆς
ἀπαραιτήτου πνευματικῆς θεμελιώσεως!

ΒΑΘΥΤΕΡΟΝ

Ἄλλὰ πρέπει νὰ εἴμεθα δίκαιοι: Ἡ
ἀνυπαρξία πνευματικοῦ θεμελίου εἰς τὴν
ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου Μάρσαλ ὀφείλεται
εἰς λόγους γενικωτέρους, βαθύτερους. Ἀ-
πλούστατα καὶ τοῦ σχεδίου Μάρσαλ ἡ ἐ-
κτέλεσις ὀργανώθη ὅχι ἐπὶ τῆς πνευμα-
τικῆς κατευθύνσεως πού ἀρχίζει νὰ δια-
φαίνεται καὶ πάλιν εἰς τὴν γενεάν μας
ἀλλ' ἐπὶ τῆς ὕλιστικῆς γερασμένης νοο-
τροπίας πού φεύγει πλέον. Ὅχι βεβαίως
κατὰ τρόπον συνειδητόν, ἀλλ' ἀσυναίσθη-
τος, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ σχεδίου Μάρσαλ
ἐπῆρε γραμμὴν ὕλιστικὴν, ὑπὸ τὴν ἔννοι-
αν, ὅτι, ἡ ὕλικὴ ἀρωγὴ ἐθεωρήθη ὡς ἱκα-
νὴ νὰ φέρῃ μόνη της τὴν ἀναδιοργάνω-
σιν καὶ ἀνασυγκρότησιν καὶ ἐπούλωσιν
τῶν πληγῶν πού κατέφερον εἰς τὴν Εὐρώ-
πην ὁ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος.

Καὶ πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῆ, ὅτι ἡ ζη-
μία εἶναι μεγάλη ὄντως. Ἡ Ἀμερικὴ, εὐ-
θύς μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον, εἶχε
μίαν τεραστίαν, μοναδικὴν εὐκαιρίαν νὰ
ἔλθῃ εἰς ψυχικὴν ἐπαφήν μὲ τὴν Εὐρώ-
πην καὶ νὰ συντελέσῃ ἀποτελεσματικῶς
μὲ τὴν βοήθειαν πού ἔδωκεν εἰς μίαν κο-
σμογονίαν ἀληθινήν, καὶ μίαν ἀναδημι-
ουργίαν, ἡ ὁποῖα δὲν ἠμποροῦσε παρὰ
νὰ εἶναι καὶ πνευματικὴ ἀναδημιουργία.
Ἐὰν ὅμως ἐχάθη ἡ εὐκαιρία αὕτη, δὲν
τὴν ἔχισεν ἡ Ἀμερικὴ. Τὴν ἔχασεν ὁ ὕλι-
στικὸς ἀκόμη πολιτισμὸς τῆς γενεᾶς μας,
ὁ ὕλισμὸς ἐκείνου πού ἔδιδε τὴν βοήθει-
αν, ὅπως, θὰ ὁμολογήσωμεν, καὶ ὁ ὕλι-
σμὸς ἐκείνων πού τὴν ἐλάβανον ἢ τὴν
διεχειρίζοντο.

Ὁ ὕλιστικὸς πολιτισμὸς, αὐτὸς ἔχασε
τὴν εὐκαιρίαν. Ἐὰν δὲ τὸ συναισθανθῶ-
μεν αὐτὸ καὶ τὸ ὁμολογήσωμεν, ὑπάρχει
πάντοτε καιρὸς νὰ ἐπανορθωθῆ τὸ κα-

κόν. Ἐπλούστατα, θὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς πνευματικὰς ἀξίας, ἢ χριστιανικὴ Ἀμερικὴ θὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην.

Τότε θὰ ὑπάρξῃ ἐνότῃς καὶ τότε ἡ βόηθεια θὰ ἔχῃ καὶ σχέδιον καὶ νόημα καὶ καρποφορίαν τῆς εἰρήνης, τῆς κατοχυρώσεως τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐκπληρώσεως ἐκεῖνων τὰ ὅποια δικαιοῦται νὰ περιμένη ἐπὶ τέλους ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος.

Η ΕΝΩΣΙΣ

Τρία χρόνια ἐπέρασαν ἀπὸ τὸ δημοψήφισμα διὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς Κύπρου καὶ τὸ θέμα αὐτό, τὸ ζήτημα τῆς ἐνώσεως τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμη ἀνοικτόν.

Ἐπ' ἄπειρον δὲν θὰ εἶναι ἀνοικτόν. Τοῦτο εἶναι βέβαιον. Διότι εἶναι βέβαιον ὅτι κανεὶς δὲν ἠμπόρῃσει νὰ εὕρῃ ποιοὶ ἠθικοὶ λόγοι, ἢ μᾶλλον ποία ἐπίφασις ἐπὶ τέλους, δῆθεν ἠθικῶν λόγων, δικαιολογεῖ νὰ κατακρατῇ μία δύναμις μὲ τόσον εὐγενεῖς παραδόσεις, ὅπως ἡ Ἀγγλία, ὑπὸ τὴν βίαν καὶ τὴν ἀναγκαστὴν κυριαρχίαν τῆς μίαν μεγαλόνησον, ὁ πληθυσμὸς τῆς ὁποίας πάντως δὲν ἔδωκε δείγματα... ἐθελοδοουλείας. Δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἀμφιβολία ὅτι μέσα τους οἱ ἴδιοι οἱ Ἀγγλοὶ θὰ ἀναγνωρίζουν ὅτι οὕτε λόγοι σκοπιμότητος δὲν δικαιολογοῦν τοιαύτην πολιτικὴν. Κανεὶς λόγος σκοπιμότητος δὲν ἐπιβάλλει νὰ δημιουργῆς τὸ αἰσθημα τοῦ ἀλυσσόμενου εἰς λαοὺς τοὺς ὁποίους ἠμποροῦσες νὰ τοὺς ἔχῃ φίλους καὶ νὰ τοὺς ἔχῃ μὲ τὴν ἀγάπην πολὺ περισσότερον μαζὶ σου παρὰ μὲ τὴν βίαν.

Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι καὶ οἱ ἰθύνοντες Ἀγγλοὶ θὰ ἔχουν ἀναγνωρίσει μέσα τους ὅτι αὐτὸ τὸ σημερινὸν καθεστῶς τῆς Κύπρου εἶναι καὶ ἠθικῶς ἀπαράδεκτον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως σκοπιμότητος μωρία. Τὸ ἐρώτημα εἶναι μόνον ἓνα: Πότε ἐπὶ τέλους αὐτὸ πού σκέπτονται ὅλοι μέσα τους θὰ τὸ ἐκδηλώσουν ἐμπράκτως. Καί, ἐπειδὴ εἰς τὸ τέλος κάποτε καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ, ἐρωτᾶται: Τί κερδίζει ἡ μεγάλη καὶ ἀγαπημένη μας σύμμαχος μὲ αὐτὴν τὴν χρονοτριβὴν;

Ἐὰν ἀντὶ νὰ ἐφορτάζωμεν τὴν τριετίαν ἀπὸ τοῦ δημοψηφίσματος περὶ ἀνάγκης

τῆς ἐνώσεως, ἐφορτάζωμεν τὴν τριετίαν (καὶ ὄχι μόνον τριετίαν) ἀπὸ τῆς ἐνώσεως τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα διὰ μιᾶς εὐγενικῆς χειρονομίας τῆς Ἀγγλίας, ἐρωτᾶται ποῖος θὰ ἦτο δυσηρεστημένος καὶ ζημιωμένος; Μήπως οἱ Κύπριοι; Μήπως ἡ ἠθικὴ; ἢ μήπως τὰ ἀγγλικά συμφέροντα;

Εἰς τοὺς ἀδελφούς μας τῆς Κύπρου θὰ τοὺς ποῦμε κάτι: Ἐκεῖνο πού ξεύρομεν εἶναι ὅτι τὸ δίκαιον θὰ ἐπιβληθῇ καὶ ἡ λογικὴ θὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸ τέλος. Καὶ ἐλπίζομεν νὰ γίνῃ αὐτὸ γρήγορα. Διότι ὅσον γρηγορώτερον γίνῃ, τόσον μεγαλυτέραν ἀξίαν θὰ ἔχῃ τοῦτο, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ ὅτι θὰ μειώσῃ τὰς ἀναμφισβητήτους ζημίας τὰς ὁποίας ἐπιφέρει ἡ παράτασις μιᾶς ἀδικίας πού βοᾷ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ.

ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Μᾶς γράφουν ἀναγνώσται καὶ ζητοῦν κάτι νὰ δημοσιευθῇ σχετικῶς μὲ τὸ θέμα τῆς χειραφετήσεως τῆς γυναίκος. Τὸ θέμα αὐτὸ ὅμως ἀτησχόλησε τὰς «Ἀκτίνας» καὶ μάλιστα εἰδικὸν τεύχος «Ἡ γυναῖκα καὶ τὰ προβλήματα τῆς» (Ἰανουάριος 1944), ἔχει ἀφιερωθῆ εἰς αὐτό. Εἰς τὸ περασμένον δὲ ἀκριβῶς φύλλον περιέχεται καὶ μία βιβλιοκρισία ὄχι ἄσχετος μὲ τὸ θέμα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ β βλίου τῆς Δδος Μαστρογιαννοπούλου «Ἡ γυναῖκα στὸ βασιλεῖο τῆς». Ὅπωςδήποτε πρέπει ἴσως ὄντως νὰ χαραχθοῦν καὶ ἐδῶ μερικαὶ γραμμαί.

Δὲν ἠμπορεῖ λοιπὸν νὰ τεθῇ κἂν ζήτημα ἐὰν ὁ Χριστιανισμὸς εὖνοῃ ἢ ὄχι τὴν χειραφέτησιν τῆς γυναίκος, διὰ τὸν πολὺ ἀπλοῦν λόγον, ὅτι ἡ χειραφέτησις τῆς γυναίκος εἶναι ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Δὲν χρειάζεται ἀναδρομὴ εἰς τὰ εἰδικὰ κείμενα διὰ νὰ ἰδοῦμε ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας ὑπῆρξεν ὁ εὖνοῶν καὶ διαδίδων καθόλου τὴν χειραφέτησιν παντὸς ὑπὸ τὴν βίαν τοῦ ἰσχυροτέρου τελοῦντος.

Εἶναι γνωστὴ, ἐν πρώτοις, ἡ ὥθησις τὴν ὁποίαν ὁ Χριστιανισμὸς ἔδωκε πρὸς τὴν χειραφέτησιν τῶν δούλων, ἀφοῦ πνευματικῶς κατέσεισε τὰς βάσεις αὐτοῦ τοῦ θεσμοῦ. Ἡ «χειραφετήσις εἰς τὰς ἀγίας ἐκκλησίας» (manumissio in sacrosanctis ecclesiis) ἀπειτέλεσε χαρακτηριστικὴν μορ-

φήν τῆς νέας κοινωνίας, ὅπως διεμορφου-
το ἀπο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Παράλληλος ἑπῆρξεν ἡ χειραφέτησις
τῆς γυναικός, μόνον ὅτι αὐτὴ ἔγινε μὲ
ἄλλον τρόπον, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν
δύθμισιν τῶν ἐκ τοῦ γάμου σχέσεων.
Ἐντὶ τῆς χειραφετήσεως τῶν καθ' ἕκα-
στον προσώπων χωριστά, ὅπως ἐπὶ δού-
λων, ἔγινε κάτι τὸ ριζικόν. Πλήρης ἀναρ-
ρῦθμισις τῶν ἐκ τοῦ γάμου σχέσεων τοῦ
ἄνδρος μὲ τὴν γυναῖκα. Ἀπὸ τὴν γυναῖκα
ὑποτελῆ εἰς τὸν ἄνδρα, ὁ Χριστιανισμὸς
ἔκαμε τὴν γυναῖκα τοῦ «οὐκ ἐνὶ ἄρσεν καὶ
θῆλυ». Τὴν γυναῖκα, ἡ ὁποία ἐν τῇ συζυ-
γίᾳ εἶναι μὲν ἱεραρχημένη ὡς δευτέρα ἔ-
ναντι τοῦ ἀνδρός πού εἶναι κεφαλὴ τῆς γυ-
ναικός, ἀλλὰ «καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς κεφα-
λὴ ἐστὶ τῆς ἐκκλησίας». Κεφαλὴ ἡ ὁποία...
σταυρώνεται ὑπὲρ τοῦ σώματος! Εἶναι ἱε-
ραρχικὴ ὑποταγὴ εἰς τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος κα-
λεῖται νὰ θυσιάζεται, καὶ νὰ θυσιάζεται ἐν
ἀνάγκῃ καὶ κατὰ γράμμα ὑπὲρ τῆς γυναι-
κός. «Καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς».

Δὲν θὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι αὐτὰ ἐξετε-
λέσθησαν πλήρως, διότι, ὅπως καὶ ἄλλα-
χοῦ παρατηρήσαμεν, τὰ προσιτάγματα εἶναι
συγχρόνως καὶ προβλήματα. Ἄλλ' ἡ γραμ-
μὴ ἐδόθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ τὸν σα-
φέστερον δυνατὸν τρόπον. Ἡ χειραφέτησις
τῆς γυναικός εἶναι τόσον πλέον οἰκεία
πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ὥστε
εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβετε χριστιανι-
κὴν δύθμισιν τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἐκ-
τοπίζοντες τὰ σχετικά μὲ τὴν δύθμισιν αὐ-
τὴν συνθήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι γεμά-
τη ἡ Ἁγία Γραφή καὶ τὰ ὁποῖα συνοψί-
ζονται εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀνεφέραμεν:
«Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὐκ ἐνὶ ἄρσεν ἢ
θῆλυ, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός».

ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΙΣ ΚΑΙ "ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΙΣ"

Καὶ ὅμως θὰ παρατηρήσῃ ἴσως κανείς,
νὰ πού τίθεται ἀκόμη ζήτημα στάσεως
τοῦ χριστιανισμοῦ ἔναντι τῆς χειραφετή-
σεως τῆς γυναικός. Ἀλλὰ τὸ τιθέμενον
εἶναι ψευδοζήτημα. Ὁφείλεται εἰς τὸ ὅτι,
ἐν πολλοῖς ἡ προσπάθεια ἡ ὁποία λέγεται
«φεμινιστικὴ», συνεδέθη διὰ λόγους συν-
δεομένους μὲ τὴν ἀρνητικὴν νοοτροπίαν
τοῦ περασμένου αἰῶνος, μὲ τάσεις αἱ ὁ-

ποῖαι εἶχαν σχέσιν μὲ τὸν καθόλου κλο-
νισμὸν ἠθικῶν ἀξιών, τὰς ὁποίας ὁ χρι-
στιανισμὸς θεωρεῖ ἀπαραιτήτους διὰ τὴν
πολιτισμένην συμβίωσιν τῶν ἀνθρώπων.
Ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ δῆθεν «χειραφετή-
σεως» ὅχι ἀπὸ τὴν ἀνδρικήν τυραννίδα τῆς
προχριστιανικῆς κοινωνίας καὶ οἰκογε-
νείας, ἀλλὰ περὶ «χειραφετήσεως» ἡ μάλ-
λον ἀσυνδοσίας ἀπὸ τῆς ἠθικῆς, ἀπὸ τῆς
«αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης», ἀπὸ τῶν «ὄσα
σεμνά, ὄσα ἀγνά, ὄσα προσφιλή».

Ἐπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἡ «χειραφέτη-
σις» εἶναι ξένη ἢ μᾶλλον εἶναι ἀντικρυσ
ἀντίθετος πρὸς τὸν χριστιανισμὸν, ὅπως
βεβαίως ἀντίθετος εἶναι καὶ τοῦ ἀνδρός
ἢ ἀντίστοιχος «χειραφέτησις» ἀπὸ τοῦ ἰ-
δικοῦ του χρέους. Εἶναι ἡ «χειραφέτησις»
τοῦ πλοίου ἀπὸ τὸ τιμὸν του, τοῦ μουσι-
κοῦ ἀπὸ τὶς νότες πού ἔχει ἐμπρὸς του, τοῦ
ἀσθενοῦς ἀπὸ τὰς συνταγὰς τοῦ ἱατροῦ.
Αὐτὴν τὴν «χειραφέτησιν» βεβαίως ὁ χρι-
στιανισμὸς τὴν καταπολεμεῖ. Διότι εἶναι
ἡ χειραφέτησις ὅχι τῆς γυναικός, ἀλλὰ τῆς
ἀρρώστειας, τῆς ἀποσυνθέσεως, τοῦ θα-
νάτου.

Η ΔΙΑΚΡΙΣΙΣ

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ
δευτέρα τάσις τῆς «χειραφετήσεως» τοῦ ἀρ-
νητικῆς βάσεως «φεμινισμοῦ» προεκλήθη
ἐν πολλοῖς ἀπὸ ὑπερβασίας χριστιανῶν οἱ
ὁποῖοι μὲ ἓνα συντηρητικισμὸν, εἰδωλολα-
τρικὸν μᾶλλον παρὰ χριστιανικόν, ἤθελαν
σῶναι καὶ καλὰ νὰ εἰποῦν ὅτι δὲν πρέπει νὰ
ὑπάρχῃ πρόοδος. Ἐλέμεναν ὅτι ἡ γυναῖκα
ὄλων τῶν αἰῶνων πρέπει νὰ ζῆ, ὅπως ἡ
γυναῖκα τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, ξένη ἀπὸ
κάθε ἔκφανσιν δημοσίας ἢ κοινωνικῆς
ζωῆς, χωρὶς κανένα ἄλλον περίπου προορι-
σμὸν ἀπὸ τὴν μαγειρικὴν. Ἀλλὰ βεβαίως
αὐτὰ, (ὄχι τόσον καὶ καθ' ἑαυτὰ ἀβάσιμα
δι' αἰῶνας περασμένους) ὑπάγονται εἰς
τὴν σφαῖραν ὅχι τοῦ αἰωνίου καὶ ἀκατα-
λύτου, ἀλλὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προό-
δου καὶ τῆς προσαρμογῆς πρὸς τὸν ἀέναον
ροῦν τῶν κοινωνικῶν διαμορφώσεων. Εἰς
περασμένους γενεὰς καὶ μόνον ἡ σκέψις
τῆς ψήφου τῆς γυναικὸς θὰ ἠμποροῖσε νὰ
προκαλέσῃ—καὶ ὄχι χωρὶς λόγον τότε—
κῆμα ἀγανακτήσεως. Σήμερον θεωρεῖται
ἐντελῶς ἀκατανόητον πᾶς θὰ κάμωμεν

διαμαρτυρίας ἐναντίον τῆς ψήφου τῆς γυναικός, ἔχομεν καὶ τὴν πρώτην βουλευτὴν χωρὶς κανεῖς, ἥκιστα δὲ πάντων ἡ Ἐκκλησία, νὰ σκεφθῆ ἢ διαμαρτυρηθῆ.

Πρέπει λοιπὸν νὰ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ' ὄψιν μας τὴν διάκρισιν πού πρέπει νὰ γίνεται: Ἄλλο ἢ ἐξ ἐπόψεως πνευματικῆς ἰσότητος χειραφέτησις — αὐτὸ εἶναι πρωτοτυπία καὶ θεμέλιον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἄλλο ἢ πολιτικὴ χειραφέτησις — αὐτὸ εἶναι ἐπίτευγμα τῶν καιρῶν μας τὸ ὅποιον ὁ Χριστιανισμὸς καὶ πρέπει νὰ τὸ ἀναγνωρίξῃ καὶ τὸ ἀναγνωρίζει ὀλοψύχως — καὶ ἄλλο ἢ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον «χειραφέτησις» προσπάθεια τῆς ἠθικῆς ἀποχαλινώσεως καὶ ἀουδοσίας. Καὶ αὐτὴν τὴν τελευταίαν «χειραφέτησιν», ἔ, αὐτήν, ἐξάπαντος ἤμποροῦμε νὰ τὸ εἰποῦμε, τὴν καταπολεμεῖ ὁ Χριστιανισμὸς, καὶ δὲν θὰ παύσῃ νὰ τὴν καταπολεμῆ. Διότι τῆς ζωῆς μήνυμα αὐτός, καταπολεμεῖ τὴν ἀποσύνησιν καὶ τὸν θάνατον. Αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά του!

Ἡ ΓΕΝΕΣΙΣ,

Ὁ καὶ ἀπὸ ἄλλας ἐργασίας του γνωστός θεολόγος καὶ δημοσιογράφος κ. Θ. Κωνσταντίνου μᾶς προσφέρει μίαν νέαν συμβολὴν εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν καθόλου χριστιανικῶν γραμμάτων. Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά ὅπου τὸ περιοδικόν μας ἀπασχολεῖται μὲ τὸ ἔργον τοῦ ἀκαμάτου αὐτοῦ πράγματι ἐργάτου, ἀναμφιβόλως δὲ οὔτε ἡ τελευταία.

Ἡ μελέτη τὴν ὁποίαν τώρα ἔχομεν ὑπ' ὄψιν «ἡ Γένεσις» εἶναι μικρὰ τὴν ἔκτασιν ἀλλὰ χαρακτηριστικὴ ὄντως. Συνδύαζον μὲ μεγάλην ἐπιτυχίαν θεολογίαν καὶ δημοσιογραφίαν, παράδοσιν καὶ σύγχρονον σκέψιν, πίστιν καὶ ἐνημέρωσιν ὡς πρὸς τὴν ἐπιστήμην, συγχρόνως δὲ διατύπωσιν διανογῆ καὶ ἐλκυστικὴν εἰς τὴν πρωτοτυπίαν, τὴν ἰδιορρυθμίαν τοῦ ὕφους, ἀκόμη τὸν πεζὸν λόγον μὲ τὴν ποίησιν (ἢ ἐργασία κλείνει μὲ σειρὰν ἀπὸ σονέττα ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν κείμενον εἶναι ἓνα πεζογράουδο), ὁ κ. Κωνσταντίνου μᾶς παρουσιάζει μίαν «Ἐξαήμερον» τοῦ 1953. Θὰ ἴσχυε αὐτὴ ἡ διαπίστωσις, νομίζομεν, διὰ νὰ καταδειχθῆ ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας.

Δὲν θὰ εἰσέλθωμεν — αὐτὸ ἄλλως τε

εἶναι τῶν εἰδικῶν ἔργον — εἰς ἀνάλυσιν τῶν ἐπὶ μέρους Ἄλλα πρέπει νὰ ἐξαρθῆ ἢ ἐπιτυχία μὲ τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς ἀντιβάλλει τὴν διδασκαλίαν τῆς Βίβλου καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς ὅσα ἢ σημεῖον ἢ ἐπιστήμη λέγει ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ καὶ ὀδηγεῖ τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸ νὰ κατατοπισθῆ ὄχι μόνον ἐπὶ τῶν ἐπὶ ἰέρους ζητημάτων ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἐπὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιον πρέπει παρόμοια ζητήματα νὰ ἀντιμετωπίζονται. Ὅλοψύχως συγκαίρομεν καὶ — ἅς τὸ ἐπαναλάβωμεν — περιμένομεν τὴν συνέχειαν.

ΑΚΟΜΗ ΑΝΑΖΗΤΕΙ

Ὁ ἔορτασμὸς τῆς ἑκατοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Γεωργίου Σουρῆ ἀπετέλεσε πράγματι ἀπονομὴν τιμῆς ὀφειλομένης εἰς ἓνα ἐργάτην, ὁ ὁποῖος ἤξευρε καὶ τὴν σάτιραν καὶ τὸ κωμικὸν στοιχεῖον νὰ τὸ θέτῃ εἰς τὴν ὑψηροῦς δημιουργίας ἀληθινῆς.

Ἐχουν πολλὰ γραφῆ καὶ ἀξίζουσιν βεβαίως νὰ γραφοῦν περισσότερα διὰ νὰ ἐξαρθῆ ἢ ἀξία τῆς, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως ἀκόμη, καταπληκτικῆς ποιητικῆς ἐργασίας, τῆς ὁποίας κυρία ἐκδήλωσις ἦτο ἀναμφιβόλως ἡ ἔμμετρος ἐφημερίς «Ὁ Ρωμῆος» μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν ἐκείνου τύπον τοῦ «Φασουλή». Ἄλλὰ θὰ ἠθῆλαμεν κατὰ ἄλλο νὰ ἐξάρωμεν τὸ ὁποῖον ἴσως δὲν ἔχει προσεχθῆ ὅσον ἔπρεπεν. Ὁ Σουρῆς σατιρίζων, χρησιμοποιοῦν τὸ γέλιο, ἐξοῦσε, μὲ τὸν τρόπον του, τὸν παλμόν, τὸν πόνον, τὰς ἀνησυχίας, τὰ προβλήματα τοῦ ἔθνους. Ἡ σάτιρα τοῦ Σουρῆ δὲν ἦτο πάντοτε ὀρθή, οὔτε βέβαια θὰ τὴν προσπεύραφε κανεῖς πάντοτε ἀνεπιφυλάκτως. Ὡς σύνολον ὅμως λαμβανομένη ὑπῆρξε κατὰ πού ἐβοηθοῦσε εἰς νὰ τὸ πάρη ἓνα νοικοκύρευμα ἢ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ μας ζωὴ εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους, πού ἦσαν χρόνοι διαμορφώσεως. Ἄλλὰ μὲ τὸ νὰ εἶναι ἢ ἐργασία του, ἢ ποιητικὴ του δημιουργία, μὲ τὸ νὰ εἶναι ὀφείλιμος διὰ τὸ ἔθνος ἄρα γε ἔπασσε νὰ ἔχῃ ἀξίαν καὶ καθ' ἑαυτὴν λαμβανομένη; Ποῖος θὰ τὸ ἰσχυρισθῆ αὐτό;

Καὶ κατὰ ἄλλο. Ὁ Σουρῆς ἄφησε νὰ ὀμιλῆ ἢ ἐλληνικὴ του ψυχῆ, τὸ ἀποτελε-

σμα είναι ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τὸν ἠσθάνθη, ὅτι τὸν ἐθαύμασε, ὅτι τὸν ἠγάπησαν γενεαί. Δὲν εἶναι αὐτὸ δεῖγμα εὐγλωττον, ὅτι ὁ λαός, ἡ κοινωνία μας ξεύρει νὰ ἐκτιμᾷ ἐκεῖνα πού εἶναι πράγματι ἄξια ἐκτιμήσεως;

Ὁ Σουρῆς ὠμίλησε κυρίως, βέβαια, εἰς τὴν γενεάν τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' ἀλλὰ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν γενεάν τοῦ διχασμοῦ (1914 καὶ ἐξῆς), μολονότι φυσικὰ ἐκεῖ πλεόν, μοιραίως εἰς τὴν ἐκτίμησιν τὴν πανελληνίον ὑπάρχει ὁ ἐπηρεασμὸς ἀπὸ τὸν πολιτικὸν ἀκροβῶς διχασμὸν. Ἄλλ' ὁ Σουρῆς ὀμιλεῖ καὶ εἰς τὴν γενεάν μας. Δείχνει ὅτι τὸ σατιρικὸν στοιχείον, τὸ κωμικὸν στοιχείον, εἶναι καὶ αὐτὸ ἄξια. Ἄλλ' ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ χειρισθῆ τὸ στοιχείον αὐτὸ ὡς ἄξιαν πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἄξιος. Ἄλλως, ἔχομεν τὸ πρόστυχον. Ὅποτε δὲν ἔχομεν τὸ κωμικὸν οὔτε ὡς τέχνην. Δὲν προκαλεῖ ἰλαρότητος γέλιο. Μόνον ἀηδῖαν προκαλεῖ.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄξιος ἐργάτης τοῦ κωμικοῦ εἶναι δυστυχῶς σπάνιον φαινόμενον, δι' αὐτὸ ἡ γενεὰ μας... ἀκόμη ἀναζητεῖ ἓνα καινούργιον Σουρῆν.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΟΡΕΑΝ

Καὶ τώρα ἡ στήλη μας ἄς δώσῃ τὸν λόγον εἰς ἓνα ἀξιοματικὸν πού γράφει εἰς τὴν Χριστιανικὴν Φοιτητικὴν Ἐνωσιν ἀπὸ τὴν Κορέαν. Θὰ μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ παραθέσωμεν, ἔστω καὶ ἄπως συντετημένον, τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς χωρὶς σχόλια:

Z. N.

Φίλοι φοιτηταί,

Ἡ Πατρίδα μας Ἑλλάς δὲν ἔπαισε νὰ ἀγωνίζεται. Ἐνὰ ἐπίλεκτον τμήμα τοῦ στρατοῦ τῆς μάχεται ἐνδόξως ἐδῶ εἰς τὰς ἐσχατίας τῆς Ἀνατολῆς παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν διὰ τὰ ἴδια ἐκεῖνα ἰδανικά, διὰ τὰ ὁποῖα ἠγωνίσθησαν οἱ πρόγονοί μας, ἐπολεμήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Καὶ τοιοῦτοτρόπως, διὰ μίαν ἀκόμη φοράν ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν εἴμεθα ἐπαῖται τῆς ζωῆς, ἀλλὰ τίμοι ἐργάται τῆς ἱστορίας' τρώγομεν

τὸν ἄρτον μας ζυμωμένον ὄχι τόσον μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου μας ὅσον μὲ τὸ αἷμα μας, διότι ἀντιλαμβανόμεθα τὴν ζωὴν ὡς καθήκον, καὶ θεωροῦμεν τὸ καθήκον ὡς ζωὴν μας, καθήκον δὲ θεωροῦμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ πίστις καὶ αὐτὸ τὸ πνεῦμα διαιωνίζει τὸ Ἐθνος καὶ θὰ τὸ διαιωνίσῃ.

Ἡ χαρὰ μας εἶναι ἐξαιρετικῶς μεγάλη, διότι βλέπομεν ὅτι ἡ σπουδαίουςα γενεὰ γαλουχεῖται καὶ ἀναπτύσσεται μὲ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα. Μόνον μία τέτοια γενεὰ θὰ δυνηθῆ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰς θυσίας τοῦ Ἐθνους. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ δὲν ἀπολέσθητε μέσα εἰς ξηρούς καὶ ἀγόνους ἐπιστημονικοὺς λαβυρίνθους, ἀλλὰ παρὰ τὰ ἐπιστημονικά σας καθήκοντα, ἡ Ὄργάνωσίς σας ἴδρυσεν ἰδιαίτερον τμήμα, τὴν «Πρόνοιαν τοῦ Στρατιώτου» καὶ εὐρίσκειται οὕτω εἰς στενὴν καὶ συχνὴν ἐπαφὴν μὲ τὰς Μονάδας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ «Πρόνοια τοῦ Στρατιώτου» δὲν ἠδύνατο παρὰ νὰ λάβῃ ἰδιαίτεραν πρόνοιαν διὰ τὸ Ἐκ. Σ. Ε. Ἐτσι ἐξηγεῖται ἡ πληθώρα τῶν ἀποστελλομένων ἐντύπων, μηνυμάτων, φυλλαδίων, εἰκόνων καὶ λοιπῶν συνθημάτων. Μαχόμεθα κατὰ τῆς ἀπαισιωτέρας μορφῆς τῆς ὕλης καὶ πρέπει νὰ ἀντιτάξωμεν τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος διὰ νὰ νικήσωμεν ὅπως πάντοτε.

Φίλοι Φοιτηταί, δὲν μπορεῖται ἴσως νὰ συλλάβετε τὴν ἀγαθοποιὸν ἔκτασιν τῆς πνευματικῆς σας αὐτῆς συμπαραστάσεως στὸν ἀγῶνα τοῦ στρατιώτου. Ὡς Διοικητῆς τοῦ Τάγματος Ἐκ. Σ. Ε. εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι τὸ ἔργον σας εἶναι ὑπέροχον, συνεχίσατέ το, σταθῆτε στὸ πλευρὸ τοῦ Ἑλληνος Στρατιώτου, ὀπλίσατέ τον μὲ τὰ πνευματικά σας ὄπλα. Ἐτσι τὸν καθιστᾶτε ἱκανὸν νὰ κάμῃ τὸ ἱερὸν ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος καθήκον του, ἔτσι συνδέεσθε μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους, τὴν ὁποῖαν σεῖς ἐν συνεχείᾳ θὰ συνεχίσετε ἐπαξίως μὲ τὴν [σειράν] σας.

Μετ' ἐξαιρέτου ἰτιμῆς
Ὁ Διοικητῆς τοῦ Ἐκ. Σ. Ε.
ΤΑΜΒΑΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Ἄντ/ρχης ἹΠεζικοῦ

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

«Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Ἡ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ»

Χωρὶς νὰ θέλωμε νὰ κάμουμε κριτικὴ ἀιθανόμαστε τὴν ψυχρικὴ ἀνάγκη νὰ ἐκφράσουμε τὴν πιὸ βαθειὰ ἐκτίμηση καὶ τὴν πιὸ ζωνερὴ ἱκανοποίηση γιὰ τὸ νέο β. β. β. τοῦ κ. Παν. Κωνσταντοπούλου «Ο Χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐποχὴ μας». Δὲν πρόκειται μόνο γιὰ ἓνα ἔργο φωτιστικῆς μελέτης καὶ σαφοῦ στοχασμοῦ, πού εἶναι καὶ ἀπὸ προηγουμένα ἔργα τοῦ ἐκλεκτοῦ συγγραφέως γῆριμα καὶ διαπιστωμένα χαρακτηριστικὰ τῆς πνευματικῆς του ἐργασίας. Ἐδῶ πρόκειται δὲ καὶ ἰσχυρότερο καὶ, κατὰ τὴ γνώμη μας, πολυτιμότερο: πρόκειται γιὰ ἓνα ψυχικὸ ἔξομα, γιὰ ἓνα πηγάδι καὶ δρμητικὸ ἐξηλιμισμὸ αἰσθημάτων καὶ πεποιθήσεων, πού ἀναδύονται ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ εσωτερικοῦ κόσμου. Ὁ κ. Κωνσταντοπούλου σ' αὐτὸ τὸ β. β. β. δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ σοφὸς διανοητής, ὁ βαθὺς μελετητής, ὁ διδάσκαλος. Εἶναι καὶ παραπάνω: ὁ ἐμπνευσμένος δραματιστής, ὁ μύσσης, ἀκόμη θὰ μπορούσαμε νὰ πῶμε, χωρὶς νὰ φεθισθῶμε μιὰν ἀνέρινη παραμύθησι: ὁ προφήτης.

«Ἡ ἐποχὴ μας χριστιάζεται πίστη», λέγει. «Καὶ ἡ πίστη εἶναι μπροστὰ μας, κάπου πλάι μας, ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ψυχῆς; μας. Γιατί δὲν τῆς ἀνοίγουμε νὰ μῆ; Γιατί δὲν ἀκούμε τὸν χτύπο τῆς; Μήπως γιὰ εἰμαστε δυνατοὶ καὶ δὲν ἔχουμε ἀνάγκη νὰ τὸν ἀκούσουμε; Μήπως εἰμαστε δυνατώτεροι ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀπὸ τὸν πόνο, ἀπὸ τὴν ἀγάπη; Ναι, ἴσως εἰμαστε δυνατώτεροι. Ἴσως ἢ Ἐπιστήμη, ὁ δημοκρατικὸς ἐλευθερισμὸς, ἡ κεφαλαιοκρατία, ὁ κομμουνισμὸς, ἡ σύγχρονη τεχνικὴ μᾶς ἔκαμαν δυνατώτεροι ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀπὸ τὸν πόνο, ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ποιὸς ἔρωτος τὸ σκέπτεται αὐτό; Ἄν μπορούσαν οἱ ἄθροισμοὶ νὰ φθάσουν στὴν βίβλη σκίψη ὅτι εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀπὸ τὸν πόνο, ἀπὸ τὴν ἀγάπη, τότε θὰ τράμαζαν μπροστὰ στὴν παράλογη αὐτὴ συνέπεια τοῦ κενοῦ πού ὑπάρχει μέσα τους, καὶ περνώνας ἀπὸ μιὰ κρίση ἱερῆς ἀδυναμίας, θὰ γίνονταν ἀρκατὰ δυνατοί, τόσο ὅσο θὰ χρειαζόνταν γιὰ ν' ἀναγνωρίσουν ὅτι εἶναι πολλὸ πιὸ ἀδύνατοι ἀπὸ τὸν θάνατο, ἀπὸ τὸν πόνο, ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Καὶ τότε θίνοιγαν τὴν πόρτα τῆς ψυχῆς τους. Κι' ἀπὸ τὴν πόρτα πού θίνοιγαν, θάβηκεν ἀπαλὰ κι' ἀθόρυβα ἡ πίστη μέσα τους. Θάμπηκεν ὁ ἴησιος, πού κούρασθηκε κρούοντας τὴ θύρα θάμπηκεν καὶ θὰ δεῖπνοῦσε μαζί τους».

Διεικδύοντας ὁ ἀναγνώστης τὰ λόγια αὐτά, νοιθεῖ βεβητικὰ ὅτι δὲν εἶναι μόνο τὸ ἀπόσταγμα ἐνὸς κριτικοῦ μυαλοῦ, ἀλλὰ καὶ τὸ περίσπυμα μιᾶς θορυβῆς ἀπὸ ὑψηλὴ πνοὴ καρδιάς. Καὶ ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ συγγραφέως ὡς μιὰν ἀνώτερη κλήση, ὡς μιὰν ἱερὴ προσταγὴ πού ἔρχεται ἀπὸ ψηλά καὶ φέρνει στὴ βασιανισμένη ψυχῆ τοῦ ἀνθρώπου τὸ μεγάλο μήνυμα τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς γαλήνης.

ΜΙΑ ΩΡΑΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΕΞΟΡΜΗΣΗ

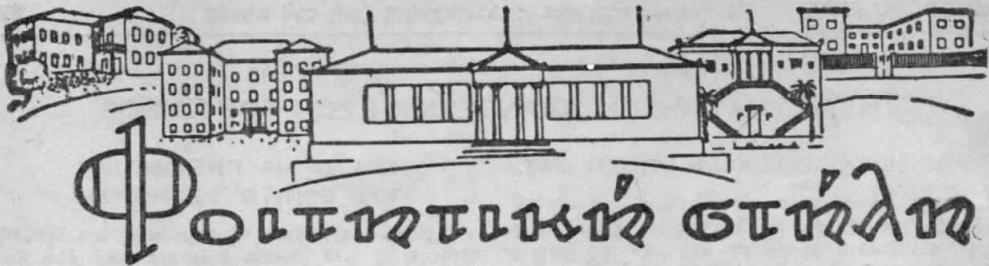
Ἐξίσει πραγματικὰ νὰ σημειωθῆ καὶ ἐξαρθῆ ἰδιαίτερος μιὰ ὥρα ἐργασία τῶν ἐδῶ Κυπρίων φοιτητῶν. Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς τρίτης ἐπετειοῦ τοῦ Κυπριακοῦ Δημοψηφίσματος ὠργάνωσαν καὶ ἐπραγματοποίησαν ἐπισκέψεις στὰ διάφορα Γυμνάσια τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν πραιοσιτῶν. Καὶ μὲ τὴν ἀξία τῶν Γυμνασιάρχων, μίλησαν μὲ σεμνότητα, ἀλλὰ καὶ μὲ σταθερότητα καὶ πίστη, πρὸς τοὺς μαθητάς, σχετικῶς μὲ τὸ νόημα τοῦ Δημοψηφίσματος καὶ τὴν ἀξίωση, πού ὁ Ἐλληνικὸς λαὸς τῆς Κύπρου ἐξέφρασε μὲ αὐτό, γιὰ τὴν ἐνωσὴ του μὲ τὴν Μητέρα Ἑλλάδα. Καὶ οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνας μαθηταὶ ἀναποκρίθηκαν στὴν ἐπίσκεψη καὶ στὸ μήνυμα τῶν σκληρωμένων ἀδελφῶν των μὲ πλήρη κατανόηση καὶ μὲ ζωηρότατες ἐκδηλώσεις ἀλληλεγγύης.

Ἦταν μιὰ αὐθόρμητη καὶ βαθύτατη πνευματικὴ ἐπικοινωνία, πού ἔνωσε τὴν ἐλεύθερη καὶ τὴν ἀλύτρωτη σπουδάζουσα Νεολαία σ' ἓναν ὀψηλὸ καὶ μεγάλο σκοπὸ, στὸν ἱερὸ σκοπὸ τῆς Ἐλευθερίας, πού εἶναι — ὅπως εἶπαν στὴν ὀμιλία τους οἱ Κύπριοι φοιτηταὶ — «θῶρον τοῦ Θεοῦ» καὶ ἐπομένως ἀναφαίρετο δικαίωμα γιὰ κάθε ἄνθρωπο πού οἰθεταί τις πνευματικὲς ἀξίες». Καὶ ὅταν οἱ ἀγῆες καὶ φωτιστικὲς ψυχῆς τῶν Νέων θορυβῶνται ἀπὸ τέτοια ἰδανικά καὶ ἐμπνέουν τέτοιες ἐκδηλώσεις, τὸ ἔθνος γερμίζει ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐπιστάσιση, ὅχι μόνο γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Κύπρου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ὅλο πνευματικὸ πολιτισμὸ του.

ΓΥΜΝΑ ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΓΥΜΝΕΣ ΨΥΧΕΣ

Δὲν μᾶς ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερος οἱ συγκεκριμένους περιπτώσεις πού παρουσιάσθηκαν τὸν τελευταῖο καιρὸ στὶς ἐκθέσεις, στὶς ἐκδόσεις καὶ στὸν Τύπο καὶ πού ἐφθασαν καὶ στὰ Δικαστήρια σκετικὰ μὲ τὸν ἐκτραχηλισμὸ τῶν γυμνῶν καὶ καλλιτεχνία, στὴ λογοτεχνία καὶ στὴ δημοσιογραφία. Μᾶς ἐνδιαφέρει ὁμοίως τὸ ζήτημα στὸ γενικώτερό του νόημα. Καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει εἰδικώτερος ἡ πλευρὰ, ἀπὸ τὴν ὅποια τὸ ἐξετάζουν οἱ περισσοτέροι πού ἀσχολήθηκαν μ' αὐτό στὶς ἐφημερίδες καὶ στὰ περιοδικὰ: ἡ πλευρὰ τῆς Τέχνης.

Τὸ γυμνὸ — λέγουν — εἶναι τὸ παλαιότερο καὶ κυριώτερο θέμα τῆς Τέχνης καὶ ἐπομένως εἶναι ἐλεύθερο καὶ σεβαστό. Ἀλλὰ ῥωσῶμε: ποῖο γυμνὸ; Κάθε γυμνὸ; Κάθε γυμνὸ εἶναι ἀπαραίτητο καὶ Τέχνη; Καὶ ἂν παραδεχθῶμε αὐτὴ τὴν ἀρχή, εἶναι λοιπὸν Τέχνη καὶ οἱ ἀνήθικες εἰκόνας πού κυκλοφοροῦν μουσικὰ ἀπὸ ἀουεῖς-δητοὺς ἐκμεταλλευτῆς; Τὰ βρωμερὰ πορνωγραφίματα πού ἐμφανίζονται μὲ τὴ μάκα τοῦ λογοτεχνήματος; Οἱ ἄθλιες δημοσιογραφικὲς περι-

ΧΡΟΝΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Μπροστά στη ημεμερινή «επιτάχυνση» της πορείας της Ιστορίας, ή σκέψις για μία οποιαδήποτε αναβολή, που αναφέρεται στη λύση των προβλημάτων της προσωπικότητας του ανθρώπου, στο «ξαναφτιάσιμο» του ατόμου, είναι έντελως απαράδεκτη. Θά μπορούσαμε ίσως άλλοτε, σε παλαιότερη εποχή, να δεχθούμε μία οποιαδήποτε άργηση. Σήμερα όμως οι καιροί είναι περισσότερο απαιτητικοί από κάθε άλλη φορά. Ή ταχύτης με την οποία τὰ γεγονότα διαδίδονται άλλαλα επιβάλλει άμεσα και άποφασι-

στική αντιμετώπιση. Σήμερα δέν περνούν οι «μέρες» λήσεις. Κάθε καθυστέρηση σημαίνει, ότι κάθε πρόβλημα θά μείνει άλυτο, γιατί άλλα, πριν ακόμη τό σκεφθούμε, έρχονται άπαιτητικά περιμένοντας τη δική τους σειρά. Ή πατρίδα μας έχει ανάγκη από μία συμπαράσταση πνευματικών ανθρώπων, για να νοιώσει ο λαός μας μία άναπαύλα, μία άνακούφιση στην πορεία του. Χρειάζεται τό Εθαγγελίο σαν Ένα ζωντανό και έμπρακτο Χριστιανισμό. Τό οικόδομημα τού πολιτισμού έτσι θά στηριχθή σε ανθρώπους που θά έχουν και μία διάσταση «πρός τὰ άνω», σαν μία τετάρτη ή πέμπτη μετά τό χρόνο διάστασι. Ό

γραφές των πιό έκφυλων κακουρηγημάτων στις έφημερίδες;

Πόσο ταπεινή αντίληψη για την Τέχνη πρέπει να έχει κανείς, για να την κατεβίξει σ' αυτό τό εξευτελιστικό κατόντημα! Και π' οση πνευματική διαστροφή χρειάζεται, για να παίρνη αυτό τό «λεπτό κι' εθνεγικό λουλούδι» της ψυχής, που αναδύεται από τό πιό άγνά και Ισρά της βάθης και δέν μπορεί να μορφοποιηθή, να ζή η και να ευδοτιάση άν δέν έχει την κατάλληλη καθαρή ατμόσφαιρα, να τό παίρνη και να τό γεμίσει από λάση και βρωμιά!

Αυτό πιό δέν είναι γυμνό έργο, αλλά γυμνή ψυχή—γυμνή από εθνεγικά αισθήματα, από διψηλά Ιδανικά, από ανώτερες προθέσεις, γυμνή δηλαδή από γνήσιο πνεύμα Τέχνης. Με αυτά τὰ αισθήματα και τὰ Ιδανικά, με αυτές τις προθέσεις, τό γυμνό μπορεί πράγματι να γίνει έργο Τέχνης, έργο πολιτισμού. Χωρίς αυτά, δέν είναι παρά μία κακοποίηση και διαστροφή της Τέχνης, μία βάρβαρη και αντιπνευματική πράξη, πλήγμα και στίγμα έναντίον τού πολιτισμού.

Και αυτά είναι άκριβώς και τὰ άληθινά και πραγματικά κριτήρια της Τέχνης: ή ψυχική ύπόσταση τού τεχνίτη, ή καλλιτεχνική του πρόθεση, τό πνευματικό μήνυμα που αναδίνει τό έργο του. Χωρίς αυτά δέν μπορεί να υπάρξει έργο τέχνης, διότι, άπλουστάτα, δέν υπάρχει καλλιτέχνης.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΛΑΟ

Ή Έταιρία Έλλήνων Λογοτεχνών είχε μιάν ωραία ποιοτουλάια: Με την βοήθεια τού Δημήτρου Πειραιώς και της Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς μεταφέρθηκε εκεί όλες τις διαλέξεις, που δίνει τώρα εδώ στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών. Άλλά εκτός από τόν Πειραιά, θά δώσει

έπίσης τις ίδιες διαλέξεις, πιό εκλαϊκευμένες ακόμη, και σε διάφορες συνοικίες των Άθηνών και τού Πειραιώς με γενικότερα πνευματικά θέματα, που θ' άποβλέπουν στην ευρύτερη πνευματική καλλιέργεια τού λαού.

Είναι πραγματικά μία ωραία προσπάθεια, που, σπόζοντας τὰ στενά πλαίσια τού περιωρισμένου κύκλου τού συνηθισμένου κοινού των διαλέξεων, θά φέρη τόν λογοτεχνικό μας κόσμο σε άμεση και στενότερη πνευματική επικοινωνία με πλατύτερα λαϊκά στρώματα. Και είναι φανερό βέβαια ότι, άν ή προσπάθεια αυτή γίνει με προσοχή, μελέη και σύστημα, και άν ενισχυθή όπως και όσο πρέπει από τούς άρμόδιους κρατικούς και κοινωνικούς παράγοντες, μπορεί να προσφέρει σιδαρές και γόνιμες πνευματικές δηηρασίες.

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Στην Άγγλική Βουλή των Κοινοτήτων έγινε πλατεία συζήτηση για την επίδραση τού κινηματογράφου στην παιδική ηλικία και διαπιστώθηκε ή ανάγκη να έφαρμοσθούν μέτρα, που να έμποδίζουν αυτή την επίδραση να είναι κακή και βλαβερή. Ή διαπίστωση αυτή δέν είναι βέβαια νέα, αλλά τό γεγονός ότι συζητήθηκε με όλη την άπαιτούμενη σοβαρότητα σε μία Βουλή δείχνει ότι τό κακό έχει προχωρήσει πολύ και ότι είναι πιό έπιτακτική και έπείγουσα ανάγκη ν' αντιμετωπισθή με άμεση και ριζική μέτρα.

Νά έλπίσουμε ότι παρόμοια προσπάθεια θά γίνει και εδώ, όπου τὰ κρούσματα της κακής επιδράσεως τού κινηματογράφου στις παιδικές και νεανικές ψυχές γίνονται ελόένα περισσότερο άπτά και συγκεκριμένα και έχουν τελευταίως πυκνωθή και αύξηθή σε άνησυχητικό και επικίνδυνο βαθμό;

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

καινούργιος χρόνος θά πρέπει να μᾶς δώσῃ περισσότερο τὸ αὐθιμα τῆς εὐθύνης, ὥστε να μὴ ἐπαυτακωθῆμεθα στὴ λύσι τῶν προβλημάτων πού ἐπιτακτικὰ προβάλλουν, γιατί καὶ τὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας τῆς προσωπικότητός μας μόλις ἐμφανίζεται καὶ δὲν λύεται, ἔφυγε μὲ καινούργια «ἐπιτάχυνσι» καὶ ἴσως νὰ μὴν ξαναπεράσῃ ποτέ.

Τὸ «ξαναφτιάσιμο τοῦ ἀνθρώπου» εἶναι κάτι πού πρέπει να πάρη, γιὰ τὸ φοιτητικὸ κόσμο περισσότερο, μιὰ συγκεκριμένη μορφή καὶ νὰ γίνη σκοπὸς γιὰ τὸ χρόνο αὐτό, πού ἔλοι τὸν περιμένουμε να εἶναι χρόνος δημιουργίας. Ἡ ἐπιτάχυνσις εἶναι τῆς πορείας τῆς ἱστορίας θὰ ἀξιοποιεῖται καὶ θὰ παίρνη νόημα θετικὸ στὴν προσπάθεια, χωρὶς νὰ χάνουμε καιρὸ καρκινώματων κατὰ πρός λύσεις ἀσχετες μὲ τὴν αἰτία τοῦ κακοῦ.

ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΗ ΘΕΣΙΣ

«... Ἐσκίνησα γιὰ τὰ χωριά τοῦ Γράμμου (μὲ τὰ πόδια φυσικά). Πηγαίνοντας μὲ ὄρασι: μιὰ θύελλα φεβερῆ. Ραχθῶνα βροχὴ. Ὁ Σαραντάπορος φουσκωμένος, ὁ δρόμος ἀέλιωτος μὲς ἀπὸ θαλασσινὰ βουνά. Βρεγμένος ὡς τὸ κόκκαλο, ἀλλὰ γεμάτος ἐνθουσιασμό, βρέθηκα ἀνομιμα στὰ πατάκια τοῦ Κατηχητικοῦ κοντὰ στὸς χωρικοὺς. Ἐχουν τόσο ἀ ἀγκη πού ἀξίζει πραγματικὰ δροιαδῆποτε θυσία γι' αὐτούς».

Αὐτὰ γράφει ἕνας φοιτητῆς, ἀπὸ τὴς ἑκατοντάδες τῶν φοιτητῶν καὶ φοιτητριῶν, πού ἔφυγαν τὸ παρασμένο καλοκαίρι ἀπὸ τὴν Ἀθήνα γιὰ τὴς ἐπαρχίες τους. Κι' εἶναι ἀλλήθια, ὅτι πολλοὶ ἐσκίνησαν μὲ διαφορετικὸ ὁ καθένας τους σκοπὸ. Ἄλλος γιὰ μελέτη, ἄλλος γιὰ ἀνάρρωσι, τουρισμὸ, ψυχαγωγία. Εἶναι ἀρκετὰ συγκινητικὸ ὅμως, ὅτι ἀνάμεσα σ' αὐτούς μερικοὶ θέλησαν καὶ κάτι νὰ προσφέρουν στὸ τόσο ταλαιπωρημένον ἑλληνικὸ χωριό, χωρὶς νὰ ὑπολογίσουν καμμιὰ δυσκολία. Καὶ πράγματι τοῦ ἀξίζει δροιαδῆποτε θυσία. «Ὅταν βλέπης οχλοεῖα, πού ἄλλοτε εἶχαν 120 παιδιά, νὰ ἔχουν μόνον 19 — τὰ ἄλλα τὰ πῆρος τὸ παιδομάζωμα — δταν βλέπης πατέρα ἐπιταμειοῦς οἰκογενεῖας νὰ μὴν μονάχος του μετὰ τῆς μπόρας πού πέρασε, μπορεῖς νὰ μὴν νοιώσης κανενὸς εἶδους ὑποχρέωσι;» γράφει κάποιος ἄλλος.

Καὶ τὴν ὑποχρέωσι: αὐτὴ γιὰ μιὰ συμπράττεισι πού τὸνώνει τὸ ἦθος, πού κρατᾶ ψηλά τὰ ἴδιαικά, πού ἐναεζωντανεύει τὴ δύναμι τῆς ἑλληνικῆς φυχῆς, τὴν ἐνοίωσαν, εὐτυχῶς, ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς φοιτητῆς. «...ὑπάρχουν πολλοὶ πού ἀγωνίζονται τὸν καλὸν ἀγῶνα. Αὐτὸ δίνει κουράγιο. Δουλειὰ λοιπόν» ἔρχεται σὸν μήνυμα ἀπὸ ἕνα ἀκριτικὸ χωριό. Κι' εἶναι αὐτὸ μὲ πραγματικότης, πού σήμερα καὶ νὰ θίγη κανεῖς νὰ τὴν παραγνωρίσῃ, δὲν μπορεῖ. Πολλοὶ ἀσέφτηκαν τὸ μέγεθος τῆς δικῆς τους εὐθύνης: καὶ προσπάθησαν, ὅσο μπόρσαν, τὸ παρασμένο καλοκαίρι νὰ τονώσουν, νὰ δυναμώσουν, νὰ δημιουργήσουν κάτι θετικὸ καὶ δημιουργικὸ μέσα στὸ χωριό. Εἶναι μιὰ ἀποστολή, πού λίγο ἴσως

τῆς δόθηκε σημασία, μὰ πού ἀθόρυβα κάνει τὴ δουλειὰ τῆς. Θὰ μπορούσαν ὅμως ἔλοι οἱ φοιτηταί, πού γέτος ἐπεσκέφησαν τὴν πατρίδα τους, ἔτσι νὰ ἀπαντήσουν μιὰ καὶ αὐτοὶ παίρουν καθοδηγητικὴ θέσι ἀνάμεσα στὸς ἄλλους; Θὰ μπορούσε ὁ καθένας νὰ πῆ: Κι' ἐγὼ ἀγωνίστηκα τὸν καλὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν πνευματικὴ τόνωσι τῆς μεσοτηκῆς ἐπαρχίας μου;

Ἄν ἦταν δυνατόν νὰ ἀπαντήσουμε ὅλοι μὲ ἕνα ναί, τότε θὰ ἦταν καὶ δυνατόν νὰ σκεφθοῦμε πόση βοήθεια θὰ μπορούσε νὰ προσφέρῃ ὁ φοιτητῆς ἀπὸ ἀπόψεως συμπαραστάσεως στὸ χωριό, στὴς δύσκολες στιγμὲς πού περνᾷ ἡ Πατρίδα μας.

Ναί, ἀλλὰ ἂν ἡ ἀπάντησις μας ἦταν τὸ ναί.

ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΙ

Εἶναι πολὺ φυσικὸ καὶ πολὺ πραγματικὸ, ὅτι ὁ πρωτοετῆς φοιτητῆς βρίσκεται κάπως ξαφνικά, σ' ἕνα καινούργιο περιβάλλον, ἕνα νέον κόσμο, πού ἄλλοιῶτικα τὸν εἶχε ἴσως φαντασθῇ Ἄκατατόπιστος, γεμάτος ἐρωτηματικὰ στὴν ἀρχή, διατακτικὸς, κλεισμένος περισσότερο στὸν ἑαυτὸ του, προσπαθεῖ νὰ παίρνη μᾶλλον παραστάσις ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμο, παρὰ νὰ ἐκθέτῃ τῆς δικῆς του ἀπόψεως. Ἡ νέα του προσαρμογή μὲ τοὺς «βετεράους» τῆς φοιτητικῆς ζωῆς, τοῦ δημιουργεῖ μιὰ νέα ἀντιμωφία. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι δικαιολογημένη ἡ κάποια δειλία, κι' ἴσως ἡ κάποια δυσκολία πού ἀντιμετωπίζει τὰ καινούργια προβλήματα στὴν πρώτη του ἐπαφή μὲ τὸ Πανεπιστήμιο.

Ἄν περνᾷ ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ ἡ προσαρμογή στὴ νέα ζωὴ ἔχει γίνει. Παίρνει σιγά-σιγά τὸν «ἄερα» τοῦ «κατατοπισμένου» φοιτητοῦ, πού μαθαίνει πιά νὰ βλέπῃ «λίγο πὺ μακρὰ». Νὰ θέτῃ τὴ φοιτητικὴ σφραγίδα σὲ κάθε του σκέβῃ, στὴν κάθε ἐκδήλωσι τῆς ζωῆς του, στὰ μεγάλα προβλήματα τῆς ζωῆς. Ἐχει τώρα περισσότερες ἀπαιτήσεις ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ζῆτᾷ «τὴ γραμμὴ» πού πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ γιὰ νὰ ἀξιοποιήσῃ τὰ χρόνια τῶν πανεπιστημιακῶν του σπουδῶν. Εἶναι ἀκριβῶς στὸ σημεῖο, πού ἐσκινᾷ ὁ νεαρός μας φοιτητῆς «τὸ ἔνδοξο τόλμημα τῆς ἐρῶνης διὰ τὴν κατανόησι τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του», σ' ὅποιαδῆποτε ἐπιστήμη κι' ἂν ἀνήκῃ.

Κι' ἀκριβῶς στὸ σημεῖο αὐτὸ χρειάζεται καί ποια προσοχή. Προσοχὴ στὸ «κλειδί» πού δίνει ἴσως στὰ προβλήματα αὐτά. Εἶναι πολλὲς οἱ δυσκολίες, ὅχι ὅμως ἀνυπερβλήτες. Χρειάζεται μόνο μιὰ σωστὴ ἀντιμετωπίσις τῶν ζητημάτων αὐτὰ νὰ γίνῃ ἔτσι καὶ ἡ σωστὴ τοποθέτησις των. Ἄς μάθουμε ἀπὸ τώρα «πῶς δὲν εἶναι μόνον ἡ γυνῶσις πού δίνει νόημα καὶ δύναμι στὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι καὶ κάτι παραπάνω. Εἶναι ἡ πνευματικὴ θεμελίωσις τῆς ζωῆς μας πίνωσις αἰώνιες ἠθικὲς ἀξίες τοῦ Χριστιανισμοῦ». Ἄς μάθουμε πῶς «τὰ μεγάλα καὶ ἐπίγοντα προβλήματα τῶν ἡμερῶν μας δὲ» εὐρίσκονται μόνον εἰς τὸ πείθον τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας», ἀλλὰ στὴ θέσι: πού θὰ πάρουμε ἐμεῖς ἀπὸ σῆ-

μερα για την πνευματική αυτή θεμελίωση. Αυτό άλλωστε είναι το αίτημα της αναγεννώμενης Ελλάδος, το μέλλον της οποίας έχουμε στα χέρια μας. Έτσι και μόνον θα αξιοποιηθούν οι κόποι, για μία καλύτερη κοινωνία. Ο κόσμος ζητά τα νέα θεμέλια, που θα κρατήσουν το βάρος ενός ώλοκληρωμένου πολιτισμού. Ας καταλάβουμε τούτο, ότι «ή σημερινή δική μας στάσις θα είναι ή ένα συμβόλαιο για την επιτυχία του μέλλοντος, ή ένα μεγάλο ερωτηματικό αγωνίας».

ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΑΠΑΡΧΗ

Στην υποδοχή των πρωτοετών φοιτητών, που έγινε εις την αίθουσα τελετών του Πανεπιστημίου, οι νέοι συναδελφοί είχαν την ευκαιρία να ακούσουν και να πάρουν κατευθύνσεις εις την καινούργια τους προσπάθεια, από τον Πρύτανη του Πανεπιστημίου μας, κ. Μιχαήλ Δέδα.

Μετά το «κάλως ήλθε», δ κ. Πρύτανης, ιδιαιτέρως ετόνισε ότι «εύρισονται εις την αφηρησιαν μακρὰς και επίπονας οδούς» και «πρέπει να φρονούν αξιοί των αναγκών και ελλπίδων της πατρίδος», τούς πν έτρεψε δέ, όπως «προσκειλλημένοι εις τα ύψηλά και ύραια διδάγματα της θεολογίας του Ναζωραίου», ή όποια «εις ούδμιαν έρχεται κύγκρουνι πρός την έπιστήμην, άφοσιωθεί μετὰ ζήλου εις την έπιστήμην των και μείνουσι πιστοί εις τα διδάγματα του Έλληνοχριστιανικού πολιτισμού, μη έπηρεζόμενοι και παρασυρόμενοι από καινοφανείς θεωρίας», ώς να γίνουσι όχι μόνον καλοί έπιστήμονες, αλλά και δόκιμοι πλίται. Ιδαιτέρως απηθύθη πρός τούς έξ έπαρχιών φοιτητάς, των «τέκνων της υπαίθρου», π' ύ τροφοδοτεί τούτον τον τεχνικόν όσον και τον πνευματικόν πολιτισμόν, γιατί επί τέλους «ή έπιστήμη δέν είναι προνόμιον και φέουδον τιμών».

Η έμπρακτος απάντησις άς άποτελείση την έπιφράνισι των προσδοκιών. Τό ευχόμεθα και τό έλπίζοις.

— Άλλά και τά όσα ειπε, στο έναρκτήριο μαθημά του, πρός τους φοιτητάς της Φιλοσοφικής Σχολής και του Άγγλικού τμήματος, ο καθηγητής της Βυζαντινής Φιλολογίας εις τό Πανεπιστήμιον Αθηνών κ. Ν. Τομαζάκης, είναι πολύ χαρακτηριστικά και δημιουργ ύν άληθινά τις προύθησις μιås άπαρχής για να «εβρουσι οι Σχολές μας την άποσταλή τους».

Ο διαπραπής καθηγητής, ειπε, πώς για κάθε άνθρωπο, με ιδιαιτέρως για τό φοιτητή της Φιλοσοφικής Σχολής «θεμέλιον ποίπει να είναι ή πίστις, πρός ό,τι καλούμεν Χριστιανισμόν και Έλληνισμόν... Τό στήριγμα κίθε έλλπίδος μόνο στην έπιστήμη και ή στίς θετικές έπιστήμες είναι μορία... Ζώμεν υπό την ανάγκην της Πίσσεως».

Έν συνεχεία άναφερόμενος στον έσωτερικό άνθρωπο, παρτήρησι: «Πέραν όλων αυτών ύπάρχει ή ψυχή του ανθρώπου... Πρέπει να καλλιεργήσωμε αυτό τό ίσρόν φως που ή θεία Πρόνοια έθεσε μέσα μας και καις... Μονάχη

έτσι θα παρμυρίσουσι τά σκότη και θα άνοήσουσι οι όρζοντες, μέσα στους όποιους θα άναπαύσωμεν έαυτους και τό Έθνος».

Τέλος, μιλώντος για τό παρεξηγημένο Βυζάντιο και θεμελιώνοντας άπ' την αρχή τις σωστές ιστορικές άπόψεις πάνω στο θέμα αυτό, κατέληξε: «Ζώμεν με την αυτήν πίστιν που έζισαν και οι Βυζαντινοί. Θεμελιούμεθα εις τό ίδιον θεμέλιον, εις τό όποτον έθεμελιώθησαν και εκείνοι» και «θεμέλιον άλλον ούδεις δύναται θείναι παρά τον κείμενον» και για μας ο θεμέλιος αυτός είναι ο Χριστός».

Δέν χρειάζονται ίσως σόδλια. Στη σημερινή έποχή που ή χριστιανική Πίστις θεωρείται «έκ των ύν ούκ άνευ» δια την έπίδειξιν της φυλής μας, τόσος δολογικός πισσεως δείχουν πολύ καθυρά ποιά είναι τό δικό μας καθήκον, άν θέλωμε να επιτύχωμε.

— Όχι πρέπει ακόμη να προστεθούσι και τά όσα έλέθησαν από τον καθηγητήν, της Φιλοσοφικής έπισσε Σχολής, κ. Γ. Σματάκον, στο έναρκτήριο μαθημά του. Έζήτησε και αρχήν να γνη προσουχή, «ώστε να μας συνδεθούσι αι εύχαι της εκκλησίας, δια να έχωμεν ύνεαν σωματικήν και πνευματικήν». Και δ κ. καθηγητής συνεχίζει: «Έίς κάθε προσπάθειαν εις την ζωήν σας να ξεκινάτε από τό θεόν με αικρινειαν και μετάνοιαν πραγματικήν. Να παύσετε πλέον να έχτε την αντίληψιν των μορτηριστών, οι όποτοι περιφροούν τά πάντα. Πρόκειται περί μωρών ανθρώπων... Μην περιμένετε μόνον την τελευταίαν στιγμήν δια να καταφύγετε εις τον θεόν, διότι αυτή την μορπει να μη φθάση ποτέ... Άρκει να ός πώ, ότι έγώ άτομικός πριν φύγω από τό σπίτι μου και πριν μπώ στο μίθημα, επικαλούμε την αντίληψιν του θεού. Τό λέγω πρώτη φορά σε ός και δέν έντρέπομαι που τό όμολώω. Άντιθέτως, θεωρώ ύποχρέωσιν μου να κάνω σ' όσος αυτή την έξομολόγησι, ό ότι πιστεύω ότι πολλοί θα με μιμηθώσι στη ζωή σας και δέν θα μετανοήσετε γι' αυτό...». Έν συνεχεία, άναφερόμενος δ κ. καθηγητής σ' ήν άποστολή του φιλολόγου, ετόνισε ότι: «Ο διδάσκαλος πρέπει να είναι άνάρετος, ύπόδειγμα των ανθρώπων, άνώτερος άνθρωπος... Γι' αυτό πρέπει συνεχώς να αναβάζετε την ψυχικήν σας σάβην και να αδένεστε και άναπαύσεστε τάς άρετάς σας και κίθε» φρά να προσθέτετε ένα λιθαράκι, ή ένα όγκόλιδο στο οικοδόμημα της πνευματικής σας προσωπικότητας».

ΘΕΤΙΚΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΙΣ

Άπό άρκετό καιρό άρχισαν να δημιουργούνται σόλλογοι από φοιτητάς διαφόρων έπαρχιών μας. Τό φαινόμενο αυτό πρέπει να τό θεωρήσωμε άρκετά ευχάριστο, γιατί άποτελεί ένδηλωσι μιας ιδιαιτερής ένότητος και συναδελφικής άλλληγής ύν. που φυσικό είναι να ύπάρχη άνάμεσα στους ανθρώπους που έχουσι κοινόν τον τόπον της καταγωγής τους. Ο έπαρχιώτης φοιτητής αισθάνεται πολύ την ανάγκην της κοινής ζωής,

της συντροφιάς. Και την ανάγκη αυτή ζητούν να θεραπεύσουν κυρίως οι σύλλογοι αυτοί. Ένα μόνο: Νά μην περιρροούν τη δραστηριότητά τους στις διοργανώσεις μιάς τσελεβή, μ' ας γιορτής ή μιάς έκδρομής. Ούτως να άρκεσθούν στην επίλυσι και μόνον φοιτητικών ζητημάτων. Νά ενδιαφερθούν και γιά την έπαρξια τους. Παλλά προβλήματα γύρω από την πνευματική και την κοινωνική ζωή της περιμένουν λύσι. Θά ήταν, νομίζουμε, ευκαιρία να σχοληθούν οι σύλλογοι με αυτά. Μιά κι' έχουν άλλωστε μέλη διαφόρων σχολών μπορεί, θυμάσια να δημιουργήσουν την άπαραχή μετά συνεισφοράς, που όταν μεταφερθή έπειτα στην έπαρξια θά κληθούσιν κερπούς να δώση. Δέν χρειάζεται, παρά λίγη καλή θέλησις και λίγη καλή διαθεσις—που μπερουν να βρεθούν μέσα στον καθένα μας άλλωστε—για να γίνει κάτι τέτοιο. Οι Έθιοι άσφαλώς άντιλαμβάνονται πολύ καλύτερα την ανάγκη αυτή και τό σημειούν άιτημα της έπαρξιας. Παρ' όλο που αυτή ή προοπτιμα φάνεται μεγάλη και δύσκολη, είναι τόσο μικρή μπροστά τόσά τόσα, που πρέπει να γίνουν, ώστε θά εχθόμασις ν' άρχισήσθε τό δυνατόν πιο σύντομα.

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΦΟΙΤΗΤΑΙ

Η τρίτη επέτειος του Κυπριακού δημοφιλισμού, που διεξήχθη σ' όλοκληρη την Κύπρο από 15-22 Ιανουαρίου 1950, έως την ευκαιρία στους έθνο Κυπρίους φοιτητάς να εκδηλώσουν τά πατριωτικά των αισθήματα. να αποδείξουν την πίστι των στα εθνικοπνευματικά ιδανικά και την αγωνιστική έμμονή των στον ίερό Κυπριακό άγωνα.

Κυριότερα εκδηλώσις των Κυπρίων φοιτητών ήταν μια άληθινά πετυχημένη εξέδρησις των στα Γυμνάσια της περιοχής της πρωτεύουσας, όπου έμνησαν με την ευκαιρία της έπεισελιού και ώρητήσαν την συμπάρτασι του μαθητικού κόσμου της χώρας στον Κυπριακό άγωνα. Η εξέδρησις ώργανώθη και έπαργματοποιήθη από τον «Όμιλον Κυπριακού Έθνικού Πνευματικού Άγώνος» (Ο.Κ.Ε.Π.Α.), που λειτουργεί στα πλαίσια του Συλλόγου «Έλληνικών Φόδ», ή όλη δέ ώργανώσις της έτέθη όπο την αιγιότα της όπο την προεδρία του Max. Άρχισιακόπου Άθηνών «Πανελληνίου Έπιτροπής Ένώσεως Κύπρου».

Από 15-19 Ιανουαρίου 40 Κύπριοι φοιτηται, μέλη του Ο.Κ.Ε.Π.Α., ώμνησαν σε 26 Γυμνάσια των Άθηνών, του Πειραιώς και των περιχώρων, σε άλλα εν έα δέ ένήργησαν όποτε να ώμνησουν προς τούδ μαθητάς των, με τό θέμα της έπεισελιού του Κυπριακού δημοφιλισμού, οι Γυμνασάρχοι ή άλλοι καθήγηται και καθηγήτρια. Τόσον τό δ δακτικόν προσοπικόν όσον και οι μαθηται εξέβήλωσαν, με την ευκαιρία της εξημέσεως αΐτης, την άγάπη των προς την Κύπρο και την συμπάρτασι των προς τον ένωτικόν της άγωνα, με συγκινητικώτατες εκδηλώσεις. Σε μερικά από τά Γυμνάσια

ατά, μερίμνη των Κυπρίων φοιτητών, συνεισέθησαν έπιτροπαι από μαθητάς των άνωτέρων τάξεων, ως σύνδεσμοι του σχολείου των με την «Πανελληνίου Έπιτροπής Ένώσεως Κύπρου».

Κύπριοι φοιτηται ώργανώσαν επίσης μικρές εορτάς εις τάς Πανεπιστημιακάς Σχολάς και τά φοιτητικά οικ τρωπέα, με ώμνησις και Κυπριακό πρόγραμμα. Άέτις ιδιαιτέρη να ώργανωσθή ή έπιτυχία μιάς τέτοιας εορτής στον «Όικον Φοιτητίας», που ώργανώθη από τις έξη Κυπριας φοιτητίας που μένουν ενέι. Έπίσης επιτυχεις εορτάς έγιναν στο όικοτρωπέον της «Αποτολικής Διακονίας της Έλλάδος» και στο Α' έτος της Φιλοσοφικής Σχολής. Έκδηλώσεις γύρω από την επέτειο του Δημοφιλισμού έγιναν, μετοξύ άλλων, στον «Όικον Φοιτητόδ», στο όικοτρωπέον «Ο Άπόστολος Παύλος» και στις αίθουσας διδασκαλίας.

Τάλο οι Κύπριοι φοιτηται, με πρωτεβουλι της «Έθνικής Φοιτητής Ένώσεως Κυπρίων» (Ε.Φ.Ε.Κ.) κατέθεσαν στις 18 Ιανουαρίου στέφανον δάφνης στο Μνημειον του Άνώστου Στρατιώτου, μέσα σε μια συγκινητική άτιμόσφιρα, παρ' όλη τή ραγδαία βροχή της ήμέρας εκείνης.

Χαρακτηριστικά όλα τά παραπάνω μιάς όυσιστέρας και πνευματικώτερας άντιλήψεως περί εθνικέ άγώνος, που χαρακτηρίζει τους Κυπρίους φοιτητάς, τους όπολους χαρακτηρίζουμε με άγάπη και τό δ διαδηλώσιμους άκόμη μια φορά την όλθιθρη συμπάρτασι μας στον ώρωτα άγωνα των.

ΑΠΟ ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΑ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Σπουδαστήρια.— Έπανερχόμεθα στο ζήτημα των σπουδαστηρίων. Παλλά σπουδαστήρια μένουν κλειστά γιά τό ές φοιτητάς, όποτε τά βιβλία να μένουν καθαρά στόλισμα στα ράφια. Πρέπει οι φοιτηται όχι μόνον να δυσκολυνθούν στη μελέτη των έπισημονικών συγραμμάτων, αλλά και να παρακινήθούν στη χρησιμοποίησι τους. Ίσως κατ' αυτόν τον τρόπο να εκπληρωθούν καλύτερα τον προορισμό τους.

Έθνική Βιβλιοθήκη.— Στο φυσικώτερο άναγνωστικό κοινόν, στον φοιτητά, άπαγορεύεται ή έισοδος. Οι έθνο και εδργάται που την Έρσαν θά είχαν άσφαλώς διαφορετική γνώμη. Και να σημειώθη ότι ή Έθνική Βιβλιοθήκη κατά ένα πολύ μεγάλο ποσοτό περιλαμβάνει βιβλία της Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης. Ποιά σκοπιμότης εξυπηρετείται είναι άγνωστον. Πάντως ή άπαγορευσις όφισταται.

Φοιτητικό Άναγνωστήριο.— Είναι γνωστόν πόσο θά μπορούσε να εξυπηρετήση τούδ φοιτητάς, κυρίως τους εξ έπαρχιών, αλλά και τούδ Άθηναίους, ένν καλό φοιτητικό άναγνωστήριο. Λέμε ότι θά μπορούσε διότι είναι προφανές ότι τό σημερινό δέν μπορεί. Πρώτα γιαιτί στερείται και στοιχειώδων πολλών φορές πανεπιστημιακών συγραμμάτων και νέων εκδόσεων κι' έπειτα γιαιτί είναι μικρό και δέν έπαρ-

κατ' ἴσως θὰ μπορούσε νὰ ἐπεκταθῆ σὲ παρα-
κείμενα θωμάτια. *Ὅταν δὲν ἔχωμε τόπο νὰ
διαδάζωμε, καλύτερα νὰ μᾶς λείψῃ ἐκτενο
τό... μελαγχολικὸ κοφνετο τῆς Πανεπιστημια-
κῆς Λέσχης. Κάτι πάντως πρέπει νὰ γίνῃ, γιὰ
νὰ ἐκπληροθῆ καὶ πρακτικῶς ὁ σκοπὸς τοῦ
φοιτητικοῦ ἀναγωσιτηρίου.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΚΑΤΑΣΚΗΝΩΣΙ ΤΟΥ GOSAU

Στὴ Διεθ. Ἡ Κατασκηνωσι τῆς Παγκοσμίου Χρι-
στιανικῆς Φοιτητικῆς Ὀμοσπονδίας, ποῦ ἔγινε
τὸ καλοκαίρι στὸ Gosau τῆς Αὐστρίας ἔλαβον
μέρος ἐκπρόσωποι τῶν θετικῶν καὶ θεωρητικῶν
ἐπιστημῶν, ἀπὸ τίς Ἠνωμένες Πολιτεῖες, Ἄγ-
γλία, Καναδᾶ, Αἰθιοπία, Νότι. Ἀφρικῆ, Βέλγιο,
Γερμανία, Δανία, Ἑλλάδα, Νορβηγία, Σουηδία.
Μὲ κεντρικὸ θέμα «Τὶ εἶναι ἄ-θρησκός», ἔγιναν
μερικώτερες συζητήσεις. «Ἡ ἀξία ἀνθρώπου,
ὅπως τὸν ἀντιμετώπισαν ὁ ὀλισμὸς, ὁ ὀρθολογι-
σμὸς καὶ ὁ θετικισμὸς», συζητήθηκε τὴν πρώτη
ἐβδομάδι. Τῆ δευτέρῃ ἐξετάσθηκα «ἡ θέσις ποῦ
παίρουν μπροστά, στὸν ἄ-θρησκο τὰ διάφορα
ἰδολωτρειτικὰ συστήματα καὶ τὰ φυλετικὰ, οἰ-
κονομικὰ καὶ πολιτικὰ προβλήματα ποῦ σχετι-
ζοῦναι μὲ τὸ θέμα». Καὶ τὴν τρίτῃ ἐβδομάδι
συζητήθηκε «Ἡ χριστιανικὴ ἀντίληψις γιὰ τὸν
ἄνθρωπο».

*Ἐνδιαφέρουσες ἦσαν καὶ οἱ ὄψεις οἱ σχετικῆς
μὲ τὴν θρησκείαν τῶν χριστιανικῶν κινήσεων σ' ὅλο
τὸν κόσμον. Χαρακτηριστικὴ καὶ συκινητικὴ εἶ-
ναι ἡ ὄρασις τῶν χριστιανῶν φοιτητῶν στὶς χῶ-
ρες τοῦ «παραπετάσματος», παρ' ὅλη τὴν ὀλι-
στικὴν προπαγάνδα καὶ τὸν «διαλεχτικὸ ὀλισμὸ»
ποῦ γίνεται συστηματικὰ καὶ ὀπορκειωτικὰ σ' ὅ-
λες τίς Πανεπιστημιακὰς Σχολὰς.

*Ἡ κατασκηνώσις ἔδινε ἐξ ἄλλου καὶ πνευμα-
τικὰς εὐκαιρίας μὲ τὴν μελέτη Ἄγ. Γραφῆς καὶ
μὲ τίς κοινὰς προσευχὰς. Οἱ ξένοι φοιτηταὶ πα-
ρεκάλεσαν τοὺς ἑλληνας ἀδελφοὺς τῶν νὰ δια-
βάσουν ἑλληνικὰ τὸ κείμενον, ὅταν ἦλθε ἡ σειρὰ
τους, γιὰτι πολλοὶ διάβαζαν τὴν Ἄγ. Γραφὴν στὰ
ἑλληνικά. Κι' ἦταν ἰδιαίτερη ἡ ἐντύπωσι ποῦ
τοῦ: ἔκανε τὴν ὀρθόδοξη ὀμολογία.

Πρὶν λήξῃ ἡ κατασκηνώσις, ἔγινε μιὰ ἐκδρο-
μὴ εἰς τὸ Salzburg, ὅπου ἐπισκέφθησαν οἱ φοι-
τηταὶ ἓνα μεγάλο κέντρο προσφύγων ἀπὸ τὸ
«Σιδηροῦν Παρπέτασμα». Οἱ περισσότεροι εἶ-
ναι ὀρθόδοξοι καὶ μέτα στὸ κέντρο ὀπάρουν
ὄσο ὀθόδοξοι ναί. Ἠλθον ἀκόμη σὲ ἐπαρῆ μὲ
μιὰ μεγάλη ὀμάδα χριστιανῶν γερμανῶν ἐρ-
γατῶν ἀπὸ τὸ Μινχγάιμ. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ
ἐλέγχθησαν πολλὰ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὴν χρι-
στιανικὴ κίνησι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαίτερα τὴν
Χριστιανικὴν Ἠνωσιν Ἐργαζομένης Νεολαίας
(X. E. E. N.).

Μὲ τὴν ὀμορρη αὐτὴ εὐκαιρία δημιουργήθηκε
ἡ ἡ μιὰ ἀπόδοσις μεγαλυτέρας ἐπικοινωνίας
μεταξὺ τῶν διαφόρων κινήσεων ὀλου τοῦ κόσ-
μου, σημαντικὴ ἀπαρχὴ ἀνταλλαγῆς σκέψεων
καὶ πολυτίμου πείρας γιὰ τὸν κοινὸ σκοπὸ ὀλων

τῶν χριστιανικῶν κινήσεων: τὴν ἐπικράτησι τοῦ
Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ, ὀν ρυθμιστοῦ τῆς
ζωῆς τῆς ἀξίας ποῦ λέγεται ἄνθρωπος.

NEA ΖΗΛΑΝΔΙΑ.—Μιὰ παρομοία προσπάθεια
κατασκηνώσις ὀν «ἓνα πείραμα γιὰ μιὰ ζωὴ
κοινότητος» ἔγινε καὶ στὴ Ν. Ζηλανδία.

*Ἄν εἶναι εὐκόλο νὰ ζήσῃ κανεὶς μὲ ὀμοιοτή-
ποτε κατὰ τὴν διάρκεια μιὰς ἐκδρομῆς ἢ μιὰς
συνεργασίας ἐπὶ ἓνα Σαββατοκυριακο, εἶναι
ἀρκετὰ δύσκολο, ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς χριστιαν-
οὺς, ἂν πρόκειται γιὰ μιὰ μακρὰ περίοδο...
Οἱ χριστιανοὶ δὲν εἶναι, ἐν τελευταίῃ ἀναλύσει,
τίποτε ἄλλο, ἀπὸ ἐξαγορασθέντας ἀμαρτωλοὺς
καὶ ὀπάρχει πολλὸς ἐγωκεντρικὸς μέτα μας, ὁ
ὀποῖος πρέπει νὰ διεπικηθῆ γιὰ νὰ δημιουργή-
σωμε τὴν ψυχικὴν ἐκείνην ἐνότητά, ποῦ εἶναι
ἀπαραίτητος γιὰ μιὰ ἀληθινὴ κοινότητα... Ἐν
τούτῳ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου ἀντιλήφθη-
μεν, ὅτι ἔγινον μιὰ πραγματικὴ κοινότησις, ὀπως
ἀποδεικνύει ἓνας ἀριθμὸς ἀπὸ μικρὰ σημεῖα:
συνεργασία εἰς τὰ καθήκοντα τῆς κατασκηνω-
τικῆς ζωῆς, ἓνα ἄνδρὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν δραστη-
ριότητα τοῦ ἄλλου καθ' ὀλην τὴν διάρκειαν τῆς
ἡμέρας, ἡ λατρευτικὴ μιὰς ζωῆς ἡ περισσότερον
κοινωνικὴ καὶ ἀληθινὴ, ἡ μελέτη τῆς Ἄγ. Γ.α-
φῆς καὶ οἱ σκέψεις ἐπ' αὐτῆς, ἡ συναδελφικότησις
ποῦ δημιουργήθηκε μεταξὺ μας, ἀπέτέλεσαν
στοιχεῖα νέου ρυθμοῦ στὴ ζωὴ μας. *Ὅτοι πῆ-
ραμε θάρρος νὰ συνεχίσωμε τὴν κατασκηνώσι
μας...».

ΟΛΛΑΝΔΙΑ.—Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐπισκέ-
ψῆς του εἰς Ἐιρὸππην, ὁ γραμματεὺς τῆς Fe-
deration Kyaw Than, ἐπισκέφθη τὸ PerKi,
μιὰ ὀμάδα ποῦ ἱερύθηκα τὸ 1930 «ὀχι νὰ προ-
τομαζῇ Ἰ.δονησιανὸς νέους εἰς τὴν Ὀλλαν-
δίαν διὰ τὸ μελλοντικὸν τῶν ἔργων εἰς τὴν Ἰν-
δονησίαν, δὲ τὴν μεταλαμπάδευσιν ἐκεἶ τῆς
Ἰερᾶς Βίβλου». Ἡ ὀμάς αὐτὴ μὲ 130 περίπου
μέλη, ἔχει διακλαδωθείσι στὸ Amsterdam, τὴν
Hague, Leiden, Utrecht καὶ τὸ Rotterdam.
Εἰς τὸ πρόγραμμά της περιλαμβάνει κύ-
κλους μελέτης Ἄγ. Γραφῆς, συγκεντρώσεις, ἐκ-
τύπωσι δελτίου εἰδησιῶν ὀς καὶ μελέτη τῶν εἰ-
δικῶν θεμάτων, ποῦ ἀφοροῦν τὴν ἀποστολὴ τους.

KANADΑΣ.—Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τελευταία συνέ-
δρια τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Κινήσεως τοῦ
Καναδᾶ, ἀρχισαν μὲ ὀμιλίες ἐνὸς κοινωνιολό-
γου, ἐνὸς ἐπιστήμονος τῆς Φυσικῆς, ἐνὸς ἀν-
θρωπιστοῦ καὶ ἐνὸς χριστιανοῦ. Σκοπὸς ἦταν νὰ
τεθῆν οἱ φοιτηταὶ ἀντιμέτωποι μὲ τὰ διάφορα
φιλοσοφικὰ συστήματα, ποῦ ἀποτελεῦν σήμερα
ἀντικείμενα ἐκλογῆς εἰς τὰ Πανεπιστήμια καὶ
νὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ ἐκτιμήσουν αὐτὰ ἀπ' τὴ
χριστιανικὴ σκοπιὰ Παρ' ὀλον ποῦ οἱ συζητή-
σεις ἦταν πολλὴ «φιλοσοφικὰ καὶ ἀφηρημένα»,
εἶναι σημαντικὸν ὅτι ἀνεγνωρίσθη «ἡ ὀρισις τῶν
Πανεπιστημίων», ποῦ ὀπάρχει σήμερα σὲ πολ-
λὰς χῶρας, καὶ τὸ συνέδριο συνεψώνησε νὰ ἀσχο-
ληθῇ εἰδικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ.

Ο Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Μεγάλοι Δημιουργοί» Ἐκδόσεις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «Ζωή».

«Νίψομαι ἐν ἄθροις τὸς χεῖρας μου καὶ κυκλώσω τὸ θουσιαστήριόν σου, Κύριε, τοῦ ἀκοῦσαι με φωνῆς ἀνέστους καὶ διηγήσασθαι πάντα τὰ θαυμάσιά σου». Τὰ λόγια αὐτά πού ἔγραψε ὁ ποιητής τῶν ψαλμῶν θά ἔπρεπε νά ἐπαναλάβῃ ἡ στήλη αὐτῆ προκειμένου νά ἐμφανίσῃ τὸ νέο βιβλίον πού ἐξέδωκε ἡ Ἀδελφότης Θεολόγων ἢ «Ζωή» με τὸν τίτλον «Μεγάλοι Δημιουργοί». Εἶναι τὰ λόγια πού ἀσφαλῶς ἐφέλλιζαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς «μεγάλους δημιουργοὺς», τὸ ὅς οἱποῦς ἀναφέρει τὸ βιβλίον αὐτό καὶ εἰ ὅπου εἰσθεώρησαν, ὅπως θά εἴλεγε ὁ Βερνίης, τὴν Τέχνην ὡς Ἰέσσαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν προφορὰ τῆς δημιουργίας των σὺν ἱερῷ λειτούργημα.

Τὸ συναίσθημα πού δοκιμάζει ἐκεῖνος πού ἔστω καὶ ἀπλῶς θά φυλλομετρήσῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον εἶναι τὸ συναίσθημα τοῦ δέους καὶ τῆς εὐλαβείας, τὸ ἴδιο δηλαδὴ συναίσθημα πού καταίζει τὴν ψυχὴν ὄλων αὐτῶν τῶν ἐργατῶν τῆς Τέχνης εἰς τὴς στιγμὰς τῆς ὑψηλῆς των δημιουργίας.

Στὴν ἐποχὴ μας, στὴν ἐποία ὁ λίθος τῆς ἀρνήσεως προσεπάθησε νά κούσῃ τὴν ἀνθοίαν τοῦ πνεύματος καὶ οἱ ἐργάται τῆς τέχνης ὑποδουλιζοῦν με τὴν προσεφάτους, ἐν ὄνῳ, αὐτὴν δὴθεν τῆς αὐτονομίας τῆς τέχνης, τὰ κατώτερα ἐνστικτικὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἢ ἐκδόσεις τοῦ νέου βιβλίου ἔρχεται νά ἐμφανίσῃ τὸ ἔργο κορυφαίων ἐμπροσθέντων τῆς τέχνης καὶ νά σκερπίσῃ τὸ ἄρωμα τῆς πνευματικῆς των δημιουργίας στὸν καιρὸ μας.

Δὲν εἶναι ἓνα βιβλίον πού περιέχει συνοπτικῆς βιογραφίας καὶ περιληπτικῆς πληροφορίας γιὰ τὸ ἔργο μεγάλων ἐργατῶν τῆς τέχνης (Δοξαίωνων-Μουσουργῶν-Ζωγράφων) ἀλλὰ εἶναι ἓνα βιβλίον πού ἀποτελεῖ ζωντανὴ ἐμφάνισις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου ὄλων ἐκείνων τοῦς οἰκίους ἢ δυνάμεις τοῦ πνεύματος ἀνέθους στὰ ὑψηλὰ τῶν μεγάλων δημιουργῶν καὶ ἕκαστε νά ἀναβύσσουν μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους πίδακες εὐγενῶν ἐμπνεύσεων. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον ἐμφανίζονται οἱ ἀρμονίες τῶν ἐμπνεύσεων καὶ οἱ δημιουργίες πού προσέρχονται ἀπὸ τὰ χρῆματα πού «χορηγεῖ τὸ πνεῦμα» Ἄγγιξε ἡ ἀβρα τῆς Χάριτος τὴν ψυχὴν τῶν καὶ ἔλαμψε ἐμπρὸς των τὸ φῶς τῶν δραμάτων καὶ οἱ φωτεινὲς δέσμες τῆς πίστεως, ἔγιναν μέτ' αὐτὴν ψυχὴ των στοχασμὸς καὶ στίχος καὶ συμφωνίαι ἦσαν καὶ ἀρμονίαι χρωμάτων.

Οἱ μορφὲς πού παρελάθουν μετὰ ἀπὸ τὴς σελίδες του, ὅπως τῶν Corneille, Milton, Klopstock, Chateaubriand, Manzoni, Σολωμοῦ, Tennyson, Dickens, Dostoevsky, Παπαδιαμάντη, Réguy, Bach, Haendel, Haydn,

Beethoven, Liszt, Franck, Fra Angelico, Dürer, Θεοτοκόπουλου, Rembrandt καὶ Γύζη, δὲν εἶναι μόνον μορφῆς «Μεγάλων Δημιουργῶν», ἀλλὰ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ μορφῆς μεγάλων ἀγωνιστῶν ὅχι διότι ἡ φωνὴ μαρτυροῦν ἐξ αὐτῶν, ὅπως τοῦ Chateaubriand καὶ τοῦ Réguy, ἢ το φωνῆ ἀγωνιστῶν τῆς ἀληθείας ἀλλὰ καὶ διότι ἡ φωνὴ καὶ τὸ ἔργο ὄλων, αὐτῶν ἀποτελεῖ συμπάροισι στὸν πνευματικὸ ἀγῶνα τῆς ἐποχῆς μας καὶ τὸ ἀνυπέβλητο ἔργο τους ἔρχεται «ἵνα φραγῇ πᾶν στέμα» τὸ ὅποιον θά διεκλήρυσεν ὅτι ἡ πίστις ἐμποδίζει τὴν τέχνην στὴν ἀποστολὴ τῆς καὶ εσομεῖται τὴν δημιουργία τῆς.

Δὲν ὑπῆρξαν ὄλοι οὐ οἱ, ὅπως καὶ στὸν πρόλογο τοῦ βιβλίου τονίζονται, ἄσος ὡμένοι εἰς τὴν ἰστοίαν. Πολλοὺς, ὅπως τοὺς Dostoevsky, Haendel, Liszt, τοὺς ὄδηγησεν ἡ Χάρις μέσα ἀπὸ τὴν θύελλα τῶν παθῶν καὶ τὴν χάλαζα τῆς ἐδύνης στὴ γαλήνην καὶ τὸ φῶς, ὅπου ἤκουσαν μέσα εἰς τὴν ψυχῆν των τὴν ἴχνη τῆς μετάνοιας, καὶ γιὰ τοῦτο ἡ φωνὴ τους ἀποτελεῖ βαρυσήμαντη διακήρυξι καὶ ὕμνον πρὸς τὴς αἰώνιες πνευματικῆς ἀξίας.

Γι' αὐτὸ πλὴν τῆς αἰσθητικῆς χαρᾶς, πού δοκιμάζει ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου καὶ πού μεγαλύνει ἢ παράθους ἐν μεταφράσει—ὁ ἐπιτυχὴ ὁμολογουμένως ἀπόδοσι—στίχων ὄριωμένων ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ ἡ προσθήκη στὸ τέλος τοῦ βιβλίου θαυμαστῶν πινάκων ἀπὸ τὸ ἔργο μεγάλων ζωγράφων, ἐκεῖνος πού διατρέχει τὴς σελίδες τοῦ βιβλίου συγκινεῖται καὶ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴς μορφῆς τῶν μεγάλων αὐτῶν δημιουργῶν, τῶν ἐποίων οἱ εἰκόνας κοσμοῦν τὸ βιβλίον καὶ πού ἔρχονται με τὸ ἔργο των νά εὐσούν τὸ παρὸν στὸν πνευματικὸν ἀγῶνα τῆς ἐποχῆς μας. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἢ βαθυτέρα σημασία τοῦ βιβλίου εἶναι τεραστία, ὅχι μόνον διότι ἀποτελεῖ συμπάροισι στὸν κοσμοθεωρᾶ ἀγῶνα πού διεξάγει ἡ ἐποχὴ μας, στὴν ἐποία ἡ σύγκρουσι τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν πρὸς τὸν ὀλισμὸ ἐντείνεται ὀλον ἐν καὶ περισσώτερον, ἀλλὰ καὶ διότι ἔρχεται νά ὑπογραμμίσῃ ἐντόμως με τὸ ἔργο τῶν «μεγάλων δημιουργῶν» ἐκεῖνο τὸ ὅποιον διετύπωσαν ὁ Π. Μαλίτης με τὸ ἄρθρον του «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη», ὅτι δηλαδὴ «κάθε δημιουργία, πού δὲν μπορεῖ νά ἐαρμονισθῇ πρὸς τὸν πολιτισμὸν στὴν ἐλιότητά του, ἀποτελεῖ κατὰ τὸ ἀντιπολιτιστικὸ. Δὲν εἶναι ἄρα ἀξία ἀλλὰ ἀπαξία».

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νά διαθεσθῇ γιὰ νά ἀκουσθῇ καὶ πάλιν στὴν ἐποχὴ μας μέσα ἀπὸ τὸς γραμμάς του ἢ φωνῆ τοῦ Chateaubriand πού διεκήρυξε ὅτι «ἡ κοινωνία δὲν ἔμπορεῖ νά σταθῇ παρὰ μόνον ὅταν στηρίξῃ στὸ θουσιαστήριον. Ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ λάβαρον τοῦ πολιτισμοῦ».

Κων. Ἰ. Δημητροπούλου, Ὑφηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῇ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ Δευτεροῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίης: «Ἡ Παιδεία καὶ ἡ Ἀγωγή τῆς Σχολικῆς Περιόδου».

Ἡ ἐργασία τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζει ὁ σ. δὲν εἶναι μόνον ἐνδιαφέρουσα διότι ἀναπτύσσει ἕνα θέμα βρασιλικῆς δολογούμενης οὐκ εὐαίτητος διὰ τὴν ἐποχὴν μας, ἀλλὰ καὶ διότι ἀποτελεῖ τὴν συμπληρωσὴν προηγουμένης μελέτης του, ἀναφερμένης εἰς τὸν τρόπον τῆς ἀγωγῆς τῆς σχολικῆς περιόδου. Συμπληρώνω, ἤτοι τὸ θέμα τῆς ἀνωτέρω ἐργασίας του ὁ σ. με τὴν παροῦσαν μελέτην, μᾶς παραθέτει θετικὰς ἀποφάσεις καὶ πολυτιμὰ πορίσματα, σχετικῶς μετὰ τὰς πρεβλημάτων τῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἀγωγῆς τῆς Σχολικῆς περιόδου καὶ τὸν ζωογόνον ρόλον τῆς μέτρας εἰς τὴν Κοινωνίαν.

Ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ γεγονός διὸ καθ' ἑκάστην ἐπέλασιν νὰ ἐμφανίζονται κατὰ τραγικὸν τρόπον τὰ ἀποτελέσματα διαφόρων παιδαγωγικῶν συστημάτων, τῶν ὁποίων αἱ μέθοδοι τῆς ἀγωγῆς εἰς μὲν οὖν εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν πνευματικῶν ἀξιών, ὡς καὶ αἱ κακὰ ἐπιδράσεις τῆς ὁποίας ὑφίστανται αἱ παιδικαὶ ψυχαὶ εἰς τὴν οἰκισίαν, ἢ ὁποία ἀγνοεῖ τὴν ἀποστολὴν τῆς σχετικῆς μετὰ τὴν ὑποδοχίαν τοῦ ἔργου τοῦ Σχολείου εἰς ἀπὸ μὲν κοινωνίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἄρνησις κάποτε «ἐβραδύσκει», ἢ ἐργασία τοῦ σ. καθίσταται δι' ὅλους ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀκριχῶς οὐδαιοστικῆς σημασίας.

Μετὰ τὴν παροῦσαν οὐνοπτικὴν ἀλλὰ περικτικὴν μελέτην, τὴν ἧ οποία οὖν τοῖς ἄλλοις ἔχει τὸ προσόν νὰ εἶναι καταληπτή καὶ ἀπὸ τοῦ μὴ εἰδικοῦ, ὁ σ. ἀναπτύσσει, εἰς ἀδρῆς γραμμὰς κατὰ οὐστηματικὸν τρόπον, ἀπέψεις σχετικῶς μετὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς Παιδείας, τὰ πρεβληματα καὶ τὰς δυσχερείας τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζει ἀπὸ ἄλλους παράγοντας, οἱ ὁποῖοι παρεμποδίζουν τὸ ἔργον τῆς, ὑπογραμμίζει ἐκτόνος τὴν δύναμιν τῆς Παιδείας καὶ τῆς ἀγωγῆς διὰ τὴν διαμόρφωσιν «ιδανικωτέρων ὑποτάσεως τῆς Κοινωνίας» καὶ τὴν «διάρθρωσιν ἀξιολογικωτέρων πολιτικῶν δημιουργημάτων», ἐπιστὰ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν μας ὡς πρὸς τὸν ρόλον τῆς οἰκογενείας σχετικῶς μετὰ τὴν συμπάστασιν τῆς εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σχολείου, ἀναπτύσσει τὰς δυσκολίας προσημοῦς τῶν παιδιῶν εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ Σχολείου κατὰ τὴν εἰσοδὸν των εἰς αὐτό, ἐμφανίζει περαιτέρω τὴν ἐπὶ αἴρουσαν ψυχολογίαν τοῦ ἐφήβου καὶ ὑποδεικνύει τὴν ἀνάγκην τῆς χρησιμοποίησεως καταλληλῶν μεθόδων ἀγωγῆς καὶ τονίζει τέλος τὴν εὐθύνην τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Κοινωνίας διὰ τὴν θετικὴν των συμβολὴν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς Παιδείας.

Μετὰ τὴν δλην ἐργασίαν του, ἡ ὁποία ἐμπνέεται ἀπὸ τὰς ἑντεῖ: ἀρχὰς τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, ἡ ἑποία ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις τῆς ἀρνήσεως στρέφεται πρὸς τὰς αἰωνίας πνευματικὰς ἀξίας, ὁ σ. ἀναπτύσσει καὶ τοποθετεῖ τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς τῆς σχολικῆς περιόδου ἐπὶ τοῦ ἐξέρου τῆς πίστεως, διακηρύσσων

ὅτι «ὁ διδάσκαλος ἰδίως καὶ ὁ πειδαγωγὸς φωτισόμενοι ἀπὸ τὰς ἀκτίνας τοῦ Ἑσταυρωμένου καὶ διαδοχῶντες ὑπὸ τὴν σκέτην Του... διοχετεύουν τὰς φωτεινὰς ἀκτίνας Ἐκείνου... πρὸς τὰ πνευματικὰ των τέκνα...».

Φρονόμεν ὅταν διὸ ἡ ἐν λόγω ἐργασία καὶ τοὺς ἀσχολουμένους μετὰ τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς θὰ ὠρσησῆ καὶ τοὺς γονεῖς θὰ διαφωτισθῶσι νὰ ἀντιληφθῶν, διὸ ἡ συμβολὴ των εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων των, δὲν τερματίζεται μετὰ τὴν εἰσοδὸν των εἰς τὴν θύραν τοῦ σχολείου. Συνεχίζεται ἐν συνεργασίᾳ μετὰ αὐτό, ὡς τῆς ἀρμπύριος τοῦ συναίσθηματος τῆς εὐθύνης εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς, νὰ συμπληρωθῆ εἰς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν τῶν νέων, ὁποῖα «ἡ ψυχικὴ υγεία τῆς νεότητος θὰ εἶναι καὶ υγεία τῆς Φυλῆς μας», ὅπως περαινῶν τὴν ἐργασίαν του καταλήγει ὁ συγγραφεύς.

Π. Ζ.

★

Δ. Ι. Βρανούση: «Ἀθανάσιος Παλιόδρας, ὁ Διδάσκαλος τοῦ Γένους. (1767 1829). Ὁ πατριώτης — ὁ πολιτικός — ὁ αγωνιστὴς Ἑκδ. «Ἐλευθερικῆς Ἑστίας». Ἰωάννινα 1952.

Δικαίως ὁ σ. τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς μελέτης κατατάσσει τὸν Ἀθ. Παλιόδρα μετὰ τῶν μεγάλων διδασκάλων τοῦ Γένους κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας. Διότι ὁ Ψ. ἀποτελεῖ μίαν πολὺ ἐυαίτην καὶ πολὺπλευρον φυσιογνωμίαν πρὸς τὸ καλῶς μετὰ τὴν πολυαχιδῆ δράσιν του μίαν δλόκληρον τεσσαρακονταετίαν κατὰ τοὺς προσημοστατικὸς καὶ μεσημοσαστατικὸς χρόνους. Εἶναι γεγονός διὸ εἰς τὸ ἐπὶ κοινὸν δὲν εἶναι γνωστὸς, ὡς διδάσκαλος τοῦ Γένους ὁ Ψ, ὅπως ἄλλοι, καὶ πολὺ ἰσως κατώτεροι του. Καὶ διὸ αὐτὸ ἡ μελέτη τοῦ κ. Βρανούση προσφέρει μίαν μεγάλην συμβολὴν διὰ τὴν γνωσὴν τὸν Ψ. ὡς πατριώτην, πολιτικὸν καὶ αγωνιστὴν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ὑποδύλου Γένους, πλευρὰ τῆς ζωῆς του, πρὸς τὴν περισσότερον ἀγνωστοῖ ἀπὸ τὴν διδακτικὴν καὶ συγγραφικὴν του. Μετὰ ἀληθινὴν ἀγάπην ὁ σ. ἀνέλαβε, καὶ διὸ ἀνεκδότων ἀκμήν στοιχείων, τὰ ἐποῖα πρώτη φορά φέρει εἰς φῶς, νὰ καταστήσῃ τὰς τρεῖς αὐτὰς ὄψεις τῆς ζωῆς του γνωστάς. Ὑπερμύνηται ἐναντίον ἐκείνων πρὸς ἐκκηγόρησαν τὸν Ψ. διὸ ὠρισμένης ἐργασίας του καὶ κυρίως διὸ ὠρισμένης ἱδολογικῆς τάσεως πρὸς παρουσίας ἐπηρεασμένης ἀπὸ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν. Καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖον θὰ εἶχε νὰ διατυπώσῃ κανεὶς ὠρισμένης ἐπιφυλάξεως, γιὰ τὴν θέσιν πρὸς πείρην ὁ σ.

Τῆς δλην μελέτην, ἀποτελουμένην ἐξ 157 σελ., διακρίνει σαφήνεια σκέψεως καὶ διατυπώσεως τῶν νοημάτων, εὐσεβήθια εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων. Ὁ ἀναγνώστης πείθεται ἀπέως διὸ ὁ νέος ἱστοριογράφος, πρὸς ὑπόχεται πολλὰ, κατέχει πολὺ τὸ θέμα του καὶ τὸ ἀναπτύσσει μετὰ ἀνείων. Εἰς τὸ τέλος κάθῃ κεφαλαίου παραθέτει πολλὰ σημεῖα καὶ σέ-

περιεχόμενον εις ἐπιστημονικὴν πραγματείαν.—κ. Πέτρ. Εὐσ. Κυπριώτ. Τὸ «Μικρὰς Κατηγήτριας» γὰρ εἶναι διήγημα. Εἶναι μᾶλλον ἕνα ἀφηγηματικὸν ἔργον με ἀπλοῦτα καὶ ἴσως μὲ μίαν τυπωμένην ἡμερολόγιον, πού εἶπε τὴν σφραγίδα τῆς προσωπικῆς συγκινήσεώς σας, χωρὶς δὲ, ὡς νὰ προσκαλῆ μίαν βαθυτηνὴν δόνησιν εἰς τὸν ἀνάνυστον.—κ. Δημ. Κουμινδ. Πάτριον. Σᾶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὰ καλά σας λόγια. Διὰ τὸ σταλῆν «Ἐλάττε» θὰ εἴχαμε νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι προβλεπόμεναι ποιητικὴν εὐχέριαν, θὰ πρέπη ὅμως νὰ προσέξετε καὶ τὴν καλὴν χρησιμοποίησιν τῶν λέξεων.—κ. Κωνστ. Μαρσιούλ. Περδικάκιον.—Βάλτσου. Διὰ νὰ διετηρηθῆσιν καίτις ἐπιτυχῶς με στίχους δογματικῆς ἀληθείας θὰ πρέπη νὰ ὑπερικρίθη πολλὰς δυσχερείας. Κυρίως ἀπαιτεῖται εἰς ἕνα ἴσκιον ποίημα νὰ ὑπάρχη πλὴν τῆς τεχνικῆς ἀριότητος καὶ ἔνθους τὸ λυρικὸν στοιχεῖον.—δ. Βιολέτταν. Κωνσταντίνου. Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τὰ σταλῆντα «Τὸ Φτεροθύγιμα» ἔχει τὸ πρόσον ὅτι περιλαμβάνει μίαν ποιητικὴν ὁμοιοουμένης εἰκόνας εἰς τὴν 21ν στροφῆν. Θὰ πρέπη νὰ τὸ ξαναπλάσσετε διὰ νὰ διαποισθῆ ἀπὸ τὸ λυρικὸν στοιχεῖον πού ἔχουν οἱ δύο πρώται στροφῆι.—Ἡ διόρθωσις διὰ ποιητικὴν ἱκανοποιητικὴν.—κ. Νικόλ. Φελούρ. Πυρσόγιαννιν. Σᾶς συγχάριζομεν διὰ τὰς σκέψεις πού διατυπώσατε εἰς τὸ γράμμα σας. Ἡ ποιητικὴ σας διάθεσις διὰ νὰ ἐξιοποιηθῆ θὰ χρειασθῆ μίαν ἐπιμελημένην ἐργασίαν.—κ. Φ. Μαρτίνο. Ἐνταῦθα. Μὲ χαρὰν βλέπομεν ὅτι μὲ τὰ νέα σας ποιήματα, «εἰς ἀδελφόν» καὶ «Ἀφῶνα ἀθύρον», ἐπανέρχασθε εἰς τὸν δρόμον τῆς προηγουμένης σας καλῆς ἀποδόσεως.—κ. Δημ. Μακρ. Ἐνταῦθα. Ἀπὸ τὰ σταλῆντα τὸ «Γαζέτι» ἔχει ἀρετάς ἀρετάς καὶ δημιουργεῖται ποιητικὴν ἀτυπώσαν. Ἐσὸν τὸ ποίημα ὅς εἶχε ἀπλοῦτα καὶ ἔλειπε καὶ κίποιος ρητορισμὸς ἀπὸ ὀριζόμενα σημεῖα τοῦ, θὰ ἦτο μίξ πολλὴ καλὴ ποιητικὴ δημιουργία.—Ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα τὸ «Ἀνοδος» φηνομένου ὅτι θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀποτελέσῃ μίαν καλὴν ἐπίδοσιν, ἀλλὰ τὸ μέτρον τοῦ δὲν διδῆν τὴν ἀνεσίαν πού ἀπαιτεῖται.—κ. Μάν. Ροῦσ. Ἐνταῦθα. Κατέχετε τὴν τεχνικὴν τοῦ στίχου. Ἀκριβῶς ἡ μουσικότης τοῦ στίχου ἀπαιτεῖται καὶ τὴν καλὴν φραστικὴν ἐπένδυσιν.—κ. Χρ. Δ. Π. Κέρκυραν. Ἔχετε πολὺ δικαίον διὰ τὸν Ὀδῆν. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἡ προσπάθεια τῶν «Ἀκτίων» ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἀλήθειαν ἐπὶ τοσούτων στοιχείων θεμάτων.—κ. Ἄλ. Ροῦσ. Πολὺ ὄραται αἱ ἀφῆεις

σας ὡς πρὸς τὸν Ζολά κλπ. Αἱ «Ἀκτίνες» ἔχουν χαροεῖ τὴν γραμμὴν τῶν, τὴν ὅποιαν σῆς γνωρίζετε, ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς Τέχνης. Τὸ ποίημα σας πολὺ καλὸν καὶ δημοσιεύσιμον. Ἐλάχιστοι σφάλματα θὰ ἠμάρτους καίτις νὰ παρατηρήσῃ, μοιλοῦντο τὸ συνέτο εἶναι δόσκολον ποιητικὸν εἶδος.—κ. Κ. Ρικ. Φοιτ. Ἐνταῦθα. Σῆς γνωρίζετε τὴν ἀγὼν διεξάγεται διὰ τὸ μὴν ἔχωμεν ἀκριβῶς τὸ κατάντημα πού περιγράφετε εἰς τὴν ἐπιστολὴν σας, τὸσον εἰς τὸς κατασηκώσεως ὅσον καὶ εἰς τὰ φοιτητικὰ θέματα.—κ. Χρ. Γισανν. Ἐνταῦθα. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι εἰς τὴν ὄρθην τοποθέτησιν τοῦ γεννητοῦ προβλήματος ἐκ μέρους τῶν ἐφήβων, ὅπως καὶ πολλῶν ἄλλων θεμάτων τῆς συγχρονου ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, οἱ Ἕλλητες νέοι θὰ προσφέρουν πολὺ τιμὴν βοήθειαν, ἐφ' ὅσον καταρτίζονται διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἐπομένως μὲ τὸ νὰ λαβῶν οἱ νέοι—καὶ σῆς καὶ οἱ συνδεδετοί σας—τὴν θέσιν τῶν εἰς τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα προσφέρουν τὴν καλύτεραν βοήθειαν εἰς τὸ θέμα. Τὰ παλαιὰ καὶ οἱ παλαιοὶ προνοῦν.—κ. Δημ. Κωνστ. Μίσιγαν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸ γράμμα σας πού περιέχει ἰσὰς νέας ἀπὸ τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῆς Ἀμερικῆς. Λυσιπέθετα, διότι, ἔλλειψεν χώρου, εἰθεθὰ ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναβάλωμεν τὴν δημοσιεύσιν τῆς διὰ τὸ προσεχῆς τεύχος τῶν «Ἀκτίων».—κ. Γ. Μ. Βροκλίνε. Mass. Τὸ σημεῖν τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν λαὸν εἶναι πλῆθος, ὅπως πολὺ ὄραται γράφετε καὶ οὗτο εἶναι μέγα ἱστορικὸν γεγονός.—κ. Σ. Ι. Κ. Κατρίνιν. Πολλὰς εὐχρηστίας διὰ τὸ τελευταῖον σας γράμμα. Καὶ εἰθεθὰ εὐτοχεῖς δὲ ἕνα τέτοιον πνευματικὸν ἀγωνιστὴν καὶ συνεργάτην.—κ. Φ. Κ. Ἐνταῦθα. Πολὺ ὄραται αἱ ἀφῆεις σας εἰς τὰ ζητήματα τῆς Τέχνης, διὰ τὰ ὅποια ἀπαιτεῖται συνεχῆ προσπάθεια ἀδόου.—κ. Α. κ. Σ. Ἐνταῦθα. Ὁ Σαρλὸς δὲν ἦτο μόνον κωμικὸς, ὅπως εἰσέρετε, ἀλλὰ ἐζητήσε νὰ κἀμ καὶ φιλοσοφίαν ἰδικῆς τοῦ ἐμπνεύσεως. Καὶ περὶ αὐτῆς τῆς σπουδῆς ἔγραψαν αἱ «Ἀκτίες».—κ. Μ. Γ. Σ. Κάλυμνον. Εὐχριστοῦμεν διὰ τὴν ἐπιστολὴν σας καὶ τὴν συνεργασίαν σας μὲ τὰς «Ἀκτίνας».—κ. Μ. Χο. Ἐνταῦθα. Τὸ κομμάτι πού μετεφράσατε εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρον ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ τὴν περιοδικὸν.—κ. Κωνστ. Ἄντων. Ἐνταῦθα. Πολὺ ἐνδ' ἀφέρουσα ἡ ἐπιστολὴ σας διὰ τὸ ἔργον τῆς Μουῆς Ἀθάνας. Ἐλπίζομεν νὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸ προσεχῆς τεύχος τῶν «Ἀκτίων».

Παρακαλοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίων» ὅπως ἀποστείλουν τὴν συνδρομὴν τῶν διὰ τὸ νέον ἔτος 1953 ἐκ δραχμ. 25 000, ὅσον τὸ δυνάτον ταχύτερον, εἰς τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτη 14, Ἀθήναι).

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» — Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρύτη 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 35-023 — Θεσσαλονίκης: Ἀγ. Σοφίας 38. — Πειραιῶς: Φίλωνος 34α. — Ὑπεύθυνος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία Φαειτέρου 39α, Ἀθήναι (1). — Ἐτησίαν συνδρομὴν δραχμ. 25.000, ἐξωτερικοῦ δολλ. 3. — Πρωστ. τυπογραφείου: Δ. Παπαναστασίου, Μαυρομηχάλη 176. — Χειρῶν γραφ. δημοσιεύματα ἡ μὴ, ἐν ἐπιστρέφοντάι.

Τυπ. «Ἑλληνικῆς Ἐκδοτικῆς Ἐταιρείας» Α. Ε. Παπαδιαμαντοπούλου 44

Ἐκμητάλλιστοι: Ἀλεξάνδρου Φιλοπούλου